

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

MONIKA GARŠKAITĖ

**Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo galios
sprendimų priėmimo ir žmogaus teisių įgyvendinimo
procesė**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas
Prof. habil. dr. *Vygandas Paulikas*

VILNIUS
2014

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

**Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo galios
sprendimų priėmimo ir žmogaus teisių įgyvendinimo
procese**

Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 62603S203

Vadovas
Prof. habil. dr. *Vygandas Paulikas*
2014-11-17

Recenzentas

Atliko
stud. M. Garškaitė
2014-11-17

VILNIUS
2014

TURINYS

ĮVADAS.....	8
1. EUROPOS SAJUNGOS INTEGRACIJOS TEORIJOS.....	11
1.1. Politinės integracijos teorijos.....	12
1.1.1. Federalizmas.....	12
1.1.2. Neofunkcionalizmas.....	15
1.1.3. Liberalusis tarpvyriausybiškumas.....	17
1.2. Ekonominės integracijos teorijos.....	19
1.2.1. Liberalizmas.....	20
1.2.2. Institucionalizmas.....	21
1.3. Naujosios Europos integracijos teorijos.....	22
2. ES SPRENDIMŲ PRIĖMIMO METODAI.....	25
2.1. Bendrijos metodas.....	25
2.2. Tarpvyriausybinis metodas.....	26
3. EUROPOS PARLAMENTO GALIŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ NUO PARYŽIAUS IKI LISABONOS.....	28
3.1. Priežiūros ir kontrolės galios.....	28
3.2. Biudžeto galios.....	34
3.3. Teisėkūros galios.....	38
4. EUROPOS PARLAMENTO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO LYGINAMOJI ANALIZĖ.....	52
4.1. Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo panašumai ir skirtumai.....	52
4.2. Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo veiklos žmogaus teisių srityje lyginamoji analizė.....	56
IŠVADOS IR SIŪLYMAI.....	71
BIBLIOGRAFINIŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	74
ANOTACIJA.....	82
ANNOTATION.....	83
SANTRAUKA.....	84
SUMMARY.....	85
PRIEDAI.....	86

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

<i>1 pav.</i> Naujojo institucionalizmo schema	23
<i>2 pav.</i> Europos Sąjungos metinio biudžeto speciali teisėkūros procedūra.....	37

LENTELIŲ SĄRAŠAS

<i>1 lentelė.</i> Pagrindiniai Europos federalizmo principai	13
<i>2 lentelė.</i> Pagrindinių Europos Parlamento galių vykdomosios valdžios priežiūros ir kontrolės srityje palyginimas nuo Paryžiaus (1957) iki Lisabonos (2007).....	32
<i>3 lentelė.</i> Asamblėjos galių biudžeto priėmimo procese palyginimas nuo EAPB iki Briuselio sutarties	35
<i>4 lentelė.</i> Europos Parlamento biudžetinių galių palyginimas prieš ir po Lisabonos sutarties (2007) ..	36
<i>5 lentelė.</i> Europos Parlamento galių teisėkūros sprendimų priėmimo procese palyginimas 1951 – 1986 metais	40
<i>6 lentelė.</i> Europos Parlamento galių sprendimų priėmimo procese palyginimas nuo Maastrichto iki Amsterdamo	46
<i>7 lentelė.</i> Sprendimų priėmimo procedūros Europos Parlamente (1994-2009).....	50
<i>8 lentelė.</i> Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo struktūriniai panašumai ir skirtumai ...	52
<i>9 lentelė.</i> Panašių Lietuvos Respublikos Seimo ir Europos Parlamento galių palyginimas	55
<i>10 lentelė.</i> 2013 m. Lietuvos Respublikos Seimo darbų programos Žmogaus teisių apsaugos srityje..	66
<i>11 lentelė.</i> Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo veiklos žmogaus teisių srityje palyginimas 2013 m.	68

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 priedas. Europos Parlamento galių sprendimo priėmimo procese, remiantis konsultavimo procedūra, palyginimas (EEB steigimo ir Europos Sąjungos sutartis)	87
2 priedas. Bendro sprendimo procedūra pagal Maastrichto sutartį (1992)	91
3 priedas. Bendradarbiavimo procedūra pagal Maastrichto sutartį (1992)	92
4 priedas. Bendradarbiavimo ir bendro sprendimo procedūrų palyginimas ES veiklos srityse (Europos Sąjungos sutartis)	93
5 priedas. Bendro sprendimo procedūros palyginimas Maastrichto (1992) ir Amsterdamo (1997) sutartyse.....	94
6 priedas. Bendro sprendimo procedūros apimtis po Amsterdamo sutarties (1997)	96
7 priedas. Įprastinės teisėkūros procedūros taikymas po Lisabonos sutarties.....	98
8 priedas. 2013 m. Europos Parlamento rezoliucijos, susijusios su žmogaus teisėmis.....	101

SANTRUMPOS

EAEB – Europos atominės energijos bendrija

EAPB – Europos anglių ir plieno bendrija

ECB – Europos Centrinis Bankas

EEB – Europos ekonominė bendrija

EK – Europos Komisija

ELPA – Europos laisvosios prekybos asociacija

EP – Europos Parlamentas

ES – Europos Sąjunga

ETT – Europos Teisingumo Teismas

LRS – Lietuvos Respublikos Seimas

MERVOSUR - tarptautinė muitų sąjunga tarp Pietų Amerikos šalių: Argentinos, Brazilijos, Urugvajaus, Paragvajaus ir Venesuelos

NAFTA – Šiaurės Amerikos laisvosios prekybos sutartis

PLTVRK – Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komitetas

SEA – Suvestinis Europos Aktas

ŽTK – Žmogaus teisių komitetas

ŽTP – Žmogaus teisių pakomitetis

IVADAS

Temos aktualumas. Lietuva, prisijungusi prie Europos Sąjungos, tapo jos politinės sistemos dalyve. Taigi, sprendimų priėmimas, kuriame dalyvauja Europos Komisija, Europos Sąjungos Taryba, Europos Parlamentas, Europos Vadovų Taryba ir kitos institucijos, europiniu lygmeniu įtakoja visas Europos Sąjungos valstybes nares, tame tarpe ir Lietuvą. Europos Parlamentas yra vienintelė Europos Sąjungos institucija, kuri yra tiesiogiai renkama Sąjungos piliečių, atstovaujanti rinkėjams ir užtikrinanti demokratinį sprendimų priėmimą. Vadinasi, kiekvienam Europos Sąjungos piliečiui Europos Parlamento vaidmuo sprendimų priėmimo procese yra labai svarbus, o jam suteiktos galios spręsti vienus ar kitus klausimus turi įtakos kiekvieno žmogaus gyvenime. Vis dėlto, 2013 m. atliktame Eurobarometro tyrime „Likus metams iki 2014 m. Europos Parlamento rinkimų“ vienodas procentas respondentų (po 32 proc.) atsakė, kad Europos Parlamento vaidmuo per pastaruosius metus 10 metų „sustiprėjo“ arba „liko toks pat“. Kad Europos Parlamento vaidmuo yra stipresnis, lyginant su ankstesniais metais, pareiškė 3 procentiniais punktais mažiau respondentų, o tokia pačia dalimi daugiau respondentų mano, kad Parlamento vaidmuo nepasikeitė¹. Įvertinus tai, kad Europos Sąjungos piliečių nuomone Parlamento įtaka nedidėja ir tai, kad piliečiai išreiškia lūkesčius dėl svarbesnio Europos Parlamento vaidmens, aktualu išanalizuoti pagrindines Europos Sąjungos sutartis ir, atsižvelgiant į jas, palyginti Europos Parlamento galių augimą nuo pat Europos anglių ir plieno bendrijos įkūrimo. Atlikta analizė padės suvokti, kaip kito Europos Parlamento vaidmuo, priimant Sąjungos sutartis, nuo kada ir kokiose srityse Europos Parlamentas turi galių įtakoti atitinkamus sprendimus ir, kur dar galėtų augti Europos Parlamento įtaka sprendimų priėmimo procese.

Tapusi Europos Sąjungos nare, Lietuva taip pat įsipareigojo laikytis Europos Sąjungos sutarčių nuostatų. Pagal Lisabonos sutarties 2 str., Sąjunga yra grindžiama pagarbos žmogaus orumui, laisvės, demokratijos, lygybės ir pagarbos žmogaus teisėms principais². Be visa to, Lietuva yra prisijungusi ir prie Jungtinių Tautų žmogaus teisių dokumentų, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos. Vadinasi, gindama žmogaus teises, Lietuva prisiėmė moralinius ir politinius įsipareigojimus savo gyventojams bei piliečiams. Dar daugiau, 2013 m. Eurobarometro tyrimas

¹ Europos Parlamento „Eurobarometras“ (EB/EP 79.5), *Likus metams iki 2014 m. Europos Parlamento rinkimų „Parlometro“ dalis*, <<http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2013/election3/SyntheseEB795Parl metreLT.pdf>>, [žiūrėta 2014-08-25].

² Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį, *Official Journal*, 2007, Nr. C 306, 2 str.

atskleidė, kad žmogaus teisių apsauga išlieka pirmoje vietoje (54 proc. respondentų) kaip svarbiausia vertybė, kurią turėtų ginti Europos Parlamentas³. Dėl to yra aktualu atlikti ne tik Europos Parlamento, kaip visos Sąjungos pagarbos žmogaus teisėms ir laisvėms gynėjo, bet ir Lietuvos Respublikos Seimo veiklos žmogaus teisių apsaugos srityje lyginamąją analizę, atskleisiančią, kuri institucija 2013 m. buvo aktyvesnė žmogaus teisių gynėja ne tik Europos Sąjungoje, bet ir visame pasaulyje ir, kurioje institucijoje buvo priimta daugiau sprendimų, siekiant ginti ir saugoti žmogaus teises.

Temos iširtumas. Europos Parlamento galias sprendimų priėmimo ir žmogaus teisių apsaugos procese tyrė nedaug mokslininkų. J. Peterson ir M. Shackleton (2012) tyrė Europos Parlamento įtaką sprendimo priėmimo procesui. Z. Horvath (2005) savo knygoje suteikė išsamią apžvalgą apie Europos Sąjungą ir jos funkcionavimą, Sąjungos institucijas ir jų sprendimų priėmimo mechanizmus. M. Carbone (2010) analizavo Europos Sąjungos reformų procesą nuo Konstitucijos Europai iki Lisabonos sutarties. W. Cairns (1999) pateikė kaip Europos Sąjungoje yra įgyvendinamos įvairios politikos, kaip vyksta sprendimų priėmimas ir bando nuspėti Sąjungos raidos perspektyvas. S. Hix, G. Noury ir G. Roland (2007) tyrė vis didėjantį Europos Parlamento vaidmenį. A. Moravcsik ir K. Nicolidis (1998), analizuodami federalinius idealus ir konstitucines realijas Amsterdamo sutartyje, pateikė institucinius ir sprendimų priėmimo pokyčius, kurie nulėmė didesnes Europos Parlamento galias. A. Maurear (2001, 2003) analizavo Europos Sąjungos iššūkius ir galimybes po Amsterdamo sutarties. Taip pat nagrinėjo Europos Parlamento teisėkūros galių, ypatingai bendro sprendimo procedūros, vystymąsi ir įtaką sprendimų priėmimui. Yra ir daugiau mokslininkų, kurie tyrė Europos Parlamento galias sprendimų priėmimo procese, tačiau dauguma tyrimų bei analizių apsiribojo arba konkrečia sutartimi ir jos reformomis, darančiomis įtaką Europos Parlamento vaidmens stiprėjimui, arba Parlamento galiomis konkrečioje srityje, dažniausiai teisėkūros, ir jų kaita. Europos Parlamento galios yra reglamentuotos pagrindinėse Europos Sąjungos sutartyse: Europos anglių ir plieno bendrijos steigimo (1951), Europos ekonominės bendrijos steigimo (1957), Europos atominės energijos bendrijos steigimo (1957), Liuksemburgo (1970), Briuselio (1975), Suvestinio Europos Akto (1986), Europos Sąjungos (1992), Amsterdamo (1997), Nicos (2001) ir Lisabonos (2007). Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo sprendimų priėmimas 2013 m. žmogaus teisių apsaugos procese nebuvo analizuotas nei užsienio, nei lietuvių mokslininkų.

Darbo naujumas. Europos Parlamento galių augimo (1951-2007) priimant vis naujas Europos Sąjungos sutartis lyginamoji analizė nauja tuo, kad daugelis užsienio mokslininkų tiria dažniausiai tik atskiras sutartis ir koks yra jų poveikis visoms Europos Sąjungos institucijoms, kaip keičiasi jų veikla,

³ Europos Parlamento „Eurobarometras“ (EB/EP 79.5), *Likus metams iki 2014 m. Europos Parlamento rinkimų „Parlametro“ dalis*, <<http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2013/election3/SyntheseEB795ParlemetreLT.pdf>>, [žiūrėta 2014-08-25].

struktūra ir ypatumai. Žinoma, yra ir tokių mokslininkų, kurie tiria tik Europos Parlamento galias, bet vėlgi, dažniausiai yra analizuojamos vienos srities, pavyzdžiui, teisėkūros galios ir jų poveikis. Lietuvių mokslininkai apskritai mažai analizuoja Europos Parlamento didėjančią vaidmenį. Todėl šis darbas yra naujas savo forma, turiniu ir nuoseklumu, lyginant visas pagrindines Europos Sąjungos sutartis analizuojama Europos Parlamento galių kaita visose srityse. Antrasis tyrimas, kuriame lyginama Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. veikla, priimant įvairius sprendimus, kurie padėtų kovoti ir skatintų pagarbą bei užtikrintų žmogaus teises ir laisves, yra visiškai naujas, kadangi iki šiol nebuvo atlikta jokia panaši analizė.

Tyrimo objektas. Europos Parlamentas ir Lietuvos Respublikos Seimas.

Problema. Ar Europos Parlamentas, kaip Europos Sąjungos piliečius atstovaujanti institucija, turi pakankamai galių, priimant Europos Sąjungos teisės aktus tiek politinėje, tiek ekonominėje ir socialinėje srityse? Ar Lietuvos Respublikos Seimo veikla yra veiksminga ir efektyvi, ginant žmogaus teises ne tik šalyje, bet ir visame pasaulyje, lyginant su Europos Parlamentu?

Tikslas. Europos Parlamento galių augimo, reglamentuoto pagrindinėmis Europos Sąjungos sutartimis ir Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. veiklos sprendimų priėmimo bei žmogaus teisių įgyvendinimo procese vertinimas.

Darbo uždaviniai:

1. apžvelgti pagrindines Europos integracijos teorijas;
2. pateikti sprendimų priėmimo metodus Europos Sąjungoje;
3. išanalizuoti Europos Parlamento galių augimą sprendimų priėmimo procese nuo Paryžiaus (1951) iki Lisabonos (2007);
4. atlikti Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo lyginamąją analizę, įvertinant institucijų veiklą žmogaus teisių srityje.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizė, apibendrinimo metodas, Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų analizė, Europos Sąjungos teisės aktų analizė, lyginamoji analizė.

Darbo struktūra. Darbą sudaro 4 pagrindiniai skyriai, kurie suskirstyti į 10 potemių, įvadas, išvados, siūlymai, 11 lentelių, 3 paveikslai, literatūros sąrašas ir 8 priedai. Pirmoje dalyje apžvelgiama Europos integracijos teorijų koncepcija. Antroje darbo dalyje pateikiami Europos Sąjungos sprendimų priėmimo metodai. Trečioje dalyje analizuojama Europos Parlamento galių kaita 1951-2007 m. laikotarpiu priimant svarbiausiais Europos Sąjungos sutartis. Ketvirtoje dalyje analizuojami pagrindiniai Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo panašumai ir skirtumai bei pateikiama minėtų institucijų bei jų komitetų ir pakomitečių, atsakingų už pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugą, veiklos lyginamoji analizė.

1. EUROPOS SAJUNGOS INTEGRACIJOS TEORIJS

Įvairūs autoriai integracijos procesą traktuoja skirtingai, tačiau esmė lieka tokia pati – integracijos procesas – tai pavienių darinių susijungimas į bendrą visumą. Pavyzdžiui, G. Vitkus teigia, kad „integracija – procesas, kai pavieniai autonomiškai socialiniai junginiai nustato ir plėtoja tarpusavio ryšius taip, kad laipsniškai kiekvieno jų autonomija mažėja ir kiekvienas tampa didesnio bei sudėtingesnio junginio sudedamąja dalimi“⁴. Pasak A. Junevičiaus, „[...] integracija – tai daugiaprasmė ir įvairiai traktuojama sąvoka, reiškianti atskirų dalių sujungimą į vieną sistemą. Santykiai tarp dalių ir jų funkcijos yra koordinuoti bei subordinuoti ir reguliuojami visos sistemos interesų atžvilgiu“⁵.

Europos Sąjungos integracijos raida prasidėjo XX a. 6 – a. dešimtmetyje. Tokia ES, kokią mes matome šiandien, buvo pradėta kurti 1952 m., kuomet buvo įsteigta Anglių ir plieno bendrija. Šešios šalys (Belgija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Vokietija, Prancūzija ir Italija), įkūrusios šią bendriją, siekė išlaikyti taiką ir todėl sumanė perimti iš valstybių teisę kontroliuoti anglies ir plieno išteklius bei tai daryti bendrai. Sėkmingas tikslų įgyvendinimas nulėmė ir kitų šalių ekonomikos sektorių sujungimą, tokių kaip žemės ūkis. 1958 m. buvo įkurta Europos ekonominė bendrija ir Europos atominės energijos bendrija, kurių siekis buvo panaikinti prekybos kliūtis ir sukurti bendrąją rinką. 1967 m. šios trys bendrijos buvo sujungtos į vieną Europos Bendriją, kuri po Maastrichto sutarties įsigaliojimo (1993) pradėjo vadintis Europos Sąjunga⁶. Ne tik šie, bet ir kiti įvykiai buvo svarbūs Europos integracijai, pavyzdžiui, Hagos aukščiausio lygio susitikimas (1969), kuriame vadovai nusprendė toliau didinti Europos integraciją ir taip atvėrė duris pirmajai plėtrai, Suvestinis Europos aktas, pasirašytas 1986 m., arba, 1993 m. galutinai sukurta bendroji rinką⁷.

Vienas esminių pasiekimų Europos integracijos raidoje – Lisabonos sutartis, kuri įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d. Ši sutartis iš dalies pakeitė prieš tai galiojusias Maastrichto bei Europos bendrijos steigimo (Romos) sutartis. Šia sutartimi siekta demokratiškesnės, skaidresnės ir veiksmingesnės 28 šalių narių Europos Sąjungos. Taigi, šiuo požiūriu integracija reiškia, kad šalys narės kartu sprendžia daugelį klausimų ir dalyvauja įvairių politikos kryptių tvirtinime⁸.

⁴ Vitkus G., *Europos sąjunga: enciklopedinis žinynas*, Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 145.

⁵ Junevičius A., „Laisvas darbo jėgos judėjimas: pasekmės ir poveikis Europos Sąjungai bei Lietuvai“, *Socialiniai mokslai Nr. 1(33)*, 2002, p. 85.

⁶ Europos Centrinio Banko interneto svetainė, *Europos integracija*
<http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/euint/html/ei_001.lt.html>, [žiūrėta 2013-04-15].

⁷ Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė, *Europe in 12 lessons*,
<http://europa.eu/abc/12lessons/key_dates/index_lt.htm>, [žiūrėta 2013-04-15]

⁸ Europos Centrinio Banko interneto svetainė, *Europos integracija*,
<http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/euint/html/ei_001.lt.html>, [žiūrėta 2013-04-15].

Kaip teigia S. Hix, „Europos Sąjunga yra nepaprastas laimėjimas. Tai yra savanoriško Europos nacionalinių valstybių ekonominio ir politinio susivienijimo proceso rezultatas“⁹. Pradžioje ją sudarė tik 6 valstybės narės, iki XX a. paskutinio dešimtmečio išaugo iki 15, 2004 m. Europos Sąjunga padidėjo prisijungus dar 10 valstybių, tarp jų ir Lietuvai, o šiandien ES sudaro jau 28 šalys narės. Kiekviena valstybė jungiasi į šią Sąjungą siekdama patenkinti įvairius šalies interesus ir kuria savus tikslus. Priklausomai nuo to, per kurią prizmę yra žvelgiama į Europos integracijos procesą, galima matyti skirtingą valstybių interesų ir Europos Sąjungos institucijų, tame tarpe ir Europos Parlamento, poveikį integracijos procesams. Politinės ir ekonominės integracijos teorijos bei metodai padeda suprasti, kokį vaidmenį Sąjungoje atlieka valstybė narė, kaip Europos Parlamentas, būdamas Europos Sąjungos integracijos proceso subjektu, dalyvauja tame procese.

1.1. Politinės integracijos teorijos

Politinė integracija yra traktuojama kaip individų, socialinių darinių (grupių), institucijų bei valstybių susivienijimas į vieną bendrą visumą. E. Haas Europos politinę integraciją apibūdina kaip „procesą, kurio metu politiniai aktoriai keliuose skirtinguose nacionaliniuose rėmuose yra įtikinti perkelti savo lojalumą, lūkesčius ir politinę veiklą į naują centrą, kur institucijos turi arba reikalauja jurisdikcijos virš prieš tai buvusių nacionalinių valstybių“. Galutinis tokio proceso rezultatas galėtų būti naujai suformuota politinė bendruomenė, virš prieš tai buvusių. Politinė integracija suvokiama kaip tam tikras procesas, turintis baigtinį tašką¹⁰. L. Lindberg vertinimu, politinė integracija yra suvokiama kaip procesas, neturintis pabaigos taško – sprendimų priėmimo kompetencija deleguojama be naujos „politinės bendrijos“ sukūrimo¹¹.

Politinės integracijos poreikis suintensyvėjo tuomet, kai pradėjo kurtis Europos bendroji rinka, nes jai plečiantis tarp Europos Sąjungos valstybių narių reikėjo bendrų įstatymų, strategijų, kurios galėtų apsaugoti įvairias socialines grupes nuo neigiamų augančios konkurencijos pasekmių. Taigi, tuomet pradėjo formuotis politinės integracijos teorijos ir teoriniai modeliai, iš kurių žymiausi ir įtakingiausi yra federalizmas, neofunkcionalizmas ir liberalusis tarpvyriausybiskumas.

1.1.1. Federalizmas

Viena iš seniausių politinės integracijos teorijų, apie kurią plačiai diskutuojama ir šiandien, yra federalizmas. Europos Sąjungos enciklopediniame žinyne G. Vitkus federalizmą apibrėžia kaip

⁹ Hix S., *Europos Sąjungos politinė sistema*, Vilnius: Eugrimas, 2006, p. 23.

¹⁰ Haas E. B., *The Uniting of Europe. 1950-1957*, Stanford: Stanford UP, 1962, p. 16.

¹¹ Lindberg L. N., *The Political Dynamics of European Economic Integration*, Stanford: Stanford UP, 1963, p. 149.

„politinės sistemos struktūros principą, pagal kurį valdžios įgaliojimai yra padalyti tarp dviejų ar daugiau lygmenų, t.y. tarp valstybės centrinės vyriausybės ir valstybės (federacijos) narių (provincijų, regionų, valstijų ar kt.). Valdžios įgaliojimų padalijimas paprastai fiksuojamas rašytiniame dokumente – konstitucijoje¹². Žemiau esančioje lentelėje yra pateikiami principai, kuriais remiantis formuojamas federalizmas.

1 lentelė. Pagrindiniai Europos federalizmo principai

Demokratija	Demokratinis įstatymus, kurie pasitarnautų kuo didesniai žmonių skaičiui, gali priimti teisėtas ir atstovaujamas federalinis parlamentas.
Dalyvavimas	Teisę dalyvauti sprendimų priėmimo procese federaliniame lygmenyje turi visi piliečiai.
Subsidiarumas	Kai nacionalinės valstybės savo jėgomis negali pasiekti tikslo, tuomet yra leidžiama veikti Bendrijai.
Autonomija	Federaliniai įstatymai turi viršenybę ir yra tiesiogiai taikomi.
Kompetencijos padalijimas	Vietinių, regioninių, nacionalinių bei europinių organų veiklos sritys sprendimų priėmimo procese turėtų būti aiškiai apibrėžtos.
Taika	Taika - pagrindinis federalizmo tikslas.
Teisinė valstybė	Tarptautinė teisė turi sudaryti federacijos valstybių narių santykių pagrindą.
Žmogaus teisės	Pripažįstamos ir ginamos žmogaus teisės, kurios garantuoja demokratiją, taiką, teisingumą, tautų vieningumą bei jų įvairovę.
Įvairovės vieningumas	Europiečiai, su skirtinga kultūra, kalba ir tradicijomis, vieningai dirba taikos ir gerovės vardan.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Politinę programą¹³

Vis didėjanti Europos Sąjunga blaškosi tarp dviejų priešingų tendencijų ir jos vadovai nežino kuriuo keliu tikslingiau būtų pasukti: dinaminės bendruomenės, paremtos federalistinėmis idėjomis ar tarptautiniu bendradarbiavimu užsienio ir vidaus politikoje¹⁴. Nors ir yra teigiama, kad federalizmo teorijos idėjos kelia grėsmę Europos Sąjungos šalių narių suverenumui, tačiau ji visuomet iškildavo iš naujo, kaip vienintelė išeitis, įveikti susidariusią krizę ir nubrėždavo aiškią viziją, kur link turėtų judėti Europa. Tokios galingos valstybės kaip Vokietija ir Prancūzija, pamažu prieina prie išvados, kad tik „federalizacija“ galėtų padėti išspręsti pagrindines padidėjusios ES problemas.

1999 - 2004 m. Vokietijos Federacijos Respublikos prezidentas Johannes Rau, užsienio reikalų ministras Joseph Martin (Joschka) Fischer ir Vokietijos socialdemokratų partijos lyderis Chancellor

¹² Vitkus G., *Europos sąjunga: enciklopedinis žinynas*, Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 134.

¹³ *Politinė programa*, priimta XX Europos kongrese Florencijoje (Italija), 2009, p. 3-5.

¹⁴ Sidjanski D., „The Quest for a New European Federalism”, *European Essay No. 22*, p. 3.

Gerhard Schroeder plėtojo gana aiškia viziją, kaip turėtų atrodyti Europos Sąjunga. Šių politikos veikėjų nuomone, reikėtų suformuoti gana ryškia federalinio valdymo sistema ir ją įtvirtinti Europos Sąjungos Konstitucijoje. Pasak jų, turėtų būti įkurtas dviejų rūmų parlamentas, kuriame vieni rūmai atstovautų šalių narių piliečius, o kiti – pačias valstybes nares. Tokiu būdu dabartinis Europos Parlamentas taptų žemesniaisiais rūmais ir atstovautų piliečius, o Ministrų tarybą siūloma pakeisti į aukštesniųjų rūmų parlamentą. Prancūzijos prezidentas Jacques Chirac ir Ministras pirmininkas Lionel Jospin nesutinka su vokiečių nuomone, kad Ministrų Taryba būtų paversta aukštesniaisiais parlamento rūmais. Jų nuomone, galima būtų įkurti antruosius parlamento rūmus, tačiau jie turėtų būti sudaryti iš nacionalinių parlamentų atstovų. Kalbant apie Europos Komisiją, ji turėtų virsti į daug didesnę ir galingesnę instituciją – Europos Vyriausybę, kur būtų tiesiogiai renkamas Prezidentas. Čia vėl susikerta prancūzų ir vokiečių nuomonės. Prancūzai nesutinka su idėja, kad vykdomoji valdžia būtų koncentruota Komisijoje, tai turėtų daryti Ministrų Taryba. Ji netgi turėtų tapti nuolatos veikiančia institucija, kurią sudarytų specialiai tam tikslui skirti Briuselyje reziduojantys ministrai¹⁵.

Jau dabar Europos Sąjungoje galima išvelgti nemažai federalizmo bruožų¹⁶:

- vertikalusis valdžios ir kompetencijų padalijimas ne mažiau kaip į du lygmenis (Europos Sąjunga ir valstybės narės);
- atskirų ir savitų politinių bendrijų, šiuo atveju šalių narių sujungimas į vientisą sistemą, kurioje išlaikomas kiekvienos šalies identitetas ir autonomija;
- ES viršenybė nacionalinės teisės atžvilgiu;
- dauguma sprendimų ES lygmeniu yra priimami balsų dauguma;
- Teisingumo Teismas gali spręsti ginčus, kylančius tarp ES institucijų ir šalių narių;
- tiesiogiai renkamas parlamentas.

Apibendrinant galima sakyti, kad vis dėlto Europa žengia gilesnės integracijos ir „federalizacijos“ link, tačiau ji nėra federacija. Europos Sąjunga yra unikali Sąjunga, kurią sudaro nepriklausomos ir suverenios valstybės. Nors ir ES turi ryškių federalizmo požymių – kompetencijų pasidalijimas, bendra valiuta, ES teisės viršenybė ir kt., tačiau ją sudaro labai įvairios tautos su skirtinga kultūra, kalba, tradicijomis, todėl iš tokio masto skirtingų požiūrių, tikslų bei interesų, sukurti vienybę yra labai sudėtinga.

¹⁵ Uwe L., „Is Europe heading towards a federal constitution?“, *Federations vol. 1 No. 5*.

¹⁶ Vitkus G., „Dabartinis Europos Sąjungos ir politinės integracijos etapas – kaip spręsti „sendaikčio“ dilemą?“, *Politologija* 3(55), 2009.

1.1.2. Neofunkcionalizmas

Neofunkcionalizmas yra labiausiai žinoma regioninės integracijos teorija, susiformavusi XX a. šeštojo dešimtmečio pabaigoje – septintojo pradžioje. Šios teorijos užuomazgos pastebimos Vakarų Europoje, kur regioninė integracija buvo suprantama kaip procesas, kuriame valstybės nustojo būti visiškai suverenios ir savo noru pradėjo tartis su kitomis valstybėmis dėl bendrų susitarimų sprendžiant konflikto klausimus¹⁷. Neofunkcionalizmas yra pirmoji Europos integracijos teorija, kurios idėjos grindžiamos per pirmuosius keletą Europos Bendrijos egzistavimo metų sukaupta patirtimi. Žymiausi šios teorijos atstovai yra E. Haas ir L. Lindberg. E. Haas, siekdamas paaiškinti neofunkcionalizmo teorijos pagrindines prielaidas, integracijos procesą aiškino kaip deterministinį procesą, pagal kurį, „tam tikras veiksmas, susijęs su specifiniu tikslu, sukuria situaciją, kurioje pradinis tikslas gali būti pasiektas tik atlikus tolesnius veiksmus, kurie savo ruožtu sukuria naujas sąlygas, o kartu ir naujus poreikius, ir t. t.“¹⁸.

Neofunkcionalizmo šalininkų samprata yra kiek artima federacinės Europos sukūrimo vizijai. Pasak šios teorijos atstovų, esmines Europos vienijimosi prielaidas galima buvo rasti pačiuose visuomenės poreikiuose. Vokietijos grėsmė, ekonominis nuosmukis ir Šaltojo karo įtampa suformavo Europos gyventojų saugumo ir socialinio – ekonominio gerbūvio poreikius ir tik toks reiškinys, kaip Europos vienijimasis, galėjo pašalinti potencialias karo priežastis bei sukurti stabilų ekonominį vystymąsi¹⁹. Remiantis G. Vitkumi, „neofunkcionalizmas buvo savotiškas bandymas apibendrinti praktinę Europos Bendrijų patirtį, paaiškinti prasidėjusio integracijos proceso priežastis bei mechanizmus ir apibrėžti jo raidos perspektyvas“²⁰. Pasak B. Rosamond, neofunkcionalizmas – tai kaitos ir transformacijos teorija²¹. Šios teorijos šalininkai laikosi požiūrio, kad ne suverenios valstybės, o tokie nevalstybiniai veikėjai kaip socialinės visuomeninės grupės bei institucijos, o taip pat ir viršvalstybinės institucijos, yra labiau susijusios su Europos integracijos procesu. Būtent šie veikėjai, siekdami įvairių ekonominių ir politinių tikslų, imasi tokių veiksmų, kurie skatina integraciją²².

Viena iš pagrindinių neofunkcionalizmo integracijos teorijos sąvokų – persilieėjimas „*spill-over*“. Šis reiškinys įvardija procesą, kai integracija tam tikroje vienoje srityje sukelia kitą integracijos poreikį

¹⁷ McGowan L., „Theorising European Integration: revisiting neofunctionalism and testing its suitability for explaining the development of EC competition policy?“, *European Integration online Papers*, 2007, p. 5.

¹⁸ Hix S., *Europos Sąjungos politinė sistema*, Vilnius: Eugrimas, 2006, p. 38.

¹⁹ Švarplys A., Matulionis A.V., „Konceptuali kaita Europos integracijos teorijose“, *Filosofija. Sociologija. T. 20, Nr. 2*, 2009, p. 105.

²⁰ Vitkus G., *Europos sąjunga: enciklopedinis žinynas*, Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 211.

²¹ Rosamond B., *Theories of European Integration*, Basingstoke: Palgrave, 2000, p.2.

²² Haas E. B., *The Uniting of Europe. Political, Social and Economic Forces, 1950-1957*, Standford: Standford University Press, 1968, p. 19.

kitose srityse, nes tik didesnė ir platesnė integracija gali leisti įgyvendinti pirmuosius iškeltus tikslus. Pasak Eilstrup-Sangiovanni, ekonominio bendradarbiavimo paplitimas iš vieno sektoriaus į kitą „*spill-over*“ ir todėl sukurtas politinės integracijos poreikis yra vienas iš didžiausių siekių neofunkcionalistams, kurie mano, kad viršnacionalinių institucijų sukūrimas pagreitintų integraciją, nukreipdamas valstybes nares bendrų interesų kryptimi²³. Vadinasi, neofunkcionalizmas dar galėtų būti vadinamas viršnacionalizmu, kuris pabrėžia viršnacionalinių institucijų vaidmenį integracijos gilinimo procesuose.

Rosamond (2000), Cini (2003), Cowles & Dinan (2004) ir Caporaso (1998) išskiria tokias pagrindines neofunkcionalizmo koncepcijas²⁴:

- „*Spill-over*“ koncepcija. Neofunkcionalistai prognozavo, kad Europos vienijimasis, kuris prasidėjo ekonomikos sektoriuje, pamažu turėjo plėstis ir į kitas sferas, kadangi norint bendradarbiauti vienoje srityje, valstybės bus priverstos kooperuotis ir kitose sferose, kad pasiekti iškeltus tikslus. Pavyzdžiui, norint įtvirtinti laisvą kapitalo ir darbo jėgos judėjimą (ekonominis tikslas) yra būtinas atskirų valstybių teisinėse sistemose veikiančių barjerų panaikinimas (bendradarbiavimas teisinėje erdvėje);
- Europos vienybės (tapatumo) koncepcija. Neofunkcionalistai didelį dėmesį kreipė į europinių institucijų, transnacionalinių organizacijų bei visuomenės grupių aktyvumą europiniu mastu, tuo pačiu ieškodami Europos visuomenių atsiradimo užuomazgų. Europiečių socializacija ir integracinės visuomeninės jėgos mobilizacija buvo pagrindiniai valstybių lyderių ir kitų politinių veikėjų uždaviniai.

Vis dėlto, kaip ir kiekviena teorija, neofunkcionalizmas turėjo oponentų ir buvo kritikuojamas. B. Rosamond savo knygoje išskiria tris pagrindines šios integracijos teorijos kritikas²⁵: neįtikinamumas; pavojingumas ir „prieš-teorinė“ teorija.

Tačiau, nepaisant kritikos, neofunkcionalistai tikėjo, jog visiška valstybių integracija yra įmanoma, ir kad suverenios valstybės, kurios kuria bendras institucijas, gali vis labiau atsisakyti nepriklausomybės ir galiausiai tapti nauja politine bendruomene. Bet nors ir buvo įsteigta Europos Bendrija, o jos sėkminga veiklos pradžia leido neofunkcionalistams galvoti, kad „*spill-over*“ mechanizmas veikia neprikaištingai ir greitu metu jie galės matyti nebūtinai federacinę valstybę, bet kažkokį naują politinį darinį, kuriame vyraus išplėtos nacionalinės institucijos, tačiau tolimesni įvykiai parodė, kad politiniame lygmenyje vykstantys procesai nelabai atitiko neofunkcionalizmo

²³ Eilstrup-Sangiovanni M., *Debates on European Integration. A Reader*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006, p. 3.

²⁴ Švarplys A., Matulionis A.V., „Konceptuali kaita Europos integracijos teorijose“, *Filosofija. Sociologija. T. 20, Nr. 2*, 2009, p. 105.

²⁵ Rosamond B., *Theories of European Integration*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2000, p. 53.

regioninės integracijos teorijos pasiūlytą scenarijų. Neofunkcionalizmas, kaip pirmoji Europos regioninės integracijos teorija, buvo pradėtas kritikuoti tuomet, kai XX a. septintajame dešimtmetyje sulėtėjo Europos integracijos procesas, o šios teorijos atstovai negalėjo tinkamai pagrįsti ir argumentuoti, kodėl taip atsitiko. Tuo laikotarpiu atsirado poreikis rasti naujoms išvalgomis bei idėjoms, kurios padėtų paaiškinti visus Europos Sąjungos politiniame ir ekonominiame lygmenyje vykstančius procesus.

1.1.3. Liberalusis tarpvyriausybės šiekumas

1965-1966 m. prasidėjusi Europos integracijos stagnacija, trukusi iki pat devintojo dešimtmečio vidurio, susilpnino mokslininkų domėjimąsi Europos studijomis, o kartu ir „apramino“ didžiąsias teorines diskusijas. Net ir pats neofunkcionalizmo pradininkas E. Haas pripažino, kad integracijos teorija yra „atgyvena“. Prasidėję politiniai pokyčiai - Suvestinio Europos akto priėmimas, Vieningos rinkos programos patvirtinimas – davė naują postūmį Europos studijų atgimimui. Bendra rinka, o vėliau Ekonominė ir pinigų sąjunga, įtakojė naujų integracijos teorijų vystymąsi²⁶. Tuo metu pamažu pradėjo plėtotis liberalusis tarpvyriausybės šiekumas, kurio pradininku laikomas A. Moravcsik, atvėręs kelią šiai teorijai savo knygoje „Choice for Europe“ (1998).

Liberalioji tarpvyriausybinių derybų teorija, išplėtota XX a. devintajame dešimtmetyje, siekia paaiškinti ne tik regioninės, o pirmiau pačios Europos integracijos procesus²⁷. A. Kronsell teigimu: „pagrindinė tarpvyriausybės šiekumo esmė ta, kad Europos Sąjungos santvarka yra atskirų šalių narių išlikimo strategijų rezultatas dėl pasaulyje esančios anarchijos, nesaugumo ir nuožmaus ekonominio lenktyniavimo. Gali būti, kad procesai Europos Sąjungos valstybinėje santvarkoje dėl oficialaus įsitvirtinimo tęsis tikrai iki tol, kol autonominės valstybės jaus, kad tai naudinga joms“²⁸.

Pasak A. Moravcsik, kuriant Europos Bendriją svarbiausi buvo ekonominiai interesai ir būtent ekonominių interesų grupių spaudimas nubrėžė gaires to meto valstybių politikai ir tik tos šalys, kurių ekonominiai interesai buvo gana silpni ir neapibrėžti, buvo linkę pabrėžti politinius tikslus bei saugumo prioritetus²⁹. Taigi, liberaliojo tarpvyriausybės šiekumo teorijos pradininkas teigia, kad valstybės narės pirmenybę teikia daugiau ne geopolitiniams, o ekonominiams interesams ir, kad valstybių prioritetai nėra nustatyti griežtai (politinės varžybos valstybės viduje gali būti laimimos skirtingu

²⁶ Vilpišauskas R., „Europos studijos Lietuvoje: trumpalaikis susižavėjimas ar neišnaudotos galimybės?“, *Politologija* 4(48), 2007, p. 203.

²⁷ Moravcsik A., „Preferences and Power in the EC: A Liberal Intergovernmentalist Approach“, *Journal of Common Market studies* 31(4), 1993, p. 474.

²⁸ Kronsell A., „Gender, power and European integration theory“, *Journal of European Public Policy* 12(6), 2005, p. 1024.

²⁹ Moravcsik A., *Europos pasirinkimas: socialinis tikslas ir valstybės galia. Nuo Mesinos iki Maastrichto*, Vilnius: Margi raštai, 2008, p. 18.

politinių grupių), jie skiriasi diskutuojant skirtingais klausimais (valstybės narės gali skirtingai reaguoti į Europos įsikišimą, pavyzdžiui, vienoje politikos srityje jį palaikyti, o kitoje - ne) bei derybos tarp valstybių narių vis dėlto gali duoti ir teigiamų rezultatų³⁰.

Liberaliojo tarpvyriausybės teorijos pradininkas A. Moravcsik, analizuodamas integraciją, išskiria tris lygmenis: valstybių narių, tarpvalstybinių derybų bei Europos institucijų³¹. Kalbant apie pirmąjį lygmenį, suvereniose valstybėse vyksta įvairūs politiniai procesai, kurių metu išryškėja ir yra formuojami atskirų valstybių narių nacionaliniai interesai. Šalys narės nustato savo užsienio politiką. Antrame lygmenyje vyksta tarpvalstybinės derybos, kurių metu šalys narės stengiasi išsikvoti kuo didesnę naudą ir palankesnius sprendimus, atitinkančius jų interesus. Ir galiausiai, trečiame lygmenyje įsteigtos Europos institucijos užtikrina priimtų sprendimų įgyvendinimą³². Nepaisant to, pagal liberaliąją tarpvyriausybinių derybų teoriją, Europos Sąjungos vyriausybės išlieka pagrindinėmis veikėjomis ES politiniame lygmenyje, o institucinės reformos yra tiesiog rezultatas, pasiektas valstybių narių dėka, kuomet yra laimimos derybos ar pasiektas kompromisas tarp nacionalinių interesų³³. Nacionaliniai valstybių interesai ir veiksmai yra Europos integracijos varomoji jėga.

Žinoma, kaip ir kiekviena integracijos teorija, taip ir ši buvo kritikuojama. Liberaliojo tarpvyriausybės teorijos kritikai teigė, kad ši teorija³⁴:

- yra gana vienpusė;
- atsiriboja nuo kai kurių pagrindinių integracijos proceso elementų;
- nuvertina globalią tarpusavio priklausomybę;
- nepakankamai įvertina viršnacionalinių ES institucijų galių didinimo pasekmes;
- remiasi per dideliu nacionaliniu suverenitetu;
- yra tik teorinė mokykla be mokinių ir su vienu mokytoju.

Apibendrinant galima sakyti, kad remiantis liberaliąja tarpvyriausybinių derybų teorija, valstybės narės yra iškeliamos tarsi pagrindinės veikėjos Europos Sąjungos politinėje sistemoje, nuo kurių priklauso tolimesnės nacionalinių vyriausybių ir pačios Europos Sąjungos veiklos kryptys. Vis dėlto, pagrindiniai interesai išlieka ekonomikos srityje, mažiau dėmesio skiriant geopolitiniams poreikiams. Kuo stipresni šalies narės ekonominiai interesai ir tarpvalstybiniai derybiniai pajėgumai, tuo didesnė nauda yra pasiekama valstybės labai žvelgiant ES mastu.

³⁰ Pollack M. A., *Theorizing EU Policy-Making: Policy-Making in the European Union*, Oxford: Oxford University Press, 2005, p. 18.

³¹ Vitkus G., *Europos sąjunga: enciklopedinis žinynas*, Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 183.

³² Moravcsik A., „Preferences and Power in the EC: A Liberal Intergovernmentalist Approach“, *Journal of Common Market studies* 31(4), 1993.

³³ O'Neill M., *The Politics of European Integration: A Reader*. London: Routledge, 1996, p. 298.

³⁴ Rosamond B., *Theories of European integration*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2000, p. 145-147.

1.2. Ekonominės integracijos teorijos

Ekonominė integracija gali būti interpretuojama dvejopai. Dinamine prasme, ekonominė integracija yra procesas, kurio metu atskirų valstybių narių ekonominės sienos yra palaipsniui eliminuojamos ir atskiros nacionalinės ekonomikos susilieja į bendrą visumą. Statine prasme, tai yra situacija, kai nacionaliniai valstybių narių komponentai jungiasi į didesnę ekonominę zoną ir veikia kaip vienas subjektas³⁵.

Ekonominė integracija gali būti įvairių formų, kurios atstovauja tam tikrą ekonominės integracijos lygį³⁶:

- Laisvosios prekybos zona. Panaikinami importo muitai ir kvotos tarp dalyvaujančių šalių narių, bet kiekviena šalis pasilieka savo apribojimus prekybai iš ne šalių narių. Pasaulio mastu tokios laisvosios prekybos zonos yra MERCOSUR Pietų Amerikoje, NAFTA Šiaurės Amerikoje ir ELPA Europoje.
- Muitų sąjunga. Šalys tarpusavyje susitaria netaikyti muitų tarpusavio prekybai, bet susitaria dėl bendros importo mokesčių sistemos prekybai su sąjungai nepriklausančiomis šalimis. ES bendroji muitų sąjunga buvo sukurta 1968 m.
- Bendroji rinka. Aukštesnė ekonominės integracijos pakopa, kai yra panaikinami apribojimai ne tik prekybai, bet ir faktiniam judėjimui. Laisvas kapitalo, paslaugų, prekių ir žmonių judėjimas. Europos Sąjungos vidaus rinka buvo galutinai įgyvendinta 1993 m.
- Ekonominė sąjunga. Ši sąjunga, skirtingai nei bendroji rinka, sujungia prekių ir faktinio judėjimo apribojimų slopinimą su tam tikru suderinimu su nacionalinėmis politikomis, tam, kad panaikintų diskriminaciją, kuri buvo susidariusi dėl skirtumų tarp šių politikų. Ekonominė ir pinigų sąjunga ES buvo didžiulis žingsnis integracijos link. Ji buvo įkurta 1999 m.
- Visiška ekonominė integracija. Suderintos fiskalinės bei kitos ekonominės politikos strategijos.

Taigi, ekonominė integracija yra reikalinga norint pašalinti kliūtis mainams tarp dviejų ar daugiau valstybių. Ji apima ne tik rinkų integraciją, bet kartu yra integruojamos ir skirtingos atskirų šalių ekonominės politikos nuostatos. Kalbant apie Europos ekonominę integraciją, galima išskirti du pagrindinius, vienas kitam prieštaraujančius, požiūrius (liberalizmą ir institucionalizmą), kuriais remiantis buvo traktuojama ekonominė Europos valstybių integracija.

³⁵ Willem M., *The Economics of European Integration: theory, practice, policy*, Cornwall: Ashgate Publishing Ltd., 2006, p. 4.

³⁶ Balassa B., *The Theory of Economic Integration*, Homewood: Richard D. Irwin, Inc., 1961, p. 2.

1.2.1. Liberalizmas

Liberalizmo ideologija pradėjo formuotis XVIII a. griūvant feodalinei tvarkai ir atsirandant kapitalistiniams visuomeniniams santykiams Anglijoje, o vėliau ir likusioje Europoje bei Amerikoje. Ši ideologija daugiausiai buvo miestiečių – trečiojo luomo – ideologija. Liberalizmo idėjų skleidėjai anuomet buvo plačiai žinomi mąstytojai, tokie kaip John Locke, Adam Smith, Voltaire, J.S. Mill, C. de Montesquieu. Liberalizmas kartu yra ir ideologija, ir politika, kuri gina individualias žmogaus teises, laisvosios rinkos ekonomiką, minimalų valstybės kišimąsi bei reguliavimą.

John Locke, savo veikale „Antrasis traktatas apie valdžią“ (1688), laikosi nuostatos, kad kiekvienas žmogus gali laisvai veikti savo nuožiūra, disponuoti savo turtu ir asmeniu neprašydamas jokio leidimo ir nepriklausydamas nuo kitų žmonių valios. Visuomenė negali turėti daugiau teisių, nei jų turi pats individas³⁷. Adam Smith savo veikale „Tautų turto prigimties ir priežasčių tyrinėjimas“ teigia, kad rinkai yra nereikalingas vadovavimas. Ji - savireguliuojanti ir savikoreguojanti sistema (nematoma ranka). Bet koks valstybės kišimasis šį procesą tik trikdo ir griaua šios „natūralios“ sistemos funkcionavimą bei atneša žalos visuomenei. Nesikišimas yra geriausia politika. Tokiu klasikinio liberalizmo idėjų pagrindu XIX a. pradžioje buvo sukurta ekonominio liberalizmo teorija, kurios pagrindinė nuostata palaikė laisvo (*laissez-faire*) kapitalizmo idėją bei kritikavo bet kokią valstybės kišimąsi į ekonominius reikalus.

Ekonomikos terminų žodyne, ekonominis liberalizmas yra apibūdinamas kaip „doktrina, ginanti maksimalų rinkų ir konkurencijos naudojimą, koordinuojant ekonominę veiklą. Valstybė atlieka tik tas funkcijas, kurių rinka negali įgyvendinti (nacionalinė apsauga, aplinkos apsauga ir kitas), bei tas funkcijas, kurios būtinos, kad įmonės ir rinkos efektyviai funkcionuotų (pvz., įstatymų leidimas)“³⁸.

Liberalizmo teoretikai teigia, kad ekonominės integracijos reikia siekti per laisvą prekybą, nes tik tokiu būdu integracija yra tobulesiausia, kadangi valstybėms nereikia aukoti savo ekonominio suvereniteto. Tokiu atveju dominavimo pozicijas užima rinkos dėsniai ir laisva konkurencija. Vadinasi, nėra būtinumo kurti viršnacionalines institucijas, kurios rūpintųsi integracija. Apskritai, kai kurie liberalizmo teorijos šalininkai integraciją prilygina vieningai rinkai be jokių apribojimų - laisvam prekių, paslaugų, kapitalo ir žmonių judėjimui. Kuo mažiau valstybės kišis į ekonominio vystymosi procesus, tuo didesnis integracijos lygis bus pasiektas.

Taigi, ekonominė integracija yra galima tik per laisvą tarptautinę prekybą, kuomet šalys narės neaukoja savo ekonominio suvereniteto, kadangi laisva prekyba pati automatiškai integruoja įvairias sritis. Vadinasi, pagrindinis šios teorijos ekonominis elementas yra laisva rinka su jai būdinga

³⁷ Locke J., *Esė apie tikrąją pilietinės valdžios kilmę, apimtį ir tikslą (Antrasis traktatas apie valdžią)*, Vilnius: Mintis, 2002.

³⁸ Bagdanavičius J., Lukoševičius L., Stankevičius P., *Ekonomikos terminai ir sąvokos*, Vilnius: VPU, 1999, p. 48.

konkurencija ir nedidelė intervencija. Iš vienos pusės, ši teorija galėtų būti taikoma Europos Sąjungoje, nes valstybių narių santykiai yra grindžiami laisva prekyba, tačiau nereikia pamiršti, kad ES yra labai institucionalizuota bendrija, turinti tiek nacionalines, tiek viršnacionalines institucijas, kurių egzistavimui prieštarauja liberalizmo šalininkai. Šiai idėjai nepritaria kita ekonominės integracijos teorija – institucionalizmas, kurios atstovai neįsivaizduoja ekonominės integracijos be viršnacionalinių institucijų ir jų kišimosi į ekonominius procesus.

1.2.2. Institucionalizmas

Institucionalizmo teorija buvo plėtojama 1980-1990 m., siekiant paaiškinti Jungtinių Valstijų Kongreso elgesį, o vėliau ji buvo naudojama aiškinant Europos integracijos procesams. A. Švarplys ir A. V. Matulionis savo moksliniame straipsnyje institucionalizmą aiškina kaip politikos mokslų teoriją, kuri nagrinėja kaip institucijos išreiškia valstybės politinę sistemą (įstatymų leidžiamoji, vykdomoji ir teisminė valdžia), kokiais principais remiantis jos veikia, kodėl ir kaip komunikuoja tarpusavyje bei kaip veikia visuomenę³⁹. Didžiausias dėmesys šioje teorijoje yra skiriamas institucijoms ir jų suderinamumui. Taigi, institucinė integracija - įvairių taisyklių, politikų ir institucijų harmonizavimas.

Institucionalizmas yra skirstomas į tris šakas⁴⁰:

1. Sociologinis institucionalizmas. P. Hall ir R. Taylor teigia, kad sociologinis institucionalizmas egzistuoja visose žmogaus gyvenimo sferose ir visiškai nesvarbu, ar individas atlieka paprastus buitinius veiksmus kaip bendravimas, mokymasis, ar sudėtingus viešosios politikos įgyvendinimo procesus⁴¹. Taigi, remiantis sociologiniu institucionalizmu, institucijos nebūtinai turi būti formaliai įteisintos, jos egzistuoja pastoviai. Formalios institucijos susidaro makro lygmenyje, kur yra sutinkami tokie kintamieji kaip kultūra ir visuomenė⁴². Formalios ir neformalios institucijos vienodai formuoja racionalų individų elgesį;
2. Racionalaus pasirinkimo institucionalizmas. Ši teorija teigia, kad institucijos sąveikauja tam, kad įgyvendintų savo interesus arba ieškotų kiekvienai institucijai palankesnio sprendimo. Racionalus pasirinkimas yra grindžiamas mintimi, kad atskiri veikėjai siekia sau naudą priimant sprendimus, elgiasi racionaliai bei numato strategijas. Skirtingai nei sociologinis

³⁹ Švarplys A., Matulionis A.V., „Konceptuali kaita Europos integracijos teorijose“, *Filosofija. Sociologija. T. 20, Nr. 2*, 2009, p. 108.

⁴⁰ The Institute for the Study of Civil Society, *Theories of European Integration*, <<http://www.civitas.org.uk/eufacts/download/OS.16%20Theories.pdf>>, [žiūrėta 2013-04-16].

⁴¹ Hall P., Taylor R., „Political Science And Three New Institutionalisms“, *Political Studies XLIV*, Cambridge: Harvard University, 1996, p. 948.

⁴² Hall P., Taylor R., „The Potential Of Historical Institutionalisms: a Response to Hay and Wincott“, *Political studies XLVI*, 1998, p. 960.

institucionalizmas, kurio šalininkai teigia, kad individų kolektyvinis elgesys suformuoja taisykles, o šios savo ruožtu formuoja pačias institucijas, racionalaus pasirinkimo institucionalizmo atstovai mano, jog institucijos jau yra sudarytos iš taisyklių, kurios formuoja individų elgesį⁴³;

3. Istorinis institucionalizmas. Anot šios krypties teoretikų, institucijos gyvuoja ir sąveikauja remiantis kelio priklausomybės principu t.y. praeityje priimti sprendimai dėl institucijų daro reikšmingą įtaką ateities rezultatams, kuriuos vėliau sunku pakeisti. Istorinis institucionalizmas analizuoja, kaip tam tikri instituciniai sprendimai, priimti tam tikru laiko momentu, gali paveikti tolimesnę perspektyvą ir, kokios yra to pasekmės⁴⁴;

Apibendrinant galima sakyti, kad nors racionalaus pasirinkimo, socialinio ir istorinio institucionalizmo teorijų idėjos turi ne mažai skirtumų, tačiau visuomenės struktūros pagrindu vis tiek išlieka institucija. Vien tik laisva konkurencija ir prekyba neužtikrina efektyvių integracijos procesų, kuriems pasiekti yra būtina suderinti atskirų valstybių narių ekonomines politikas. Tam tikslui pasiekti turi būti kuriamos specialios viršnacionalinės institucijos.

1.3. Naujosios Europos integracijos teorijos

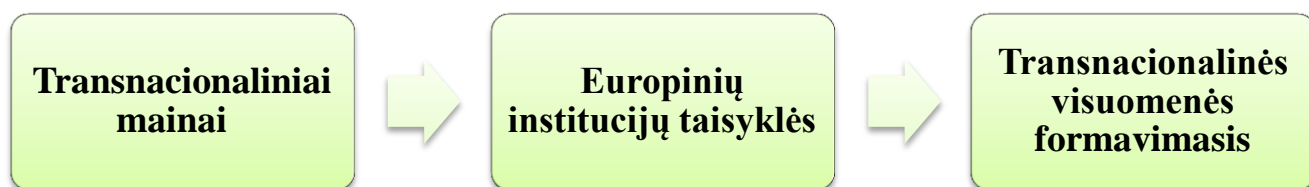
Senosios Europos integracijos teorijos siekė sukurti universalias, viską apimančias teorijas, kurios galėtų paaiškinti vykstančius integracijos procesus. Tačiau to pasiekti nepavyko. Todėl XX a. pabaigoje buvo pradėtos kurti naujosios Europos integracijos teorijos, kurios rėmėsi jau anksčiau sukurtų teorijų idėjomis.

Prie naujųjų Europos integracijos teorijų galima priskirti anksčiau aptartą institucionalizmą, kuris vėliau pradėtas vadinti *naujuoju institucionalizmu*, akcentuojančiu institucijų plėtros svarbą ekonominių ir politinių reiškinių plėtrai. Šios teorijos atstovai kalba ne apie federacinės santvarkos sukūrimą ir ne apie tarpvyriausybinių mechanizmą, bet apie tarptautinę valdymo sistemą ir kartu pažymi, kad tokios atskiros politikos sritys kaip prekyba, turizmas, komunikacijos paslaugos turi būti institucionalizuotos europiniu lygiu⁴⁵. Pasak Stone Sweet ir Sandholtz (1998), reikia remtis tokia empiriniais duomenimis paremta schema (žr. 1 pav.):

⁴³ Hall P., Taylor R., „Political Science And Three New Institutionalisms“, *Political Studies XLIV*, Cambridge: Harvad University, 1996, p. 943-944.

⁴⁴ Ten pat.

⁴⁵ Jackson R. H., Sorensen G., *Introduction to international relations: theories and approaches*, Oxford: Oxford University Press, 2007, p. 55.

Šaltinis: sudaryta pagal Stone Sweet ir Sandholtz⁴⁶

1 pav. Naujojo institucionalizmo schema

Didžiausią įtaką Europos Sąjungos institucijų sprendimams daro ne vyriausybės, o interesų grupės, kurios veikia peržengdamos nacionalines sienas ir gauna naudą iš ES mechanizmo. Atsakydama į šiuos transnacionalinius poreikius, viršvalstybinė institucija, Europos Komisija, imasi reguliuoti jų veiklą ir tokiu būdu prisideda prie europinės visuomenės kūrimo. „Transnacionaliniai mainai provokuoja viršnacionalines institucijas kurti taisykles, skirtas palengvinti ir reguliuoti transnacionalinės visuomenės vystymąsi“⁴⁷.

Kita naujoji Europos integracijos teorija, dažnai naudojama analizuojant Europos Sąjungą kaip valdymo sistemą, yra *daugiapakopis valdymas*. Šios teorijos atstovai, L. Hooghe ir G. Marks daugiapakopio valdymo sistemą, susiformavusią Europos Sąjungoje, bando paaiškinti taip: „Europos integracija perkėlė valdžios įgaliojimus keliose pagrindinėse politikos formavimo srityse iš nacionalinių valstybių į europinio lygmens institucijas. Regionalizacija keliose Europos šalyse perkėlė valdžios įgaliojimus iš nacionalinio lygmens į viršnacionalinį valdymo lygį“⁴⁸. Egzistuoja trys šios teorijos argumentai⁴⁹:

1. Kadangi kvalifikuotos daugumo balsavimo sistema leidžia „nugalėti“ atskirų šalių narių *veto*, tai galima traktuoti, kad nacionalinės valstybės narės neišsaugo savo suverenios politikos kuomet yra priimami kolektyviniai sprendimai;
2. Europos Sąjungos institucijų veiksmai nėra įtakojami nacionalinių vyriausybių kolektyviai. Vadinasi, nei Europos Vadovų taryba, nei Ministrų Taryba, nei jos kartu neturi lemiamos galios Europos Teisingumo Teismo, Europos Komisijos ir Europos Parlamento veiksams;
3. viršnacionalinių grupių veikla europiniu lygiu nėra kontroliuojama nacionalinių vyriausybių.

Dar viena teorija, kuria remiantis galima analizuoti Europos integracijos procesus, yra *konstruktyvizmas*. Tačiau reikia pabrėžti, kad tai nėra visuminė Europos integracijos teorija, ji tik

⁴⁶ Sandholtz W., Stone S. A., *European Integration and Supranational Governance*, Oxford: Oxford University Press, 1998, p. 25.

⁴⁷ Ten pat.

⁴⁸ Hooghe L., Marks G., *Multi-Level Governance and European Integration*, Oxford: Rowman & Littlefield Publishing, 2001, p. 2.

⁴⁹ Švarplys A., Matulionis A.V., „Konceptuali kaita Europos integracijos teorijose“, *Filosofija. Sociologija. T. 20, Nr. 2*, 2009, p. 109.

paveda nagrinėti tam tikrą socialinį reiškinių integracijos procesuose. Išsiplėtusios europinių institucijų galios formuoti savo politiką ir taisykles, kurios daro įtaką valstybių, socialinių grupių bei individų elgesiui, yra pagrindinis procesas, į kurį gilinasi konstruktyvistai Europos studijose. Šį procesą galima suskirstyti į tris sritis⁵⁰:

1. kaip institucijų taikomos normos įtakoja politinę santvarką, ypačingai akcentuojama teisinių normų (ETT) įtaka politinei sistemai;
2. kaip integracija veikia nacionalinius identitetus ir kaip tie identitetai veikia visą europinį politinį procesą; institucinis ar socialinis europinio identiteto formavimosi potencialas yra labiau tikėtinas; koks yra Europos identitetas ir jo santykis su nacionaliniais identitetais ir kaip visa tai daro įtaką vieningos Europos bendruomenės sukūrimui;
3. kokia yra diskurso, komunikacijų bei socialinio mokymosi reikšmė, perimant Europos Sąjungos normas, taisykles ir vertybes. Pavyzdžiui, kaip sprendimų priėmimą komunikuojant gali įtakoti geri diplomatų asmeniniai santykiai.

Taigi, naujosios Europos integracijos teorijos už senąsias yra pranašesnės tuo, kad jas galima taikyti atskiruose integracijos etapuose, o ne universaliai visai Europos integracijai. Šiuolaikinės integracijos teorijos Europos Sąjungos integraciją politinę sistemą yra linkusios vertinti kaip kompleksinį viršnacionalinių, nacionalinių, regioninių ir vietos valdžios politikos formavimo iniciatyvų darinį, kuriame europiniu mastu yra institucionalizuojamos nacionalinės politikos.

⁵⁰ Christiansen Th., Jorgensen K. E., Wiener A., „The Social Construction of Europe”, *Journal of European Public Policy* Vol. 6 No 4, 1999, p. 541-542.

2. ES SPRENDIMŲ PRIĖMIMO METODAI

Europos Sąjungoje Europos integracija reiškia, kad valstybės kartu telkia savo išteklius ir bendrai priima daugelį sprendimų. Taigi, šalia ekonominės ir politinės integracijos teorijų galima išskirti ir metodus – tarpvyriausybinių, bendrijos ir plėtros, kuriais remiantis sprendimai yra priimami bendradarbiaujant Europos Sąjungos institucijoms (Europos Parlamentui, Europos Sąjungos Tarybai, Europos Komisijai ir kt.).

2.1. Bendrijos metodas

Bendrijos metodas yra įprastas Europos Sąjungos sprendimų priėmimo būdas, kai Europos Komisija teikia pasiūlymą Tarybai ir Parlamentui, o šie savo ruožtu jį apsvarsto, teikia pakeitimus ir galiausiai priima kaip Europos Sąjungos teisės aktą. Šio proceso eigoje jie dažnai konsultuojasi su atitinkamomis institucijomis, pavyzdžiui, Regionų komitetu ar Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu⁵¹.

Bendrijos metodui būdingi bruožai⁵²:

- Europos Komisija turi monopolinę iniciatyvos teisę siūlyti sprendimo projektus;
- ES Taryba priima sprendimus kvalifikuota balsų dauguma;
- Europos Parlamentas yra lygiateisis partneris teisėkūros procese;
- Europos Sąjungos Teisingumo Teismas užtikrina vienodą Bendrijos teisės interpretavimą.

S. Spurga pažymi, kad Bendrijos metodui būdingas ir išskirtinis stabilumas - naujai priimtos Bendrijos sutartys, Europos Parlamento galių stiprėjimas ir akivaizdi Bendrijos plėtra neturi įtakos svarbiausiems metodo principams, kurie išlieka nepakitę⁵³.

Pats „Bendrijos metodo“ terminas yra kilęs iš pirmųjų Europos bendrijų, kurios pradėjo praktikuoti bendrų sprendimų priėmimo metodą⁵⁴. Pirmoji bendrija, padėjusi pamatus Europos Sąjungai - Europos anglių ir plieno bendrija - sprendimus dėl anglių ir plieno pramonės priimdavo bendru susitarimu. Iš pradžių Bendrijos metodo taikymo sritis buvo gana siaura, tačiau kuriantis

⁵¹ Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė, *Europos Sąjungos žodynas*, <http://europa.eu/abc/eurojargon/index_lt.htm>, [žiūrėta 2013-04-17].

⁵² Hagedorn F., „The Community method vs. Intergovernmental method in the European Constitution“, *CONVEU 30 Conference Paper*, 2006, p. 2.

⁵³ Spurga S., *Demokratija ir pilietinė visuomenė nacionalinėse valstybėse ir Europos Sąjungoje: Vidurio ir Rytų Europos demokratizacija*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, 9. 244.

⁵⁴ Vitkus G., *Europos Sąjungos užsienio politika: trumpas vadovas*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008, p. 53.

naujoms Bendrijoms, sričių padaugėjo, o šiandien Europos Sąjungoje šis metodas yra taikomas gana plačiai, praktiškai visose jos veiklos srityse.

Buvęs ilgametis Europos Komisijos pirmininkas, Žakas Deloras, 2012 m. kovo mėnesį organizuotoje Europos Parlamento socialistų ir demokratų pažangiojo aljanso frakcijos konferencijoje „Už Europos socialistų alternatyvą“ išreiškė savo poziciją, kad „Bendrijos metodas – vienintelis būdas nustatyti bendras europines taisykles, vardan kurių Europos Sąjungos narės perleidžia dalį savo suvereniteto“⁵⁵.

Pasak M. A. Valle-Flor, nors ir Bendrijos metodas vis dar yra pagrindinė sprendimų priėmimo procedūra Europos Sąjungoje, tačiau Europos Komisijos monopolinė teisė inicijuoti teisės aktus silpnėja. Komisija nebėra pagrindinis politinis iniciatorius integracijos procese, praktikoje, ją lenkia Europos Vadovų Taryba⁵⁶. Vis dažniau naudojant tarpvyriausybinių metodą, sumažėjo Europos Komisijos teisinė ir politinė įtaka ekonomikos valdysenai, kadangi valstybės narės tam tikrus klausimus linkusios spręsti tik tarpvyriausybiniu susitarimu.

2.2. Tarpvyriausybinius metodas

Tarpvyriausybinius metodas yra „vyriausybių“ metodas. Kai kurių politikos ar ekonomikos sričių klausimai (pavyzdžiui, ES bendroji užsienio ir saugumo politika) Europos Sąjungoje yra sprendžiami tik tarpvyriausybiniu susitarimu, t.y. susitarimu tarp ES valstybių narių vyriausybių, o ne Bendrijos metodu. Tokie sprendimai yra priimami ES Taryboje, dalyvaujant šalių ministrams arba Europos Vadovų Taryboje (aukščiausiu lygiu), posėdžiaujant ES valstybių narių ministrams pirmininkams ir/arba prezidentams⁵⁷. Šis metodas leidžia šalims narėms ginti jų pačių nacionalinius interesus.

Tarpvyriausybinius metodas – ES šalių narių sprendimų priėmimo bei įgyvendinimo metodas, kuriam yra būdingos šios savybės⁵⁸:

- iniciatyvos siūlyti sprendimo projektus gali imtis tiek valstybės, tiek Europos Komisija;
- sprendimai Taryboje yra priimami vienbalsiai, nors, jeigu atskiros valstybės nenori dalyvauti, tačiau neprieštarauja siūlomam sprendimui, yra numatyta konstruktyvaus susilaikymo galimybė;

⁵⁵ Paleckio J. interneto svetainė, *Nesigalėk pasakęs*,

<http://www.paleckis.lt/Default.aspx?Element=ViewArticle&TopicID=39&ArticleID=10080&Lang=LT>, [žiūrėta 2013-04-17].

⁵⁶ Valle-Flor M. A., „The Community Method and the European Commission as Agenda Setter“, *Developments Studies Research Seminar Spring PDED-WP03*, 2012, p.1.

⁵⁷ Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė, *Europos Sąjungos žodynas*,
http://europa.eu/abc/eurojargon/index_lt.htm, [žiūrėta 2013-04-17].

⁵⁸ Vitkus G. *Europos Sąjungos užsienio politika: trumpas vadovas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008, p. 203.

- Europos Parlamento vaidmuo šiame kontekste yra išimtinai konsultacinis;
- Europos Teisingumo Teismas neturi jokios jurisdikcijos.

Europos Parlamento Liberalų ir demokratų aljanso už Europą lyderis G. Verhofstadt yra įsitikinęs, kad dabartinis tarpvyriausybinių metodas turėtų būti pakeistas į kitokią valdymo formą, kuri tarpusavyje suderintų politines ambicijas ir demokratiškumą. Pasak jo, nors ir tokiu būdu priimami sprendimai yra pagrįsti mažiausiais reikalavimais ir tenkinantys visų teisėtus interesus, tačiau jie neskatina jokios realios pažangos, kadangi remiasi trumparegiškais politiniais ir rinkiminiais interesais, kurie užgožia visos Europos interesus⁵⁹.

Europos Parlamento pirmininkas J. M. Barroso laikosi tokios pat pozicijos. 2011 m. rugsėjo 28 d. savo kalboje jis pripažino, kad „tikėjimas vieninga valiuta be glaudesnio ekonominio koordinavimo, vedančio į ekonominę sąjungą, buvo iliuzija“. Pasak jo, geriausias atsakas krizei įveikti yra dar efektyvesnė ir veiksmingesnė Europos Sąjunga. Europos Parlamentas kartu su Europos Komisija laikosi nuostatos, kad dabartinis tarpvyriausybinių valdymo metodas, kuris yra pagrįstas vienbalsiškumo principu, gali privesti Europą prie kracho⁶⁰. „Tarpvyriausybinių metodas pasiekė savo ribas ir nebėra gerai pritaikytas demokratiniam ir veiksmingam sprendimų priėmimo procesui XXI a., todėl reikia skubiai pereiti prie iš tiesų federacinės Europos“⁶¹, - teigia Europos Parlamentas.

Lietuvos Respublikos XVI Vyriausybė pasisako už bendrijų metodo stiprinimą, taip pat tarpvyriausybinių metodo ir bendrijos metodo pusiausvyrą, sprendžiant Europos Sąjungos reikalus⁶², nes, kaip teigia tarpvyriausybinių metodo šalininkai, šio metodo atsisakymas būtų tolygus valstybių suverenitetų nykimui.

Kaip teigia G. Vitkus, būtent tarpvyriausybinių metodo unikalumas buvo įtvirtintas sutartyje dėl Konstitucijos Europai ir perkeltas į ją pakeitusią Lisabonos sutartį. Kita vertus, nematyti ir jokių ženklų, kad būtų norima susiaurinti Bendrijos metodo taikymo sritį⁶³.

Taigi, nuomonių prieštaravimai rodo, kad susiklosčiusi padėtis Europos Sąjungoje greitu metu nepasikeis. Panašu, kad valstybės bent jau artimiausioje ateityje nesiruošia atsisakyti visiško suvereniteto bei tarpvyriausybinių metodo taikymo užsienio, saugumo ar gynybos politikos srityse.

⁵⁹ Verhofstadt G., *Kurkime liberalią Europą*, <<http://myep.delfi.lt/opinion/g-verhofstadt-kurkime-liberalia-europa.d?id=61467586>>, [2013-04-18].

⁶⁰ Donskio L. interneto svetainė, *Antroji rugsėjo plenarinė sesija Strasbūre: kaip įveikti ES krizę?*, <http://www.donskis.lt/p/lt/1/1_/788>, [2013-04-18].

⁶¹ Europos Parlamento interneto svetainė, *Stipresnė ES turi būti labiau atskaitinga piliečiams, pažymi EP* <<http://www.europarl.europa.eu/news/lt/news-room/content/20121116IPR55758/html/Stipresnė-ES-turi-būti-labiau-atskaitinga-piliečiams-pažymi-EP>>, [2013-04-18].

⁶² Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XII-51 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 149-7630.

⁶³ Vitkus G., *Europos Sąjungos užsienio politika: trumpas vadovas*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008, p. 204.

3. EUROPOS PARLAMENTO GALIŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ NUO PARYŽIAUS IKI LISABONOS

3.1. Priežiūros ir kontrolės galios

1950 m. gegužės 9 d. Prancūzijos užsienio reikalų ministras Robertas Šumanas, kuris kaip ir visi Europos gyventojai turėjo siekį užbaigti žiaurius ir dažnus kaimyninius karus, pristatė glaudaus bendradarbiavimo planą, kurio rezultatas - 1951 m. balandžio 18 d. šešių šalių (Vokietijos, Prancūzijos, Italijos, Belgijos, Liuksemburgo ir Nyderlandų) Europos anglių ir plieno bendrijos sutarties pasirašymas, kuria buvo įkurtos naujos viršnacionalinės institucijos, ir kurioms šalys narės perleido savo teisę bei kompetenciją. EAPB sutarties 4 straipsnyje apibrėžtos keturios naujos institucijos⁶⁴:

1. Aukščiausioji Valdyba;
2. Bendroji Asamblėja;
3. Ministrų Taryba;
4. Teisingumo Teismas.

Iki 1957 m. Bendroji Asamblėja, sudaryta iš 78 valstybių narių deleguotų nacionalinių parlamentarų, neturėjo jokių galių teisėkūros procesuose ir biudžeto srityse. Asamblėja galėjo tik vykdyti vykdomosios valdžios kontrolę, kadangi turėjo teisę nušalinti Aukščiausiąją Valdybą⁶⁵, tačiau teisėkūros sprendimų priėmimo procese nedalyvavo.

Bendrosios Asamblėjos galių augimas prasidėjo nuo 1958 m., kai įsigaliojo Europos ekonominės bendrijos ir Europos atominės energijos bendrijos sutartys (1957) ir buvo sukurta viena Asamblėja – Parlamentinė Asamblėja – visoms trimis bendrijoms (EAPB, EEB ir EAEB), sudaryta iš 142 šešių valstybių narių nacionalinių parlamentų narių. Būtent šis laikotarpis yra laikomas oficialiu Europos Parlamento atsiradimo metu. Romos sutartimis Parlamentinei Asamblėjai buvo suteikiami patariamieji ir priežiūros įgaliojimai⁶⁶. Romos sutarčių (1957) 140 straipsnis reglamentuoja, kad Asamblėja ar jos nariai gali pateikti Komisijai (buvusiai Aukščiausiajai Valdybai) raštu ar žodžiu klausimus, o ši į juos turi atsakyti⁶⁷. Kadangi Komisija, nors ir turi nemažai įgaliojimų, tačiau ji nėra vienintelė Bendrijos vykdomosios valdžios institucija atsakinga už jos padėtį, nes jos veikla persipina ir su tuo, ką daro

⁶⁴ The European Coal and Steel Community Treaty, 1951, p. 12.

⁶⁵ Peterson J., Shackleton M., *The Institutions of the European Union*, Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 106.

⁶⁶ Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis, 1957, 137 str.

⁶⁷ Romos sutartys, 1957, 120 str.

Taryba ir kitos institucijos, todėl EP, kaip demokratinės vykdomosios valdžios priežiūros ir kontrolės institucijos, veikla apima ne tik Komisijos priežiūrą. Vis dėlto, Asamblėjos galimybės, atsižvelgiant į kiekvieną instituciją, yra skirtingo poveikio. Pavyzdžiui, Teisingumo Teismo, kaip vienoje iš svarbiausių Bendrijos institucijų apibrėžtų dar EAPB steigimo sutartyje (1951) atveju, Asamblėja Romos sutartyse (1957) įtvirtintose nuostatose galėjo daryti tik labai nežymią įtaką – dalyvauti priimant sprendimą dėl teisėjo atleidimo iš pareigų⁶⁸.

Pirmasis reikšmingas Romos sutarčių (1957) pakeitimas įvyko beveik po trisdešimties metų. 1984 m. Fontenblo susitikime Europos Vadovų Taryba nusprendė, kad reikia įkurti vyriausybių arba valstybių vadovų komitetą, kuriam būtų galima pavesti teikti siūlymus, kaip būtų galima pagerinti Europos Bendrijos sistemos veikimą ir politinį bendradarbiavimą. 1985 m. Milane Europos Vadovų Tarybos balsų dauguma buvo nuspręsta sušaukti tarpvyriausybines konferencijas, kurios metu būtų svarstomi institucijų galių, Bendrijos veiklos išplėtimo į naujas sritis bei vidaus rinkos sukūrimo klausimai. Dėl to 1986 m. vasario 17 d., tuometinės 9 Europos Bendrijos valstybės narės (vėliau prie jų prisijungė po pritarimo referendume ir Danija bei Italija su Graikija), pasirašė Suvestinį Europos Aktą⁶⁹. Visgi, šiame Akte nebuvo jokių esminių pakeitimų demokratinės priežiūros ir kontrolės srityje, ko nebūtų galima pasakyti apie Maastrichto sutartį (1992).

Maastrichto, dar kitaip vadinama Europos Sąjungos, sutartis buvo pasirašyta 1992 m. vasario 7 d. Olandijoje, Maastrichte. Europos Sąjungos sutartis (1992), kuri padarė svarbius pataisymus pirminėse Sutartyse, atnešė esminius pakeitimus integracijos procese. Buvo siekiama pagilinti ekonominę integraciją ir skatinti glaudesnę politinį bendradarbiavimą, numatant ekonominę bei valiutų sąjungą, Sąjungos pilietybę, bendrą užsienio ir saugumo politiką, bendradarbiavimą teisingumo ir vidaus reikalų srityje. Be to, rengiant Maastrichto sutartį (1992), buvo nuspręsta, kad vienas iš pagrindinių tikslų yra siekti veiksmingesnio ir demokratiškesnio sprendimų priėmimo proceso. Dėl šios priežasties, minėta Sutartis žymiai išplėtė Europos Parlamento kompetencijos sritis⁷⁰.

Europos Sąjungos sutarties (1992) nuostatos suteikė Europos Parlamentui plačius demokratinės vykdomosios valdžios kontrolės ir priežiūros įgaliojimus⁷¹:

- po kiekvieno Europos Vadovų Tarybos susitikimo Europos Parlamentui turi būti pateiktas pranešimas ir rašytinis metų pranešimas apie Sąjungos pasiektą pažangą (*D str.*);

⁶⁸ Romos sutartis, 1957, *Protokolas dėl Teisingumo Teismo statuto*, 6 str.

⁶⁹ Europos Parlamento interneto svetainė, *Raida iki Suvestinio Europos Akto*, <http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/lt/FTU_1.1.2.pdf>, [žiūrėta 2014-08-11].

⁷⁰ Horvath Z., *Handbook on the European Union*, Hungary: Hungarian National Assembly, 2005, p. 45-46.

⁷¹ Europos Sąjungos sutartis, *Official Journal*, 1992, Nr. C 191.

- Europos Parlamentas ir jo nariai gali pateikti Tarybai klausimus raštu ir žodžiu, o ši privalo į juos atsakyti (*148 str.*);
- tvirtina, kad Komisija įvykdė Europos Sąjungos biudžetą (*206 str. 1 d.*);
- prieš patvirtindamas biudžeto įvykdymą, arba bet kokiais kitais klausimais, kurie yra susiję su Parlamento įgaliojimais administracinio biudžeto įgyvendinimo srityje vykdymu, minėta institucija gali paprašyti, kad Komisija pateiktų išlaidų vykdymo ar finansų kontrolės sistemos veikimo įrodymus. Komisija turi teikti visą reikalingą informaciją, kurios prašo Europos Parlamentas (*206 str. 2 d.*);
- valstybių narių vyriausybės konsultuojasi su Europos Parlamentu ir bendrai pasiūlo asmenį į Komisijos pirmininkus, kuris savo ruožtu konsultuojasi su valstybių narių vyriausybėmis ir siūlo kitus Komisijos narius. Taip pasiūlytas Europos Komisijos pirmininkas, kuris kaip ir kiti komisijos nariai visi drauge yra tvirtinami Europos Parlamento (*158 str. 2 d.*);
- Europos Komisija turi reguliariai teikti Parlamentui ataskaitas (taip pat ir metinę Europos Sąjungos veiklos ir biudžeto įvykdymo ataskaitas) (*125 str.*);
- teisė teikti ieškinius Teisingumo Teismui dėl savo prerogatyvų gynimo (*173 str.*);
- Europos Centrinio Banko pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ir Vykdomoji valdyba skiriama tik pasikonsultavus su Europos Parlamentu (*108 str.*);
- Europos Centrinis Bankas rengia metinius pranešimus apie sistemos veiklą ir apie praėjusių ir einamųjų metų pinigų politiką ir teikia Europos Parlamentui (*109b str. 3 d.*);
- Audito Rūmų pareiškimo Europos Parlamentui teikimas apie sąskaitų patikimumą ir pagal jas atliktų operacijų teisėtumą ir tvarkingumą (*188c str. 1 d.*);
- kai pasibaigia finansiniai metai, Audito Rūmai rengia ir siunčia Bendrijos institucijoms metinį pranešimą, kuriuo remiantis Europos Parlamentas vykdo biudžeto priežiūros įgaliojimus ir remdamasis minėta ataskaita sprendžia, ar Komisija tinkamai įvykdė biudžetą (*188c str. 4 d.*);
- teisė skirti ombudsmeną, kuris priima Sąjungos piliečių skundus dėl netinkamo Bendrijos institucijų ir organų administravimo atvejų (*138e str. 1 d.*);
- tam tikrais atvejais, Europos Parlamentui paprašius, Teisingumo Teismas gali atleisti ombudsmeną iš pareigų (*138e str. 2 d.*);
- teisė, ketvirtadalio narių prašymu, sudaryti laikinąjį Tyrimo komitetą, kuris užsiimtų įtariamų pažeidimų ar netinkamo administravimo įgyvendinant Bendrijos teisę tyrimu (*138c str.*);
- visi Europos Sąjungos piliečiai, gyventojai, įmonės ir organizacijos Europos Parlamentui gali pateikti peticiją dėl Europos Sąjungos teisės akto (*138 d str.*).

Mastrichto sutartis (1992), suteikusi daugiausiai kontrolės ir priežiūros įgaliojimų Europos Parlamentui, nebuvo pabaiga. Amsterdamo sutartyje (1997) suteikta ir daugiau priežiūros ir kontrolės įgaliojimų – prieš paskiriant visus Europos Komisijos narius, Europos Parlamentas turi duoti sutikimą dėl Europos Komisijos pirmininko skyrimo. Iki Amsterdamo sutarties (1997) galiojo nuostata, kad „Valstybių narių vyriausybės, pasikonsultavusios su Europos Parlamentu, bendru sutarimu pasiūlo asmenį, kurį jos ketina skirti Komisijos pirmininku. [...] Taip pasiūlytą Komisijos pirmininką ir kitus jos narius visus drauge balsuodamas tvirtina Europos Parlamentas, [...]“⁷² (158 str. 2 d.). O nuo 1999 m., įsigaliojus Amsterdamo sutarčiai, valstybės narių vyriausybės bendrai susitaria ir pasiūlo asmenį į Europos Komisijos pirmininkus, o pasiūlytąjį pretendenta tvirtina Europos Parlamentas.

Pagal Nicos sutartį (2001), kurioje buvo palyginti nedaug pakeitimų, turėjusių tiesioginės ar stiprios įtakos Europos Parlamento vaidmeniui Europos Sąjungos politikos procese, ir instituciniai pokyčiai, tiesiogiai susiję su Europos Parlamentu, gana minimalūs. Europos Parlamentui, norint iškelti bylą Teisingumo Teisme, nebereikia rodyti ypatingo susirūpinimo dėl savo prerogatyvų, nuo 2003 m. jis tai gali padaryti lygiai tokiu pačiu būdu kaip ir Taryba, Komisija ar valstybės narės. Europos Parlamentas turi teisę teikti ieškinį Teisingumo Teisme dėl kitos institucijos pažeidimo dėl sutarties⁷³. Be to, Sutartimi buvo pakeistas Europos Komisijos pirmininko ir jos narių atrankos procesas. Nuo 2003 m. vasario mėn. Europos Komisijos pirmininką pasiūlo Taryba kvalifikuota balsų dauguma, o išrinktą pretendenta tvirtina Europos Parlamentas. Tik po to, kai pirmininkas yra patvirtintas, Taryba, kartu su išrinktu naujuoju pirmininku, bendru sutarimu, sprendama kvalifikuota balsų dauguma, sudaro Europos Komisijos narių sąrašą, kurį taip pat, jau kartu su Komisijos pirmininku, tvirtina Europos Parlamentas⁷⁴. Tai padidino Europos Parlamento vaidmenį tiek visos Europos Komisijos, tiek jos pirmininko atrankos ir pavirtinimo procese.

Ir paskutinė sutartis, turėjusi įtakos Europos Parlamento vaidmens stiprėjimui – Lisabonos sutartis. 2007 m. gruodžio 13 d. 27 Europos Sąjungos valstybių ir vyriausybių vadovai susitiko Portugalijos sostinėje (Lisabonoje) pasirašyti Lisabonos sutarties. Tai buvo paskutinis epizodas visame reformų procese dar nuo 2001 m., kai Europos Vadovų Taryba pradėjo spręsti, kad reikia kažko imtis, siekiant demokratiškesnės, skaidresnės ir efektyvesnės Sąjungos. 2002-2003 m. laikotarpiu buvo surengtas Konventas, kurio metu parengta Sutartis dėl Konstitucijos Europai. 2003-2004 m. vykusioje Tarpyvyriausybiniame konferencijoje su keliais pakeitimais buvo sutarta dėl Sutarties ir ji pasirašyta. Tačiau Olandijoje ir Prancūzijoje įvykę referendumo rezultatai parodė ką kitą ir šios šalys neprišijungė

⁷² Europos Sąjungos sutartis, *Official Journal*, 1992, Nr. C 191, p. 39.

⁷³ Nicos sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus, *Official Journal*, 2001, Nr. C 80, 230 str.

⁷⁴ Ten pat, 214 str. 2 d.

prie Sutarties dėl Konstitucijos Europai. Derybos buvo atnaujintos 2007 m., kai pirmininkaujanti Vokietija sušaukė kitą Tarpvyriausybinę konferenciją dėl Reformų sutarties. Galiausiai, tų pačių metų gruodžio mėnesį pavyko rasti konsensuą ir Lisabonos sutartis pasirašyta⁷⁵.

Be didesnių Europos Parlamento galių teisėkūros ir biudžeto srityse, pakeista Europos Komisijos ir jos pirmininko skyrimo procedūra, kurioje EP pozicija yra gana svarbi. Pagal Europos Sąjungos sutarties suvestinės redakcijos (2010) nuostatas, Europos Parlamentui yra siūlomas kandidatas į Komisijos pirmininkus (atsižvelgiant į EP rinkimus). Komisijos pirmininką renka EP sprendamas sudarančių narių balsų dauguma. Tačiau Parlamentas gali ir nepritari siūlomam kandidatui, tuomet per mėnesį Europos Vadovų Taryba turi pasiūlyti naują, ir Parlamentas sprendžia tokia pat tvarka⁷⁶. Formuojant pačią Komisiją, nors ir atrodo, kad Europos Parlamentas šiame procese nedalyvauja, nes sprendžia valstybės narės ir naujai išrinktas pirmininkas, o tvirtina Europos Vadovų Taryba, tačiau ir čia Parlamentas gali reikšmingai paveikti minėto proceso rezultatus, kadangi jis vardiniu balsavimu turi patvirtinti visą Komisijos sudėtį. Taigi, Parlamento nepritarimas Komisijos sudėčiai – galingas įrankis, siekiant įtakoti ir kontroliuoti Komisiją, kadangi jam nepritartus, naujai išrinktas Komisijos pirmininkas turėtų iš naujo formuoti Komisiją⁷⁷.

Lyginant pagrindines Europos Sąjungos sutartis nuo Paryžiaus iki Lisabonos (2 lentelė), su kiekviena sutartimi EP buvo suteikti tam tikri vykdomosios valdžios ir priežiūros įgaliojimai.

2 lentelė. Pagrindinių Europos Parlamento galių vykdomosios valdžios priežiūros ir kontrolės srityje palyginimas nuo Paryžiaus (1957) iki Lisabonos (2007)

	EAPB (1957)	Romos sutartys (1957)	Mastrichto sutartis (1992)	Amsterdamo sutartis (1997)	Nicos sutartis (2001)	Lisabonos sutartis (2007)
Europos Vadovų Taryba			Pranešimai po susitikimų ir metinis pranešimas apie pažangą.			
Europos Sąjungos Taryba			Klausimai raštu ir žodžiu. Prašymas inicijuoti naujas politikos kryptis.			Klausimų valanda.
Europos Komisija	Teisė nušalinti Vyriausiąją valdybą. Bendras metų pranešimas apie Bendrijos veiklą ir administracinius išteklius.	Pranešimai apie tam tikras socialines problemas. Klausimai raštu ir žodžiu.	Įrodymai dėl išlaidų vykdymo arba finansų kontrolės sistemos veikimo. Teisė tvirtinti bendrą EK sudėtį. Reguliarios ataskaitos.	Konkretus sutikimas dėl Komisijos pirmininko. Komisijos tvirtinimas.		Renka Komisijos pirmininką. Tvirtina Komisijos sudėtį. Klausimų valanda.

⁷⁵ Carbone M., *National Politics and European Integration: From the Constitution to the Lisbon Treaty*, Massachusetts: Edward Elgar Publishing Ltd, 2010, p. 1.

⁷⁶ Europos Sąjungos sutarties suvestinė redakcija, *Official Journal*, 2010, Nr. C 83, 17 str.

⁷⁷ Ten pat.

Teisingumo Teismas		Teisėjo atleidimas iš pareigų	Ieškinys dėl kitos institucijos akto panaikinimo ginant savo prerogatyvas.		Teisė pateikti ieškinį.	
Europos Centrinis Bankas			Dalyvavimas pagrindinių organų skyrime. Metų pranešimas. Pirmininko ataskaita EP komitete.			
Audito Rūmai			Patikimumo pareiškimas. Metų pranešimas. Dalyvavimas skiriant narius.			
Ombuds- menas			Renka ombudsmeną. Metinis pranešimas. EP prašymu gali būti atleidžiamas.			
Peticijos, tyrimo komitetai			Teisė sudaryti taikinimo komitetą. Peticijos.			

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Europos Sąjungos sutarčių nuostatas⁷⁸

Apibendrinant galima sakyti, kad beveik visos pagrindinės Europos Sąjungos sutartys turėjo daugiau ar mažiau įtakos Europos Parlamento galių augimui demokratinės vykdomosios valdžios priežiūros ir kontrolės srityse. Didžiausią įtaką turėjo Maastrichto sutartis (1992), kurios nuostatos suteikė Parlamentui, kaip tiesiogiai renkamam ir atstovaujančiam Europos Sąjungos piliečiams institucijai, plačius įgaliojimus, įgyvendinant priežiūros ir kontrolės funkcijas taip pritraukiant Sąjungos piliečius arčiau prie jos veikimo bei vykdomos politikos ir kuriant demokratiškesnę Europos Sąjungą. Vis gi, Europos Parlamento galimybės kontroliuoti Tarybą ir Europos Vadovų Tarybą yra gana ribotos, kadangi Tarybą sudaro nacionaliniai ministrai, kurie yra pavaldūs savo vyriausybėms ir parlamentams, o jų sudėtis gali dažnai kisti dėl nacionalinių Vyriausybių kaitos, tuo tarpu Vadovų Taryba yra tarpvyriausybė institucija, kuri veikia už Europos Sąjungos sutarties ribų, o jų veiklos principas – tik keli susitikimai per metus, siekiant numatyti politines veiklos gaires ir aptarti kitus principinius klausimus.

⁷⁸ The European Coal and Steel Community Treaty, 1951, Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutartis, 1957, Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis, 1957, Europos Sąjungos sutartis, *Official Journal*, 1992, Nr. C 191, Amsterdamo Sutartis, iš dalies pakeičianti ir papildanti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus, *Official Journal*, 1997, Nr. C 340, Nicos sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus, *Official Journal*, 2001, Nr. C 80, Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį, *Official Journal*, 2007, Nr. C 306.

3.2. Biudžeto galios

Dalyvavimas biudžeto svarstymo ir priėmimo procedūrose ir diskusijos dėl Sąjungos tam tikrų biudžeto eilučių ir atitinkamų sumų yra tokia Europos Parlamento funkcija, kuri nemaža dalimi daro jį panašesnį į nacionalinius valstybių narių parlamentus, kuriuose taip pat kiekvienais metais vyksta aštrūs debatai dėl biudžeto lėšų paskirstymo.

Tam tikros Europos Parlamento biudžeto galios jau buvo numatytos EAPB steigimo bei Romos sutartyse (1957). Preliminarų veiklos biudžeto, kurį sudaro valstybių narių finansiniai įnašai, projektą konsoliduoja ir parengia Komisija ir perduoda Tarybai. Ši, sprendama kvalifikuota balsų dauguma, sudaro biudžeto projektą ir, ne vėliau, nei likus dviem kalendoriniams mėnesiams iki tų metų, kada jis bus vykdomas, jį perduoda Asamblėjai. Asamblėjai per vieno mėnesio laikotarpį biudžeto projektą patvirtinus arba nepateikus jokios nuomonės, projektas laikomas galutinai priimtu. Tačiau ji gali siūlyti projekto pataisus. Jei šia teise Asamblėja pasinaudoja, tai pakeistą biudžeto projektą perduoda Tarybai, kuri, pasitarusi su Komisija ar kitomis suinteresuotomis institucijomis, galutinai priima biudžetą⁷⁹.

Svarbus žingsnis Europos Parlamento biudžeto galių procese didėjimui buvo Hagos viršūnių susitikimas 1969 m. gruodžio mėnesį, kuriame buvo kalbama apie Bendrijos „nuosavų išteklių“ sistemos sukūrimą. Pradžioje visa Bendrijos veikla buvo finansuojama vien tik iš valstybių narių įnašų, tačiau nuo pat Europos Bendrijos sutarties buvo siūloma Bendrijai veikti naudojant savas lėšas, priklausančias pačiai organizacijai. Kaip tik dėl to, Liuksemburge ir Briuselyje buvo pasiekti du susitarimai⁸⁰: 1970 m. balandžio 22 d. Liuksemburgo sutartis, kurioje įtvirtinama nuostata, įgyvendinanti palaipsnių nacionalinių įnašų pakeitimą nuosavomis Bendrijos lėšomis (ištekliai iš žemės ūkio, muitai bei ištekliai grindžiami pridėtinės vertės mokesčiu) bei suteikiami didesni priežiūros įgaliojimai Europos Parlamentui (Pirmoji biudžeto sutartis)⁸¹ ir 1975 m. liepos 22 d. Antroji biudžeto sutartis, kuri numatė nuoseklius pakeitimus atitinkamuose steigimo sutarčių straipsniuose ir buvo išplėtotos EP teisės, priimant Europos Bendrijos biudžetą (Briuselio sutartis)⁸².

3 lentelėje galima matyti, kaip kito Europos Parlamento galios biudžeto priėmimo procese nuo Europos anglių ir plieno bendrijos įsteigimo (1951) iki Biudžeto sutarčių priėmimo.

⁷⁹ Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis, 1957, 203 str. ir Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutartis, 1957, 177 str.

⁸⁰ Mc Allister R., *Nuo Europos Bendrijos iki Europos Sąjungos*, Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 106.

⁸¹ Sutartis, iš dalies pakeičianti tam tikras Europos Bendrijų steigimo sutarčių ir Europos Bendrijų jungtinės Tarybos ir jungtinės Komisijos steigimo sutarties biudžetines nuostatas, *Official Journal*, 1971, Nr. L 2.

⁸² Sutartis, iš dalies keičianti tam tikras finansines nuostatas, *Official Journal*, 1978, Nr. L 91.

3 lentelė. Asamblėjos galių biudžeto priėmimo procese palyginimas nuo EAPB iki Briuselio sutarties

EAPB (1951), EEB (1957) ir EAEB (1957)	Liuksemburgo sutartis (1970)	Briuselio sutartis (1975)
Asamblėja turi teisę pasiūlyti Tarybos sudaryto biudžeto projekto pataisas.	Asamblėja turi teisę pakeisti biudžeto projektą (narių balsų dauguma) ir pasiūlyti Tarybai pataisas (absoliučia atiduotų balsų dauguma), kurios yra susijusios su išlaidomis, privalomai atsiradusiomis pagal Sutartį bei ja remiantis priimtus teisės aktus.	Asamblėja turi teisę dėl svarbių priežasčių atmesti biudžeto projektą (narių balsų dauguma ir 2/3 atiduotų balsų dauguma) bei paprašyti pateikti naują projektą.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Europos Sąjungos sutarčių nuostatas⁸³

Liuksemburgo sutartimi (1970) Tarybos sprendimas padengti visas Bendrijos išlaidas nuosavais ištekliais pažymėjo tai, kad valstybės narės praranda galimybę kontroliuoti Bendrijos politiką per nacionalines įmokas ir toks dalies galių parėmimas turėjo padidinti Europos Parlamento galias biudžeto klausimais⁸⁴. Taigi, Europos Parlamentui suteikiami tam tikri įgaliojimai Bendrijos finansų srityje. Kaip Europos Parlamentas vykdo savo įsipareigojimus finansų srityje priklauso nuo to, kokios išlaidos – privalomosios ar neprivalomosios – figūruoja biudžeto projekte. Jeigu išlaidos privalomosios, tai EP turi teisę siūlyti tik šių išlaidų modifikacijas, o lemiamas žodis lieka Tarybai. Kitu atveju, kai išlaidos yra neprivalomosios, Europos Parlamentas gali siūlyti savo pataisas ir lemiamas žodis suteikiamas būtent jam⁸⁵. EP turėjo 45 dienas išreikšti savo poziciją, ar jis pritaria biudžeto projektui, bei pateikti modifikacijas ir pataisas. Jei per tą laiką EP pritaria Tarybos pateiktam biudžeto projektui ir nepateikia jokių pastabų, yra laikoma, kad biudžetas galutinai priimtas, jei ne – projektas kartu su pasiūlymais ir pastabomis yra grąžinamas Tarybai antrajam svarstymui⁸⁶. Vis dėlto, nors ir turėdamas teisę atmesti biudžetą, EP nė karto tuo metu šia teise nepasinaudojo, tačiau daugeliu atvejų siūlė įvairias biudžeto pataisas.

⁸³ The European Coal and Steel Community Treaty, 1951, Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutartis, 1957, Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis, 1957, Sutartis, iš dalies pakeičianti tam tikras Europos Bendrijų steigimo sutarčių ir Europos Bendrijų jungtinės Tarybos ir jungtinės Komisijos steigimo sutarties biudžetines nuostatas, *Official Journal*, 1971, Nr. L 2., Sutartis, iš dalies keičianti tam tikras finansines nuostatas, *Official Journal*, 1975, Nr. L 91.

⁸⁴ Europos Parlamentas, *Plenarinio posėdžio dokumentas: Dėl Europos Sąjungos nuosavųjų išteklių ateities*, 2007, p. 20.

⁸⁵ Europos Parlamento interneto svetainė, *Biudžeto sudarymo procedūra*,

<http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/lt/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.4.3.html>, [žiūrėta 2014-08-10].

⁸⁶ Cairns W., *Europos Sąjungos teisės įvadas*, Vilnius: Eugrimas, 1999, p. 94.

Briuselio sutarties (1975) nuostatos sustiprino EP vaidmenį biudžeto klausimais ir jam buvo suteikti įgaliojimai atmesti visą Bendrijos biudžetą bei patvirtinti tai, kad Komisija biudžetą įvykdė⁸⁷. Teise atmesti visą biudžetą Europos Parlamentas pasinaudojo tris kartus - 1979, 1982 ir 1984 m.⁸⁸ Visgi, EP galios gana ribotos ir jis turėjo su tuo susitaikyti. Pavyzdžiui, 1986 m. Taryba padavė Europos Parlamentą į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą, nes pastarasis atsisakė nustatytų neprivalomųjų išlaidų neviršijimo. Nors ir buvo atsižvelgta į EP norą dėl didesnių neprivalomųjų išlaidų, tačiau Taryba laimėjo šią bylą⁸⁹ ir nuo to karto Europos Parlamento ir Tarybos santykiai biudžeto procedūrų klausimu gerokai pasitaisė.

Vis dėlto, praėjus beveik 30 metų Europos Parlamentas vėl pademonstravo savo galią biudžeto priėmimo procese. Kadangi Europos Sąjungos šalių lyderiai ne kartą ignoravo Europos Parlamento išsakytą nuomonę dėl 2014-2020 m. ES biudžeto, kad jis turi skatinti ekonominį augimą, o tam yra reikalingas didesnis išlaidavimas, 2013 m. kovo 13 d. Europos Parlamentas atmetė daugiametės finansinės programos 2014-2020 m. projektą⁹⁰. Tam įtakos turėjo Lisabonos sutartis (2007), kuri padidino Europos Parlamento biudžetines galias (4 lentelė).

4 lentelė. Europos Parlamento biudžetinių galių palyginimas prieš ir po Lisabonos sutarties

Prieš Lisabonos sutartį	Po Lisabonos sutarties
Biudžetinės galios	
<ul style="list-style-type: none"> • Parlamentas turi paskutinį žodį dėl neprivalomųjų išlaidų • Taryba turi paskutinį žodį dėl privalomųjų išlaidų 	<ul style="list-style-type: none"> • Panaikintas skirtumas tarp privalomųjų ir neprivalomųjų išlaidų • Parlamentas ir Taryba sprendžia kartu dėl viso Sąjungos biudžeto
Daugiametė finansinė programa	
<ul style="list-style-type: none"> • Politiškai, bet ne teisiškai, privaloma • 7 metai 	<ul style="list-style-type: none"> • Teisiškai privaloma • Mažiausiai 5 metai
Sprendimų priėmimo procedūra	
<ul style="list-style-type: none"> • Du skaitymai tiek Parlamente, tiek Taryboje • Taikinimo komitetas susitinka liepos ir lapkričio mėnesiais 	<ul style="list-style-type: none"> • Vienintelis svarstymas po Taikinimo komiteto, 21 diena susitarti • Jei nei viena institucija neatmeta Taikinimo komiteto teksto, biudžetas priimtas.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Europos Sąjungos sutarčių nuostatas⁹¹

⁸⁷ Tarybos generalinis sekretoriatas, *Teisinė Sąjunga: nuo Paryžiaus iki Lisabonos*, Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2012, p. 10.

⁸⁸ Ginsberg R. H., *Demystifying the European Union: The Enduring Logic of Regional Integration*, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2010, p. 180.

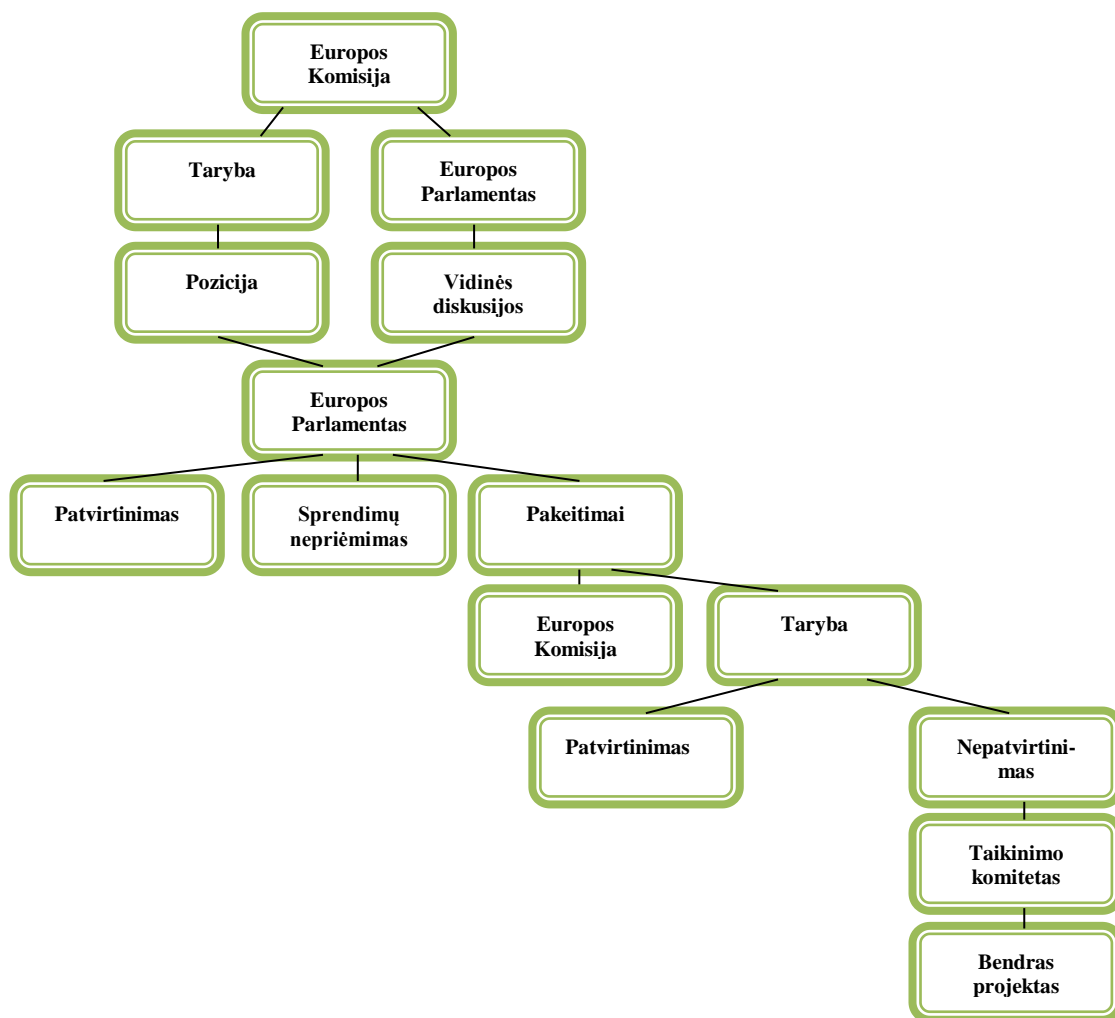
⁸⁹ Europos Teisingumo Teismas, *Council v European Parliament Case 34/86*, 1986.,

⁹⁰ Europos Parlamento interneto svetainė, *The battle for the EU's long-term budget*,

<<http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20110429FCS18370/3/html/Long-term-EU-budget-negotiations-EP-sets-out-its-stance>>, [žiūrėta 2014-08-11].

⁹¹ Sutartis, iš dalies pakeičianti tam tikras Europos Bendrijų steigimo sutarčių ir Europos Bendrijų jungtinės Tarybos ir jungtinės Komisijos steigimo sutarties biudžetines nuostatas, *Official Journal*, 1971, Nr. L 2., Sutartis, iš dalies keičianti

Reikėtų paminėti, kad sprendimai dėl biudžeto gali būti skirstomi į sprendimus dėl daugiamečių finansinės programos ir į sprendimus dėl Sąjungos metinio biudžeto. Daugiamečių finansinė programa yra priimama pagal specialią teisėkūros procedūrą, kurios metu Taryba priima reglamentą, kurį turi patvirtinti Europos Parlamentas⁹². Nors daugiamečių finansinė programa yra valstybių derybų reikalas ir EP negali daryti didelės įtakos, tačiau jis gali nepritarti suderėtam valstybių narių projektui, stabdyti šį procesą ir siekti, kad Europos Vadovų Taryba atsižvelgtų į jo nuomonę. Būtent, 2013 metais, Europos Parlamentas taip ir pasielgė. Kalbant apie metinį biudžetą, jį nustato Europos Parlamentas bei Taryba ir taip pat priima pagal specialią teisėkūros procedūrą, kuri pavaizduota 2 paveiksle.

2 pav. Europos Sąjungos metinio biudžeto speciali teisėkūros procedūra

tam tikras finansines nuostatas, *Official Journal*, 1975, Nr. L 91, Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį, *Official Journal*, 2007, Nr. C 306.

⁹² Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį, *Official Journal*, 2007, Nr. C 306. 312 str.

Kiekviena institucija iki liepos 1 d. sudarytą savo išlaidų sąmatą siunčia Komisijai, kuri jas konsoliduoja ir parengia pajamų ir išlaidų metinį biudžeto projektą. Ne vėliau kaip iki rugsėjo 1 d. projektą teikia Europos Parlamentui ir Tarybai. Kol EP biudžeto projektą svarsto vidinėse diskusijose, Taryba parengia savo poziciją, ir, ne vėliau kaip iki spalio 1 d., pateikia Europos Parlamentui. EP per 42 dienas turi tris pasirinkimus: patvirtinti Tarybos poziciją, nepriimti jokio sprendimo arba daryti pakeitimus. Atitinkamai pirmais dviem atvejais laikoma, kad biudžetas yra priimtas. Trečiu atveju, jei Parlamentas siūlo kokius nors pakeitimus, projektas yra siunčiamas atgal Europos Komisijai ir Tarybai ir yra šaukiamas Taikinimo komitetas, kuriame, per 21 dieną stengiamasi pasiekti susitarimą dėl bendro projekto. Jei sutarimas pasiekiamas, per 14 dienų, EP ir Taryba atskirai turi patvirtinti bendrą projektą ir yra laikoma, kad biudžetas priimtas. Priešingu atveju, EK teikia naują pasiūlymą⁹³.

Taigi, Lisabonos sutartimi (2007) panaikintas išlaidų skirstymas į privalomąsias ir neprivalomąsias atvėrė Europos Parlamentui duris diskutuoti ir derėtis dėl viso Europos Sąjungos biudžeto. Metinės biudžeto sudarymo procedūros metu Parlamentui yra suteikiamas lygus vaidmuo kaip ir Tarybai, todėl ši procedūra yra kažkiek panaši į įprastą teisėkūros procedūrą ir Europos Parlamentas tampa viena iš pagrindinių institucijų, turinčių didelę įtaką, sprendžiant dėl Sąjungos biudžeto pajamų ir išlaidų. Be to, norint priimti mažiausiai penkerių metų daugiametę finansinę programą, kuri užtikrina, kad Europos Sąjungos išlaidos turi būti planingai plėtojamos ir neviršyti nuosavų išteklių, reikalingas Europos Parlamento pritarimas.

3.3. Teisėkūros galios

Europos anglių ir plieno bendrijos steigimo sutartis (1951) nesuteikė Parlamentinei Asamblėjai jokių įgaliojimų teisėkūros srityje, taigi iki pat 1957 metų, ši institucija negalėjo daryti jokios įtakos priimant Bendrijos teisės aktus. Asamblėjos galių augimas prasidėjo nuo 1958 m., kai įsigaliojo Europos ekonominės bendrijos ir Europos atominės energijos bendrijos sutartys (1957), kuri įtvirtino konsultavimo procedūrą. Tai reiškia, kad Tarybai buvo įtvirtinta prievolė konsultuotis su Parlamentine Asamblėja bei išklausti jos nuomonę. Taryba privalėjo konsultuotis su Parlamentine Asamblėja⁹⁴:

- nustatant pagrindinių darbuotojų ir plačiosios visuomenės sveikatos apsaugos nuo jonizuojančiosios spinduliuotės keliamos grėsmės standartus;
- norint pakeisti kontrolės taikymo tvarką rūdų, žaliavų ar specialiųjų skilių medžiagų srityje;

⁹³ Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį, *Official Journal*, 2007-12-17, Nr. C 306, 314 str.

⁹⁴ Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutartis, 1957, Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis, 1957.

- koreguojant nuostatas dėl Bendrijos nuosavybės teisės skiliųjų medžiagų srityje;
- leidžiant direktyvas dėl valstybių narių pareigos imtis visų būtinų priemonių, kad būtų lengviau sudaromos branduolinės rizikos draudimo sutartys;
- priimant taisykles, draudžiančias diskriminaciją dėl pilietybės;
- keičiant muitų tarp valstybių narių panaikinimo nuostatas;
- leidžiant direktyvas, priimant reglamentus ar sprendimus dėl žemės ūkio politikos, įsisteigimo laisvės, paslaugų, transporto, įmonėms taikomų taisyklių ir abipusio diplomų, pažymėjimų ir kitų oficialias kvalifikacijas įrodančių dokumentų pripažinimo teisės aktų suderinimo;
- sudarant Bendrijoje egzistuojančių įsisteigimo laisvės apribojimų panaikinimo bendrąją programą;
- nustatant išsamias sąlygas dėl Europos socialinio fondo;
- sudarant biudžetų projektus;
- imantis veiksmų, kurių įgaliojimai nenumatyti Sutartyje, Bendrijos tikslams pasiekti;
- sušaukiant valstybių narių vyriausybės atstovų konferencijas dėl Sutarties pakeitimo;
- sudarant susitarimus steigti asociaciją su trečiosiomis valstybėmis, valstybių sąjungomis ar kitomis organizacijomis.

Konsultavimosi procedūra įpareigoja Tarybą atsižvelgti į Parlamentinės Asamblėjos nuomonę prieš priimant sprendimą. Taryba privalo pasikonsultuoti su nurodyta institucija dėl atitinkamų teisės aktų projektų, priešingu atveju, teisės aktas taptų neteisėtą ir jį galėtų panaikinti Teisingumo Teismas. Visgi, nors Parlamentinės Asamblėjos galios sprendimų priėmimo procese buvo tik konsultacinio pobūdžio, o įtaka nedidelė, tačiau ji drąsiai naudojosi savo teisėmis ir 1980 m. kreipėsi į Teisingumo Teismą vadinamose izogliukozės bylose (sprendimas bylose Nr. 138 ir 139/79). Jų sprendimas panaikino Tarybos reglamentą, kurį priimant buvo pažeistas įsipareigojimas konsultotis su Parlamentine Asamblėja⁹⁵. Taip buvo padėti pirmieji žingsniai link tokio Europos Parlamento (oficialiai vardą įgavo 1986 m., pasirašius Suvestinį Europos Aktą, Asamblėja šį vardą naudojo nuo 1962 m.), kokį mes turime ir matome šiandien.

Taigi, nors ir Europos ekonominės bendrijos ir Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutartyse (1957) įtvirtintos nuostatos nesuteikė Europos Parlamentui ypatingo vaidmens dalyvaujant sprendimų priėmimo procese, tačiau tai suteikė stimulą Europos Parlamento galių augimui ateityje, kuris pasireiškė jau paskesnėje, vienoje iš pagrindinių, Bendrijos sutartyje – Suvestiniame Europos Akte (1986).

⁹⁵ Europos Teisingumo Teismas, *Council v European Parliament Case 34/86*, 1986.

Kaip buvo iš dalies pakeistos Europos bendrijų steigimo sutartys, siekiant išplėsti Europos Parlamento įtaką, dalyvaujant teisėkūros sprendimų priėmimo procese po Suvestinio Europos Akto (1986), galima matyti 5 lentelėje.

5 lentelė. Europos Parlamento galių teisėkūros sprendimų priėmimo procese palyginimas 1951 – 1986 metais

Steigimo sutartis	Nuostata	SEA Pakeitimai
EAPB, EEB ir EAEB	-	Sutartis papildoma nuostatomis: Teisingumo Teismo prašymu, Taryba, pasikonsultavusi su Komisija ir Europos Parlamentu, gali įsteigti pirmosios instancijos teismą prie Teisingumo Teismo; Teisingumo Teismo prašymu, Taryba, pasikonsultavusi su Komisija ir Europos Parlamentu, gali vieningai pataisyti Teismo Statuto trečiosios dalies (organizaciniai klausimai) nuostatas.
EEB	Remdamasi Komisijos siūlymu, Taryba, pasikonsultavusi su Asamblėja kvalifikuota balsų dauguma: - priima taisykles, draudžiančias diskriminaciją dėl pilietybės (7 str.); - leidžia direktyvas įsisteigimo laisvės nuostatomis derinti, jei valstybėse narėse yra įtvirtinti kiti teisės aktai (56 str.); - leidžia direktyvas dėl abipusio pripažinimo (diplomų, pažymėjimų ir kt. oficialias kvalifikacijas įrodančių dokumentų) (57 str.). Remdamasi Komisijos siūlymu, Taryba, pasikonsultavusi su Ekonomikos ir socialiniu reikalų komitetu: - leidžia direktyvas bei priima reglamentus, kurie nustato priemones, reikalingas darbuotojų judėjimo laisvei įgyvendinti (49 str.); - sudaro įsisteigimo laisvės apribojimų panaikinimo bendrąją programą (54 str.). Remdamasi Komisijos siūlymu, Taryba: - vieningai priima nuostatas, susijusias su teisės aktų suderinimu (apyvartos mokesčių, akcizų ir kitų netiesioginio apmokestinimo formų) (99 str.)	Keičiama į: bendradarbiaudama su Europos Parlamentu . Pridedama: ir bendradarbiaudama su Europos Parlamentu . Pridedama: ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu .

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Europos Sąjungos sutarčių nuostatas⁹⁶

⁹⁶ The European Coal and Steel Community Treaty, 1951, Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutartis, 1957, Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis, 1957, Suvestinis Europos Aktas, *Official Journal*, 1987, Nr. L 169.

Suvestinis Europos Aktas (1986) taip pat buvo papildytas naujomis nuostatomis⁹⁷:

1. Remdamasi Komisijos siūlymu, pasikonsultavusi su Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu bei bendradarbiaudama su Europos Parlamentu, Taryba kvalifikuota balsų dauguma:
 - priima priemones, kurios yra skirtos valstybių narių vidaus rinkos sukūrimo ir veikimo teisės aktų nuostatomis suderinti (*100a str.*);
 - leidžia direktyvas, susijusias su būtiniaisiais darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimais (*118a str.*);
 - priima nuostatas, susijusias su mokslinių tyrimų ir technologijų plėtra (*130q str.*).
2. Remdamasi Komisijos siūlymu bei pasikonsultavusi su Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu ir Europos Parlamentu, priima sprendimą dėl veikiančių struktūrinių fondų veiksmingumo didinimo (vykdomuosius sprendimus, susijusius su Europos regioninės plėtros fondu, priima bendradarbiaudama su EP) (*130e str.*).

Iki 1987 m., kol neįsigaliojo Suvestinis Europos Aktas, visi Europos Sąjungos teisės aktai buvo priimami remiantis konsultavimo procedūra. SEA (1986) išplėtė Europos Parlamento galias sprendimų priėmimo procese, įteisinęs naują bendradarbiavimo procedūrą. Bendradarbiavimo procedūra nuo prieš tai buvusios konsultavimo procedūros skyrėsi tuo, kad Europos Parlamentui buvo suteikiama teisė į antrąjį skaitymą. Pirmojo skaitymo metu, EP pareiškia savo nuomonę, o Taryba, remdamasi Komisijos siūlymu ir atsižvelgdama į Parlamento nuomonę, turi parengti bendrą poziciją, kuri ir vėl yra perduodama EP antrajam svarstymui. Taip Parlamentui yra suteikiama teisė dar kartą įvertinti patobulintą teisės akto projektą ir pareikšti savo nuomonę. Vis dėlto, jeigu Taryba dėl teisės akto priėmimo balsuoja vienbalsiai, o ne kvalifikuota balsų dauguma, ji priimdama sprendimą gali ir neatsižvelgti į antro skaitymo metu išreikštą Europos Parlamento poziciją. Kitu atveju, kai Taryba sprendžia kvalifikuota balsų dauguma, antro skaitymo metu Europos Parlamentas gali teikti pataisus ir visai atmesti teisės akto projektą, sprendimą priimant absoliučia balsų dauguma⁹⁸. Tokia EP pozicija neturi sąsajų su veto teise, tačiau daro tikrai reikšmingą spaudimą tiek Tarybai, tiek Komisijai ir tokiu būdu skatina bendradarbiavimą ir derybas tarp institucijų.

Kitas svarbus postūmis Europos Parlamento galių augimui teisėkūros srityje – Suvestiniu Europos Aktu (1986) įteisinta pritarimo procedūra. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutarties 237 straipsnio 1 dalis „Kiekviena Europos valstybė gali pareikšti norą tapti Bendrijos nare. Savo paraišką ji pateikia Tarybai, kuri, gavusi Komisijos nuomonę, sprendžia vieningai“⁹⁹ yra pakeičiama nuostata „Kiekviena Europos valstybė gali pareikšti norą tapti Bendrijos nare. Savo paraišką ji pateikia

⁹⁷ Suvestinis Europos Aktas, *Official Journal*, 1987, Nr. L 169.

⁹⁸ Hix S., *Europos Sąjungos politinė sistema*, Vilnius: Eugrimas, 2006, p. 106.

⁹⁹ Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis, 1957, p. 75.

Tarybai, kuri, pasikonsultavusi su Komisija ir gavusi absoliučia Europos Parlamento narių balsų dauguma patvirtintą pritarimą, sprendžia vieningai¹⁰⁰. Vadinasi, Taryba, prieš priimdama sprendimą dėl asociacijos sutarčių su Bendrijai nepriklausančiomis valstybėmis ir naujų narių stojimo, turėjo gauti Europos Parlamento pritarimą.

Apibendrinant galima teigti, kad Suvestinis Europos Aktas (1986) turėjo ypatingą reikšmę Europos Parlamento galių augimui sprendimų priėmimo procese nuo pat Europos anglių ir plieno bendrijos įkūrimo. Nors bendradarbiavimo procedūra buvo taikoma tik keliolikoje sričių, tačiau tai įprasmino Europos Parlamentą, kaip lygiavertę Tarybai teisėkūros instituciją, lemiančią nors ir ribotus, bet tikrus teisės aktų leidybos įgaliojimus ir didesnę įtaką priimant sprendimus.

Sekantis etapas, kuriuo buvo praplėsta Suvestiniu Europos Aktu (1986) konsultavimosi procedūros taikymo sritis, įpareigojanti Tarybą atsižvelgti į Parlamento nuomonę prieš priimant sprendimą ir, jeigu reikalinga, pasikonsultuoti su Europos ekonominių ir socialinių reikalų bei Regioninės plėtros komitetais - Maastrichto sutartis (1992). Konsultavimasis su Europos Parlamentu buvo reikalingas norint leisti direktyvas įsisteigimo laisvės nuostatomis derinti ar direktyvas, kurioms įgyvendinti bent vienoje valstybėje narėje reikia pakeisti teisės aktuose, reglamentuojančiuose profesijas, nustatytus galiojančius principus dėl mokymo ir prieinamumo sąlygų, keliamų fiziniams asmenims ir kt.¹⁰¹. Konsultavimosi procedūra pradeda taikyti konkurencijos, mokesčių, bendrosios rinkos kūrimo, Sąjungos pilietybės ir kitose srityse (žr. 1 priedą).

Suvestiniu Europos aktu (1986) įtvirtintos pritarimo procedūros taikymas Europos Sąjungos sutartyje (1992) buvo išplėstas ir Europos Parlamento pritarimas buvo reikalingas ne tik ratifikuojant stojimo sutartis ir asociacijos susitarimus, bet ir tam tikras tarptautines sutartis ir susitarimus, kurie nustato konkrečią institucinę struktūrą ar kada yra daromi teisės aktų pakeitimai, kurie buvo patvirtinti bendro sprendimo procedūra bei kitose srityse¹⁰²:

- skiriant Europos Centriniam Bankui konkrečius uždavinius, kurie susiję su rizikos ribojimu pagrįsta kredito ir kitų finansų įstaigų, išskyrus draudimo įmones, priežiūra (105 str. 6 d.);
- keičiant ECB sistemos statuto tam tikrus straipsnius (106 str. 5 d.);
- nustatant struktūrinių fondų uždavinius, prioritetinius tikslus ir sąrangą, bendras taisykles bei nuostatas (130d str.);
- nustatant tiesioginių rinkimų atitinkamas nuostatas, kurias rekomenduoja valstybėms narėms priimti pagal savo atitinkamas konstitucines nuostatas (138 str. 3 d.).

¹⁰⁰ Suvestinis Europos Aktas, *Official Journal*, 1987-06-29, Nr. L 169, p. 7.

¹⁰¹ Europos Sąjungos sutartis, *Official Journal*, 1992, Nr. C 191.

¹⁰² Ten pat.

Pritarimo procedūra, pagal kurią be Europos Parlamento sprendimai negalėtų būti priimami, įsigaliojus Europos Sąjungos sutarčiai (1992) buvo taikyta tose teisėkūros srityse, kuriose sprendimai Taryboje priimami vienbalsiai.

Prie Europos Parlamento galių augimo teisėkūros srityje prisidėjo ir Maastrichto sutartyje Europos Parlamentui numatyta iniciatyvos teisė. Pagal Maastrichto sutarties (1992) 138b straipsnį „Europos Parlamentas, sprenddamas savo narių balsų dauguma, gali paprašyti, kad Komisija pateiktų bet kokią atitinkamą pasiūlymą klausimais, kuriais, jo nuomone, šiai Sutarčiai įgyvendinti reikalingas Bendrijos teisės aktas.“¹⁰³

Vis dėlto, svarbiausias Maastrichto sutarties (1992) pakeitimas – įteisinta bendro sprendimo procedūra, kuri žymiai išplėtė Europos Parlamento vaidmenį teisėkūros procese. Europos Sąjungos sutarties 189b straipsnis apibrėžia, kaip yra vykdoma bendro sprendimo procedūra (žr. 2 priedą).

1994 m. pirmą kartą po Maastrichto sutarties (1992), Europos Parlamento pasinaudojo savo galiomis sprendimų priėmimo procese ir pagal bendro sprendimo procedūrą sėkmingai blokavo Europos Sąjungos teisės aktą (direktyva dėl atvirojo tinklo nuostatų taikymo balso telefonijai) ir sukūrė precedentą, kad bendro sprendimo procedūra praktiškai baigta, kai dėl bendro teksto nebuvo susitarta Taikinimo komitete¹⁰⁴.

Bendradarbiavimo procedūros taikymas, kuris buvo numatytas Suvestiniame Europos Akte (1986), Maastrichto sutartimi (1992) buvo išplėstas ir ši procedūra pradėta taikyti daugumoje teisėkūros sričių, kai sprendimų priėmimui reikalinga Tarybos balsų dauguma. Europos Sąjungos sutarties 189c straipsnis nustato teisės akto priėmimo tvarką pagal bendradarbiavimo procedūrą (žr. 3 priedą).

Pagal bendradarbiavimo procedūrą, Taryba ir Europos Parlamentas įgauna praktiškai vienodas teises teisės aktų leidyboje. Pagrindinis skirtumas tarp bendradarbiavimo ir bendro sprendimo procedūrų yra tas, kad pirmosios atveju, Taryba įpareigojama atsižvelgti į Europos Parlamento pakeitimus, priimtus absoliučia savo narių balsų dauguma, jeigu juos perėmė Komisija ir sprendama vieningai gali jiems nepritari, o antrosios procedūros atveju, būtina atsižvelgti į Europos Parlamento pateiktus pasiūlymus dėl teisės akto pakeitimo ir surasti bendrą poziciją, kitaip teisės akto projektas nebus priimtas¹⁰⁵. 4 priede yra pateiktas sąrašas konkrečių Europos Sąjungos sutarties (1992) teisinių pagrindų, kokiose ES veiklos srityse taikomos bendradarbiavimo ir bendro sprendimo procedūros (žr. 4 priedą).

¹⁰³ Europos Sąjungos sutartis, *Official Journal*, 1992, Nr. C 191, 138b str.

¹⁰⁴ Hix S., Noury G. A., Roland G., *Democratic Politics in the European Parliament*, Cambridge: Cambridge University Press, 2007, p. 20.

¹⁰⁵ Europos Sąjungos sutartis, *Official Journal*, 1992, Nr. C 191, 189b ir 189c str.

Taigi, Maastrichto sutartis (1992) suteikė Europos Parlamentui plačius įgaliojimus teisėkūros sprendimų priėmimo procese. Bendro sprendimo procedūros įteisinimas tampa svarbiausia teisėkūros procedūra, kuri pasižymi Europos Sąjungos piliečiams ir valstybių narių vyriausybėms atstovaujančių institucijų – Europos Parlamento ir Tarybos - lygiateisiškumo principu. Vadinasi, vienos iš minėtų institucijų galimybės priimti teisės aktą yra apribotos, jeigu su juo nesutinka kita institucija.

Dar 1992 m., pasirašant Maastrichto sutartį, buvo numatytas reikalavimas, kad iki 1996 metų pabaigos reikės peržiūrėti atitinkamas specifines sritis, kurių viena buvo bendro sprendimo procedūra, kurios metu beveik lygiomis teisėmis priimant teisės aktus sprendžia Europos Parlamentas ir Taryba. Todėl 1996 m. kovo mėnesį buvo surengta Tarpvyriausybinė konferencija ir po daugiau nei metus trukusios konferencijos pasirašyta Amsterdamo sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus¹⁰⁶.

Kalbant apie Europos Parlamento vaidmens stiprinimą sprendimų priėmimo procese, Amsterdamo sutartimi (1997) minėtai institucijai buvo numatyti platesni įgaliojimai. Visų pirma, Amsterdamo sutarties (1997) įsigaliojimas padarė didelį postūmį Europos Sąjungos demokratizacijai – bendro sprendimo procedūra buvo supaprastina ir taikoma naujoms sritims. Lyginant su Maastrichto sutartimi (1992), Amsterdamo sutartis (1997) supaprastino bendro sprendimo procedūrą keturiais aspektais (žr. 5 priedą). Pirma, naujoji bendro sprendimo procedūra numatė teisės aktų priėmimą per pirmąjį svarstymą jei Parlamentas ir Taryba sutinka šiame etape. Atsižvelgiant į tai, kad teisės aktų priėmimas pagal minėtą procedūrą buvo išplėstas, galimybė susitarti jau pirmame etape galėjo sutaupyti nemažai laiko. Antra, atsisakyta nuostatos, kuria Europos Parlamentas absoliučia savo narių dauguma turi nurodyti Tarybai, kad šis ketina atmesti bendrąją poziciją. Jeigu po Amsterdamo sutarties (1997) Parlamentas nusprendžia atmesti bendrąją poziciją, tai teisės aktas laikomas nepriimtu. Trečia, taip vadinamo trečiojo svarstymo metu, Tarybos galimybės iš naujo pasiūlyti savo bendrąją poziciją po nesėkmingai pasibaigusio Taikinimo komiteto buvo atsisakyta. Ir ketvirta, dėl pakeitimų trečiajame svarstyme, šis etapas buvo išbrauktas. Trečiojo svarstymo atsisakymas įtakojo Europos Parlamento ir Tarybos lygias sąlygas kiekviename procedūros etape. Abiejų teisėkūros institucijų „suvienodinimas“ įstatymų leidybos procese subalansavo „veto“ teisės naudojimą. Po Amsterdamo sutarties (1997) įsigaliojimo, tiek Parlamentas, tiek Taryba pasidalino teisės aktų sėkmingo ir nesėkmingo priėmimo atsakomybę¹⁰⁷.

¹⁰⁶ Moravcsik A., Nicolidis K., „Federal Ideals and Constitutional Realities in the Treaty of Amsterdam“, *Journal of common market studies*, 1998, vol. 36, p. 13-14.

¹⁰⁷ Amsterdamo Sutartis, iš dalies pakeičianti ir papildanti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus, *Official Journal*, 1997, Nr. C 340.

Kadangi bendro sprendimo procedūros taikymo sritis buvo išplėsta, tai ir atsakomybė EP, kaip teisės aktų leidėjui, tapo didesnė ir jis įgavo svaresnį vaidmenį sprendimų priėmimo procese. Maastrichto sutartimi (1992) numatytos bendro sprendimo procedūros nuostatos išliko, tačiau Amsterdamo sutartyje (1997) didžioji dalis pagal bendradarbiavimo procedūrą priimamų teisės aktų buvo pakeistos į bendro sprendimo procedūras ir atsirado naujų sričių, kuriose Parlamentas galėjo daryti įtaką (plačiau žr. 6 priedą)¹⁰⁸:

- bet kokios diskriminacijos draudimas dėl pilietybės (6 str.);
- teisė laisvai judėti ir apsigyventi Europos Sąjungos teritorijoje (8a str. 2 d.);
- socialinė apsauga migruojantiems darbuotojams (51 str.);
- įsisteigimo teisė užsienio piliečiams (56 str. 2 d.);
- susitarimai dėl profesijų (57 str. 2 d.);
- bendra transporto politika (75 str. 1 d.);
- užimtumo rėmimas (109r str.);
- darbo aplinkos gerinimas; darbo sąlygos; darbuotojų informavimas ir konsultavimas; iš darbo rinkos išstumtų asmenų integracija; moterų ir vyrų lygios galimybės (118 str. 2 d.);
- lygios galimybės ir vienodas požiūris, vienodas užmokestis už vienodą darbą (119 str. 3 d.);
- sprendimų, susijusių su Europos socialiniu fondu, įgyvendinimas (125 str.);
- profesinio mokymo politika (127 str. 4 d.);
- visuomenės sveikata (129 str. 4 d.);
- valstybių narių vartotojų apsaugos politikas rėmimas ir stebėseną (129a str. 4 d.);
- tam tikros nuostatos, susijusios su transeuropiniais tinklais (129d str.);
- vykdomieji sprendimai, susiję su Europos regioninės plėtros fondu (130e str.);
- moksliniai tyrimai (130i str.);
- daugiametės pamatinės programos įgyvendinimas (130o str.);
- aplinkos politika (130s str.);
- vystomasis bendradarbiavimas (130w str.);
- skaidrumas (191a str. 2 d.);
- kovos su sukčiavimu priemonės (209a str. 4 d.);
- statistika (213a str. 1 d.);
- nepriklausomos priežiūros įstaigos steigimas dėl asmens duomenų apsaugos (213b str. 2 d.).

¹⁰⁸ Amsterdamo Sutartis, iš dalies pakeičianti ir papildanti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus, *Official Journal*, 1997, Nr. C 340.

Išplėtus bendro sprendimo procedūros taikymą, bendradarbiavimo procedūros svarba sumažėjo. Priėmus Amsterdamo sutartį (1997), minėta procedūra buvo taikoma tik keturiose srityse, susijusiose su ekonomikos ir pinigų politika¹⁰⁹: priimant daugiašalės priežiūros tvarkos taisykles, taikant draudimą dėl privilegijų naudotis finansų įstaigomis, taikant draudimą dėl lėšų poreikio ir kitų kredito galimybių ir derinant visų apyvartai skirtų monetų nominalus ir techninius duomenis.

Išgaliojus Amsterdamo sutarčiai (1997), pritarimo procedūra buvo šiek tiek išplėsta ir Europos Parlamento pritarimas tapo būtinas Tarybai norint paskelbti apie akivaizdų pavojų (teikiant rekomendacijas ar imantis sankcijų), kad valstybė narė gali rimtai pažeisti pagrindinius Europos Sąjungos principus ir keliose kitose srityje¹¹⁰.

Apskritai, palyginus Europos Parlamento galias teisės aktų leidybos sprendimų priėmimo procese nuo 1992 metų, kai buvo pasirašyta Maastrichto sutartis iki 1997 m. Amsterdamo sutarties pasirašymo - per šį penkerių metų laikotarpį minėtos institucijos vaidmuo dar labiau išsiplėtė, ypač kalbant apie bendro sprendimo procedūros taikymo padidėjimą (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Europos Parlamento galių sprendimų priėmimo procese palyginimas nuo Maastrichto iki Amsterdamo

Europos Parlamento dalyvavimas	Sutartis	Vieningai	KBD	PBD	SBD	Iš viso
		Str.	Str.	Str.	Str.	Str.
Konsultavimas	Maastrichto (1992)	27	21	0	4	52 (30.06 %)
	Amsterdamo (1997)	37	24	2	3	66 (29.73 %)
Bendradarbiavimas	Maastrichto (1992)	0	16	0	0	16 (9.25 %)
	Amsterdamo (1997)	0	4	0	0	4 (1.8 %)
Bendro sprendimo procedūra	Maastrichto (1992)	2	13	0	0	15 (8.67 %)
	Amsterdamo (1997)	5	33	0	0	38 (17.12 %)
Pritarimas	Maastrichto (1992)	3	2	0	1	6 (3.47 %)
	Amsterdamo (1997)	8	2	1	2	13 (5.86 %)
Informavimas	Maastrichto (1992)	1	7	0	0	8 (4.62 %)
	Amsterdamo (1997)	1	8	0	0	9 (4.05 %)
Nedalyvavimas	Maastrichto (1992)	32	40	1	3	76 (43.93 %)
	Amsterdamo (1997)	40	34	7	11	92 (41.44 %)
Iš viso	Maastrichto (1992)	65 (37.57 %)	99 (57.23 %)	1 (0.58 %)	8 (4.62 %)	173 (100 %)
	Amsterdamo (1997)	91 (40.99 %)	105 (47.3 %)	10 (4.5 %)	16 (7.21 %)	222 (100 %)

Šaltinis: sudaryta pagal Maurear. A.¹¹¹

¹⁰⁹ Europos Sąjungos sutartis, *Official Journal*, 1992, Nr. C 191, p. 13-16.

¹¹⁰ Amsterdamo Sutartis, iš dalies pakeičianti ir papildanti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus, *Official Journal*, 1997, Nr. C 340.

¹¹¹ Maurear. A., „*The Treaty of Amsterdam: Challenges and Opportunities for the European Union*“, London, 2001, p. 6, 12.

Kaip matome iš lentelės, Europos Parlamentui Amsterdamo sutartimi (1997) buvo padidinti įgaliojimai visuose teisėkūros sprendimų priėmimo procesuose (išskyrus bendradarbiavimo procedūroje, kadangi ji sumažėjo dėl padidintos bendro sprendimo procedūros), lyginant su Maastrichto sutartimi (1992), tačiau taip pat padaugėjo ir sričių, kuriose norint priimti teisės aktus Europos Parlamentas nedalyvauja. Neskaitant Europos Parlamento atskirties, daugiausiai sričių, kur Parlamentas gali daryti įtaką priimant sprendimus, abi sutartys apibrėžia konsultavimosi procedūroje, kuri, deja, tik įpareigoja Tarybą konsultuotis su Europos Parlamentu dėl atitinkamo teisės akto.

Vis dėlto, Amsterdamo sutartis (1997) gerokai pakeitė institucinę pusiausvyrą tarp pagrindinių Europos Sąjungos veikėjų ir padidino Europos Parlamento galias keliais skirtingai būdais: išplečiant sritis, kur taikomos bendro sprendimo ir pritarimo procedūros, supaprastinant bendro sprendimo procedūrą ir keičiant Europos Komisijos pirmininko bei kitų komisijos narių paskyrimo procedūras.

Plečiantis Europos Sąjungai, reikėjo Sąjungos institucijų reformų, kad jos galėtų veikti išsiplėtusioje Sąjungoje, kuri po 12 naujų valstybių, tame tarpe ir Lietuvos, įstojimo kone dvigubai padidės. Po vienuolikos mėnesių derybų, vykusių Tarpvyriausybines konferencijos metu, 2000 m. gruodžio 11 d. tuometinių Europos Sąjungos valstybių ir vyriausybių vadovai susitarė dėl Nicos sutarties, iš dalies keičiančios Europos Bendrijų steigimo sutartis ir Europos Sąjungos sutartį, kuri buvo pasirašyta 2001 m. vasario 26 ir įsigaliojo 2003 m. vasario 1 d.¹¹². Beveik dviejų metų laikotarpį, reikalingą sutarčiai įsigaliojti, įtakojo tai, kad Airijoje buvo surengtas referendumas, kurio metu šalies piliečiai nepritarė Nicos sutarties (2001) ratifikavimui. Tik įvykus antrajam referendumui, (2003 m. vasario 1 d.) ir Airijai pakeitus poziciją, sutartis įsigaliojo.

Kiek mažesniu mastu nei ankstesnėse sutartyse, Nicos sutartyje (2001) buvo išplėsta bendro sprendimo procedūros taikymo sritis. Nuo 2003 m. Europos Parlamentas, spręsdamas kartu su taryba, galėjo imtis atitinkamų veiksmų¹¹³:

- dėl kovos su diskriminacija dėl lyties, etninės ar rasinės kilmės, tikėjimo ar religijos, amžiaus, seksualinės orientacijos, negalios (*13 str. 2 d.*);
- dėl atitinkamų nuostatų dėl Europos Sąjungos piliečių teisės laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje (*18 str. 2 d.*);
- dėl teismo bendradarbiavimo su užsieniu susijusiose civilinėse bylose priemonių (*67 str. 5 d.*);

¹¹²Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė, *Treaty of Nice: A Comprehensive Guide*, <http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/nice_treaty/nice_treaty_introduction_en.htm>, [žiūrėta 2014-08-20].

¹¹³ Nicos sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus, *Official Journal*, 2001, Nr. C 80.

- dėl socialinių nuostatų (darbo aplinkos gerinimas, darbo sąlygos, darbuotojų informavimas ir konsultavimas, iš darbo rinkos išstumtų asmenų integracija, vyrų ir moterų lygios galimybės, kova su socialine atskirtimi, socialinės apsaugos sistemos modernizavimas) (137 str. 2 d.);
- dėl konkrečių priemonių, kurios remtų valstybių narių veiklą siekiant pramonės konkurencingumo (157 str. 3 d.);
- dėl konkrečių veiksmų padedant stiprinti ekonominę ir socialinę sanglaudą (159 str.);
- dėl reglamentų, Europos lygmeniu reglamentuojančių politines partijas ir jų finansavimo taisykles (191 str.).

Turbūt svarbiausias pakeitimas Europos Parlamentui buvo tai, kad ten, kur yra siekiama tvirtesnio bendradarbiavimo, jei ta sritis patenka į bendro sprendimo procedūrą, yra reikalingas Europos Parlamento pritarimas. Nicos sutarties (2001) 11 straipsnio 2 dalis reglamentuoja, kad „Vadovaudamasi Europos Sąjungos sutarties 43–45 straipsniais, 1 dalyje nurodytą leidimą pradėti tvirtesnę bendradarbiavimą kvalifikuota balsų dauguma suteikia Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu. Jei tvirtesnis bendradarbiavimas yra susijęs su sritimi, kuriai taikoma šios Sutarties 251 straipsnyje nurodyta tvarka, reikia Europos Parlamento sutikimo.“¹¹⁴

Dar keli svarbūs pakeitimai, kurie turėjo įtakos Europos Parlamento galių augimui, buvo susiję su rekomendacijų teikimu valstybei narei, jei yra manoma, kad ši narė šiurkščiai ir nuolat pažeidžia demokratijos, laisvės, pagarbos žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms bei teisinės valstybės principus. Dar Maastrichto sutartyje (1992) numatyti bendri valstybių narių principai ir Amsterdamo sutartimi (1997) įtvirtinta nuostata, kad priimti sprendimą dėl rekomendacijos teikimo gali trečdalis valstybių narių arba Komisija, sutikus Europos Parlamentui¹¹⁵, Nicos sutartyje (2001) reglamentuota, kad tokį pasiūlymą gali teikti ir Europos Parlamentas. Ir tai, kad Europos Parlamentas įgauna „šešėlinį“ vaidmenį ekonominio, finansinio ir techninio bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis srityje. Tai reiškia, kad Taryba prieš priimdama priemones, kurios padėtų plėtoti ir įtvirtinti demokratiją bei teisinę valstybę, gerbti pagrindines žmogaus teises ir laisves trečiosiose šalyse, turi konsultuotis su Europos Parlamentu.

Taigi, nors Nicos sutartyje (2001) ir nebuvo įtvirtintų esminių pakeitimų, kurie stipriai įtakotų Europos Parlamento vaidmenį teisės aktų leidybos sprendimų priėmimo procesuose, ir kaip sakė

¹¹⁴ Nicos sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus, *Official Journal*, 2001, Nr. C 80, 11 str. 2 d.

¹¹⁵ Amsterdamo Sutartis, iš dalies pakeičianti ir papildanti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus, *Official Journal*, 1997, Nr. C 340. 7 str. 1 d.

Simon Hix, „nuo pirmųjų Europos Parlamento rinkimų (1979) iki Nicos sutarties (2001) Europos Parlamentas tapo viena galingiausių institucijų Europos Sąjungos sistemoje“¹¹⁶, tačiau taip buvo padėtas dar vienas žingsnelis laipsniško bei pastovaus Europos Parlamento galių augimo link, kuris Lisabonos sutartimi (2007) pasiekė „viršūnę“, reformuojant sprendimų priėmimo procesą.

Visų pirma, 2009 m., įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, buvo panaikinta bendradarbiavimo procedūra. o bendro sprendimo procedūra pervadinta į įprastinę teisėkūros procedūrą, išplėsta 40-čia taikymo sričių ir dabar taikoma net 85-iose srityse (žr. 7 priedą). Pusė iš jų yra naujai suteikti įgaliojimai Europos Parlamentui pagal du būdus: arba tai yra naujos galios suteiktos Europos Sąjungai, arba tai yra teisėkūros galios, kurios jau egzistavo anksčiau, tačiau yra perkeltos iš vienu teisės aktų leidybos procedūrų į įprastą teisėkūros procedūrą. Piliečių iniciatyvos, energetikos politikos, bendrų ekonominių interesų, žemės ūkio ir žuvininkystės, paramos skurdiesiems regionams, prekybos politikos, saugumo ir teisingumo, bendradarbiavimo su Europos Sąjungai nepriklausančiomis valstybėmis teisės aktai – pirmojo atvejo pavyzdžiai. Antruoju atveju, įprasta teisėkūros procedūra pradedama taikyti tokiose srityse kaip bendra Europos prieglobsčio sistema, bendra imigracijos politika, tam tikri policijos bendradarbiavimo aspektai, nusikalstamumo prevencijos priemonės ir pan.¹¹⁷ Toks naujų teisės aktų leidybos kompetencijos perkėlimas Europos Parlamentui reiškė didesnę vaidmenį teisės aktų leidybos sprendimų priėmimo procese. Žinoma, pati įprasta teisėkūros procedūra, lyginant su bendro sprendimo procedūra, iš esmės nebuvo pakeista, tačiau pakeistos jos formuluotės, siekiant pabrėžti lygiavertį Europos Parlamento ir Tarybos vaidmenį.

Pagrindinė įprastos teisėkūros idėja, kaip ir prieš tai buvusios bendro sprendimo procedūros, yra leisti žmones atstovaujančiam Europos Parlamentui turėti realų vaidmenį Europos teisėkūros procese. Nuo bendro sprendimo procedūros atsiradimo Maastrichto sutartyje (1992) iki Lisabonos sutarties, minėtos procedūros taikymas išsiplėtė nuo 15 iki 85 taikymo sričių ir dabar yra taikomas priimant beveik visus Europos Sąjungos teisės aktus. Likusi mažoji dalis teisės aktų yra priimami pagal specialią teisėkūros procedūrą – pritarimą ir konsultavimąsi. Lisabonos sutartis (2001) tik įtvirtino Europos Parlamento pritarimą ir būtinybę konsultuotis su juo kaip specialią teisėkūros procedūrą, tačiau jo esmė liko tokia pati kaip ir anksčiau numatytose sutartyse. Pavyzdžiui, po Lisabonos sutarties (2007) įsigaliojimo Europos Parlamento pritarimas reikalingas susitarimams, kuriais Sąjunga prisijungia prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos ar norint įkurti Europos prokuratūrą, o konsultavimosi procedūra dažniausiai taikoma tais atvejais, kai Taryba

¹¹⁶ Hix S., Noury A., Roland G., „A „Normal“ Parliament? Party Cohesion and Competition in the European Parliament, 1979-2001”, *European Parliament Research Group*, 2002, vol. 9, p. 3.

¹¹⁷ Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį, *Official Journal*, 2007, Nr. C 306.

sprendimus priimta vienbalsiai¹¹⁸. Koks Europos Parlamento vaidmuo priimant teisės aktus pagal skirtingas teisėkūros procedūras galima matyti 7 lentelėje.

7 lentelė. **Sprendimų priėmimo procedūros Europos Parlamente (1994-2009)**

	Įprasta teisėkūros procedūra		Bendradarbiavimas		Pritarimas		Konsultavimasis	
	skaičius	procentas	skaičius	procentas	skaičius	procentas	skaičius	procentas
4 kadencija (1994-1999)	261	18.4 %	109	7.7 %	71	5.0 %	978	68.9 %
5 kadencija (1999-2004)	446	35.6 %	0	-	54	4.3 %	752	60.1 %
6 kadencija (2004-2009)	479	40.2 %	1	0.1 %	77	6.5 %	635	53.3 %

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Europos Parlamento veiklos ataskaitas¹¹⁹

Iki pat 2009 m., kol neįsigaliojo Lisabonos sutartis, konsultavimosi procedūra kaip teisėkūros sprendimų priėmimo procedūra, turėjo didžiausią svorį. Tačiau jos reikšmė su metais mažėjo, o pagal įprastą teisėkūros procedūrą priimamų teisės aktų skaičius nuosekliai augo. Taigi, priimant naujas Europos Sąjungos sutartis, kuriose buvo tendencingai plečiama įprastos teisėkūros procedūros taikymo sritis, didėjo ir pagal ją priimamų teisės aktų skaičius, kuris įtakojo vis ryškesnę Europos Parlamento įtaką sprendžiant Sąjungos reikalus. Ir galiausiai, Lisabonos sutartimi (2007) Europos Parlamento, kaip lygiavertės Tarybai institucijos, vaidmuo buvo dar labiau išplėstas. 7 kadencijos (2009-2014) metu, net 70,73 proc. visų teisės aktų buvo priimta pagal įprastą teisėkūros procedūrą, kai Europos Parlamentas ir Tarybas sprendžia lygiomis teisėmis¹²⁰.

Be minėtų pakeitimų teisėkūros sprendimų priėmimo procese, Lisabonos sutartimi (2007) buvo sustiprintina Europos Parlamento pozicija konsoliduojant konvento mechanizmą ir leidžiant jam pateikti pasiūlymus dėl sutarčių pakeitimo. Pagal naujas taisykles (48 str.), konventas, kurį sudaro ne tik valstybių narių vadovai ar jų vyriausybės vadovai ir nacionalinių parlamentų atstovai, bet ir Europos Parlamento bei Komisijos atstovai, bendru sutarimu gali priimti sutarčių pakeitimams sušauktai Tarpyvyriausybinei konferencijai skirtą rekomendaciją. Vis dėlto, nors ir nėra reikalo sušaukti konventą, jei siūlomi sutarčių pakeitimai neduoda jokio pagrindo, tačiau ir šiam sprendimui priimti

¹¹⁸ Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį, *Official Journal*, 2007, Nr. C 306.

¹¹⁹ 4-osios kadencijos Europos Parlamento veiklos ataskaita (1999), 5-osios kadencijos Europos Parlamento veiklos ataskaita (2004), 6-osios kadencijos Europos Parlamento veiklos ataskaita (2009).

¹²⁰ European Parliament, *Legislative procedures voted in plenary 7th parliamentary term 2009-2014*.

reikia Europos Parlamento pritarimo. Europos Parlamento pozicija minėtais konstituciniais klausimais turi būti parengta Konstitucinių reikalų komitete¹²¹.

Taigi, Lisabonos sutartis (2007) atnešė didelių pokyčių atsižvelgiant į Europos Parlamento galias. Pagaliau, Parlamentas įgavo oficialią poziciją Europos Sąjungos konstituciniame procese, pateko į naujas teisėkūros sritis, tokias kaip bendroji žemės ūkio politika ar imigracijos ir prieglobsčio politika, kaip lygus Tarybai įstatymų leidėjas. Be to, jo galios, sprendžiant Europos Sąjungos biudžetą, buvo dar labiau sustiprintos kaip ir vaidmuo Sąjungos išorės sutarčių sudaryme.

¹²¹ Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį, *Official Journal*, 2007, Nr. C 306, 48 str.

4. EUROPOS PARLAMENTO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO LYGINAMOJI ANALIZĖ

4.1. Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo panašumai ir skirtumai

Europos Parlamentas, kaip ir Lietuvos Respublikos Seimas, yra tiesiogiai renkamas, atstovaujantis rinkėjams ir užtikrinantis demokratinį sprendimų priėmimą, tačiau ar galima sakyti, kad šios dvi institucijos yra vienodos, vykdančios panašias veiklas ir turinčios atitinkamas galias? Juk dažnai žodis „Parlamentas“ Lietuvoje yra siejamas su Seimu, o Europos Parlamentas įsivaizduojamas „kažkas tokio“ kaip Seimas tik daug didesnis. Taip, Europos Parlamento narių skaičius yra daugiau nei penkis kartus didesnis nei Seimo (atitinkamai 751 ir 141) ir iš esmės abi institucijos turi galią veikti viename vienetu, o ne tam tikrame regione (Europos Parlamentas – Europos Sąjungoje, Lietuvos Respublikos Seimas – Lietuvos valstybėje), bet vis dėlto, skirtumų tarp šių Parlamentų yra nemažai.

Lyginant LRS ir EP, pirmiausiai reikėtų išskirti vidinius (struktūrinius) ir išorinius (galių) abiejų institucijų požymius. Kalbant apie vidinius panašumus ir skirtumus, tiek Lietuvos, tiek Europos Sąjungos parlamentai turi daug bendrų struktūrinių bruožų, tačiau vertinant kiekvieną atskirai, jie išsiskiria (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo struktūriniai panašumai ir skirtumai

	Europos Parlamentas	Lietuvos Respublikos Seimas
Vieta	3 (Brukselis, Strasbūras, Liuksemburgas)	1 (Vilnius)
Nariai	751 (5 m. kadencija)	141 (4 m. kadencija)
Pirmininkas	2,5 m. kadencija	4 m. kadencija
Pirmininko pavaduotojai	iki 14	iki 7
Politinės frakcijos	7	7
Pirmininkų sueiga	EP pirmininkas + frakcijų pirmininkai	
Komitetai	20 + laikinieji ir tyrimo komitetai	15
Komisijos	-	12 nuolatinių + tyrimo, kontrolės, revizijos, parengiamosios, redakcinės ir kitos laikinosios komisijos.
Biuras	EP pirmininkas + pavaduotojai + 5 kvestoriai	-

	Europos Parlamentas	Lietuvos Respublikos Seimas
Parlamentinės delegacijos ir tarpparlamentinių ryšių grupės	41	29
Valdyba	-	Pirmininkas + pavaduotojai + opozicijos lyderis
Seniūnų sueiga	-	Seimo valdyba + atstovai nuo frakcijos (1 nuo 10)
Kita	Generalinis sekretoriatas Generalinis sekretorius	Seimo kanceliarija Seimo kancleris

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Europos Parlamento darbo tvarkos taisyklių ir Lietuvos Respublikos Seimo statuto nuostatas¹²²

Taigi, kaip matome iš lentelės, pats abiejų parlamentų struktūrinis principas yra labai panašus: ir EP ir LRS turi savo narius, pirmininką, pavaduotojus, frakcijas, komitetus ir pan., tačiau paanalizavus išsamiau išryškėja tam tikri skirtumai. Pavyzdžiui, Europos Parlamentas ir Seimas skiriasi savo veiklos vieta – Lietuvoje posėdžiai vyksta vienoje vietoje, o Europos Sąjungoje net trijose šalyse: Prancūzijoje vyksta plenariniai posėdžiai; Briuselyje yra didžioji administracijos dalis, vyksta „trumposios“ plenarinės sesijos ir ten posėdžiauja komitetai; Liuksemburge įsikūręs sekretoriatas bei kiti administracijos skyriai. Žinoma, tai labai paviršutiniškas vertinimas, norint Palyginti Europos Parlamentą ir Lietuvos Respublikos Seimą, kaip didesnę galią turinčią instituciją. Vis gi, galima įžvelgti tam tikrų panašumų tarp komisijų ir komitetų, pirmininkų ir seniūnų sueigos, delegacijų ir tarpparlamentinių ryšių grupių, generalinio sekretoriato ir kanceliarijos. Tiek Europos Parlamente, tiek Lietuvos Respublikos Seime komitetuose yra rengiami, teikiami pakeitimai ir balsuojama dėl teisės aktų pasiūlymų. Jeigu susiklostytų tam tikra specifinė ir nenumatyta situacija, kuriai reikia konkretaus sprendimo, Europos Parlamente yra sudaromi laikini komitetai, o Seime – laikinosios komisijos. Nors ir Europos Parlamento pirmininkų sueiga skiriasi nuo Lietuvos Respublikos Seimo seniūnų sueigos savo sudėtimi, tačiau abu struktūriniai padaliniai yra atsakingi už parlamentų darbo organizavimą, prieštaravimus, išskylančius dėl teisėkūros programos ir komitetų kompetencijos klausimų. Pagrindinis skirtumas tas, kad Seimo plenarinių posėdžių darbotvarkes rengia Seimo Pirmininkas ar jo pavaduotojas Seimo valdybos teikimu¹²³, o Europos Parlamento mėnesinį darbotvarkes projektą rengia pirmininkų sueiga¹²⁴. Parlamentinės delegacijos (EP) ir tarpparlamentinių ryšių grupės (LRS) prisideda prie ryšių palaikymo su trečiosiomis šalimis, ir prie pagrindinių principų – laisvės, demokratijos, teisinės valstybės pagarbos žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms – skleidimo. Tikriausiai čia ir

¹²² Europos Parlamento darbo tvarkos taisyklės, 2014, Lietuvos Respublikos Seimo Statutas, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 15-249.

¹²³ Lietuvos Respublikos Seimo Statutas, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 15-249, 33 str.

¹²⁴ Europos Parlamento darbo tvarkos taisyklės, 2014, 27 str.

baigiasi pagrindiniai Europos Parlamento ir Seimo panašumai, kadangi kalbant apie išorinius (galią sprendimų priėmimo procesuose) institucijų požymius, situacija kiek kitokia.

Visų pirma, Europos Parlamentas neturi galimybės inicijuoti teisės akto, jis gali svarstyti tik tuos teisės aktus, kuriuos jam pateikia Europos Komisija. Yra tik viena išlyga, nustatyta Maastrichto sutartyje (1992), kuria Parlamentas savo narių balsų dauguma gali prašyti Komisijos, kad ši pateiktų atitinkamą pasiūlymą, jei EP nuomone toks teisės aktas yra reikalingas Sutarčiai įgyvendinti (138b str.). Tuo tarpu Lietuvoje, pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 68 str., įstatymų iniciatyvos teisę turi Seimas, Prezidentas ir Vyriausybė. Net ir atskiras Seimo narys gali „rengti ir teikti Seimui svarstyti įstatymų bei kitų teisės aktų projektus, taip pat teikti pasiūlymus dėl įstatymų, kurie turi būti apsvarstyti Seime“¹²⁵. Pagal Seimo statuto 143 str., kai yra pateiktas įstatymo projektas ir Seimo nariai nusprendžia pradėti svarstymo procedūrą, jie taip pat gali 1/5 visų Seimo narių dauguma nuspręsti taikyti skubą arba ypatingą skubą, ko Europos Parlamento nariai padaryti negali. Šiuo atveju, Europos Parlamentą galima būtų įvardinti kaip atsakingesnę instituciją, nes tam tikri teisės aktai gali būti svarstomi net kelerius metus, turint pakankamai laiko išsamiai susipažinti su pateiktais projektais, juos išanalizuoti ir pataisyti, nes Seimo atveju, vieną dieną pateiktas projektas, o jau po kelių dienų priimtas, gali turėti neigiamų pasekmių visuomenei, kadangi per tokį laiko tarpą sunku susipažinti su pateiktomis pataisomis ir įvertinti jų poveikį. Be to, skiriasi ir pats balsavimo principas. Seimo nariai plenarinio posėdžio metu balsuoja dėl teisės akto pataisų ar naujo įstatymo projekto. Netgi įstatymo priėmimo metu kiekvienas Seimo narys gali „kalbėti dėl balsavimo motyvų“¹²⁶, ko Europos Parlamento nariai daryti negali. Kai Europos Komisija pasiūlo teisės akto projektą, pirmininkų sueiga nusprendžia, kokio parlamentinio komiteto kompetencijoje jis turi būti svarstomas ir teisės akto projektas pirmiausiai patenka į atitinkamą sritį kuruojantį komitetą. Tuomet komitetas išsirenka vieną narį, kuris turi parengti ataskaitą apie svarstomą klausimą. Į ataskaitą yra įtraukiamos komiteto siūlomos pataisos ir paties atsakingojo nario – pranešėjo – nuomonė. Vykstant plenariniame posėdžiui Europos Parlamente yra balsuojama dėl komiteto pateiktos ataskaitos, o ne dėl Komisijos pasiūlyto teisės akto projekto ir tik atsakingas komitetas plenarinio posėdžio metu gali pateikti pakeitimus¹²⁷.

Kitas esminis Lietuvos Respublikos Seimo ir Europos Parlamento skirtumas yra tas, kad Seimas yra vienintelė institucija, kuri Lietuvoje turi įstatymų leidybos galią¹²⁸, kai tuo tarpu Europos Parlamentas tokia galia dalinasi kartu su Taryba. Be to, yra ir tokių sričių, kuriose Europos Parlamento vaidmuo yra tik patarimojo (konsultacinio) pobūdžio. Tačiau, netgi ir tada kai Parlamentas sprendžia

¹²⁵ Lietuvos Respublikos Seimo Statutas, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 15-249, 9 str. 6 d.

¹²⁶ Ten pat, 9 str. 8 d.

¹²⁷ Europos Parlamento darbo tvarkos taisyklės, 2014, 53 ir 59 str.

¹²⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014, 67 str. 2 d.

pagal bendro sprendimo procedūrą, jis turi suderinti savo nuomonę su Europos Sąjungos Taryba. Jeigu Taryba pirmojo svarstymo metu nepritaria Europos Parlamento pateiktiems pasiūlymams ir šių institucijų nuomonės išsiskiria, tai antrojo svarstymo metu Europos Parlamentas turi pritarti Tarybos pozicijai. Jei atsitinka taip, kaip EP nepritaria, tuomet yra sušaukiamas taikinimo posėdis. Taigi, norint kad įsigaliojūt Europos Sąjungos teisės aktas, abi institucijos turi pritarti pasiūlytomis pataisoms ar taikinimo metu sutartam bendram tekstui. Lyginant Lietuvos parlamentą, su Europos Parlamentu, sprendimai čia yra priimami greičiau ir jis turi didesnius svertus įtakoti teisės aktą, kadangi Seimas vienintelis sprendžia kokį įstatymą reikia priimti, o kokio ne, o kai įstatymo projektas yra teikiamas antram svarstymui, Vyriausybė turi atsižvelgti į priimtas pataisas ir nelabai gali paprieštarauti.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos (1992) 67 str. reglamentuoja Seimui suteiktas galias, kurių Lietuvos Respublikoje jis turi dvidešimtyje sričių. Lyginant Europos Parlamento vaidmenį sprendimų priėmimo procese būtent su Konstitucijoje įtvirtintomis Seimo galiomis, panašumų galima įžvelgti ne tiek jau ir daug (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Panašių Lietuvos Respublikos Seimo ir Europos Parlamento galių palyginimas

Lietuvos Respublikos Seimas	Europos Parlamentas
Svarsto ir priima konstitucijos pataisas	Europos Sąjunga Konstitucijos neturi, tačiau jai prilyginama Lisabonos sutartis, suteikia Europos Parlamentui teisę teikti projektus dėl sutarčių keitimo
Leidžia įstatymus	EP tokia teisę turi, tik ja dalinasi su Europos Sąjungos Taryba
Pritaria ar nepritaria Lietuvos Respublikos Prezidento teikiamai Ministro Pirmininko kandidatūrai	Jeigu Lietuvos Respublikos Ministrą Pirmininką prilygintume Europos Komisijai, tai Europos Parlamentas taip pat turi teisę pritarti ar nepritarti Europos Vadovų Tarybos skiriamai Komisijos pirmininko kandidatūrai
Steigia įstatymu numatytas valstybės institucijas bei skiria ir atleidžia jų vadovus	Europos Parlamentas gali tik dalyvauti tam tikrų institucijų pagrindinių organų skyrime
Skiria ir atleidžia valstybės kontrolierių, Lietuvos banko valdybos pirmininką	Prilyginant Europos Centrinį Banką Lietuvos bankui, tai skiriant ECB pirmininką yra reikalingas Parlamento pritarimas. EP taip pat renka ombudsmeną
Tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri kaip jis vykdomas	LRS ir EP galios sutampa
Ratifikuoja ir denonsuoja Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis, svarsto kitus užsienio politikos klausimus	Pagal Lisabonos sutartį daugeliui tarptautinių susitarimų yra reikalingas Europos Parlamentas, konsultuojamasi su EP pagrinde tik dėl užsienio ir saugumo politikos susitarimų.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal teisės aktų nuostatas¹²⁹

¹²⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014, Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį, *Official Journal*, 2007, Nr. C 306.

Apibendrinant galima sakyti, kad Europos Parlamentas toli gražu nėra Lietuvos Respublikos Seimo analogas. Nors šių dviejų institucijų struktūra ir yra labai panaši, tačiau kalbant apie sprendimus, įtaką, įstatymų iniciatyvą ir jų leidybą, Seimo galių svertas yra žymiai didesnis, negu Europos Parlamento. Seimas vienintelis gali leisti įstatymus ir kartu su kitomis institucijomis juos inicijuoti, o Europos Parlamentas tokios teisės neturi, tuo labiau, įstatymų leidybos galia dalinasi kartu su Taryba, vadinasi kartu turi derinti teisės aktų projektus, kad jie būtų priimti. Stipriausias veiksnys, kuris sąlygoja abiejų parlamentų panašumą – tiesiogiai renkamos, atstovaujančios piliečius, demokratiją užtikrinančios institucijos.

4.2. Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo veiklos žmogaus teisių srityje lyginamoji analizė

Lietuvos Respublikos Seimą ir Europos Parlamentą tiesiogiai renka piliečiai, kurie atiduodami savo balsą ir tikėdami rinkimų pažadais, viliasi, kad parlamentarai atstovaus jiems, užtikrins demokratiją ir apsaugos tautą. Taigi, kaip vieną iš pagrindinių parlamentų funkcijų, kurios tikisi piliečiai, galima išskirti žmogaus teisių apsaugą. „Pagarba žmogaus teisėms ir orumui, taip pat laisvės, demokratijos, lygybės ir teisinės valstybės principai yra bendros visų Europos Sąjungos (ES) valstybių narių vertybės. Jomis grįsta Sąjungos veikla tiek šiapus, tiek anapus jos sienų. Europos veiksmai šioje srityje grindžiami Europos Sąjungos sutartimi. Prie sutarčių pridėta Pagrindinių teisių chartija apibrėžia ir kitas Sąjungos lygmeniu galiojančias pagrindines teises”¹³⁰.

Europos Parlamente už žmogaus teises yra atsakingas Užsienio reikalų komiteto Žmogaus teisių pakomitetas ir Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komitetas. Klausimai, kurie yra susiję su demokratijos, teisinės valstybės, žmogaus teisių (kartu su mažumų teisėmis trečiosiose šalyse) ir tarptautinės teisės principais, yra priskiriami Žmogaus teisių pakomitečiui, kuris turi užtikrinti Europos Sąjungos išorės ir žmogaus teisių politikų suderinamumą¹³¹. Žmogaus teisių pakomitetas rengia metines žmogaus teisių ataskaitas, organizuoja klausymus įvairiais žmogaus teisių klausimais, organizuoja seminarus ir diskusijas, kurių rezultatas – pranešimai ir rezoliucijos. Taip ŽTP stengiasi kuo efektyviau sureaguoti į įvairius žmogaus teisių pažeidimus ne tik Europos Sąjungoje, bet ir visame pasaulyje. Viena iš svarbesnių pakomitečio funkcijų – A. Sacharovo premijos už minties laisvę teikimas. Ši premija kiekvienais metais yra skiriama asmenims ar organizacijoms, kurios kovoja už

¹³⁰ Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė, *Europos Sąjungos teisės aktų santraukos*, <http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/index_lt.htm>, [žiūrėta 2014-09-02]

¹³¹ Europos Parlamento darbo tvarkos taisyklės, *VI priedas: nuolatinių komitetų įgaliojimai ir pareigos*, 2014, I sk. 8d.

žmogaus teises bei pagrindines laisves¹³². Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komitetas yra atsakingas už piliečių ir žmonių teises, pagrindinių teisių apsaugą Sąjungoje, priemonės kovojant prieš bet kokios formos diskriminaciją bei fizinių asmenų apsaugą tvarkant asmens duomenis¹³³. Tuo tarpu Lietuvos Respublikoje už žmogaus teises yra atsakingas pagrinde vienas – Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetas. Pagal Seimo statuto 70 str., ŽTK yra atsakingas už įstatymų ir kitų teisės aktų projektų bei pasiūlymų rengimą, svarstymą, teikimą, kai tai yra susiję su piliečių teisių garantijų gynimu ir Lietuvoje gyvenančių tautybių santykių reguliavimu¹³⁴.

Europos Parlamente per 2013 m. įvyko 48 Strasbūro plenariniai posėdžiai. Vykstant šiems posėdžiams, kiekvieną ketvirtadienio popietę yra skiriamas laikas diskusijoms dėl šiurkščiausių žmogaus teisių pažeidimų visame pasaulyje. Pagal Europos Parlamento darbo tvarkos taisyklių 122 str. “komitetas, tarpparlamentinė delegacija, frakcija ar ne mažiau kaip keturiasdešimt Parlamento narių gali raštu prašyti Parlamento pirmininko surengti diskusiją dėl svarbių žmogaus teisių, demokratijos ir teisinės valstybės principų pažeidimo atvejų”. Po diskusijų Europos Parlamentas nusprendžia, ar reikia priimti rezoliucijas, padėsiančias daugiau sužinoti apie žmogaus teisių pažeidimus. Nors Europos Parlamento rezoliucijos ir nėra privalomo pobūdžio, jos labiau išreiškia jo nuomonę dėl susidariusios situacijos ir sprendimus, kaip tą situaciją būtų galima ištaisyti, tačiau, kai kurios valstybės, atsižvelgdamos į jas, gali persvarstyti savo veiksmus, o nacionaliniai parlamentai net ir sustabdyti tam tikrų įstatymų svarstymą. Taigi, 2013-2014 m. laikotarpiu Europos Parlamento Strasbūro plenariniuose posėdžiuose buvo diskutuojama 51 klausimu, susijusiu su žmogaus teisėmis, iš kurių buvo priimtos net 48 rezoliucijos (žr. 8 priedą).

Per 2013 m. dvi EP rezoliucijos buvo skirtos Indijai. Viena rezoliucija, dėl smurto prieš moteris Indijoje, Europos Parlamentas ragina Indijos valdžios institucijas, koordinuotai reaguoti į smurtą dėl lyties, ypač dėl seksualinės prievartos ir pakeisti savo įstatymus taip, kad bet kokia seksualinės prievartos forma būtų pripažinta nusikaltimu, o policijos ir kitų pareigūnų teisinis imunitetas ir procedūrinės kliūtys, kai jie kaltinami seksualine prievarta, būtų panaikinti¹³⁵. Kita rezoliucija dėl Indijos: mirties bausmės įvykdymo Mohammadui Afzalui Guru ir jo poveikio. Ja yra smerkiamas Indijos vyriausybės slaptas mirties bausmės įvykdymas, kadangi tai prieštarauja pasaulyje vyraujančiai tendencijai dėl mirties bausmės uždraudimo. Taip pat Indijos Vyriausybė yra raginama, nepritarti

¹³² Europos Parlamento interneto svetainė, *Žmogaus teisių pakomitetas 7 kadencija*, <<http://www.europarl.europa.eu/parlArchives/comArch/com7/mainSheet.do?language=LT&body=DROI>>, [žiūrėta 2014-09-02].

¹³³ Europos Parlamento darbo tvarkos taisyklės, *XVII sk.*, 2014.

¹³⁴ Lietuvos Respublikos Seimo Statutas, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 15-249, 70 str.

¹³⁵ Europos Parlamento 2013 m. sausio 17 d. rezoliucija dėl smurto prieš moteris Indijoje, 2013/2512(RSP).

mirties bausmės vykdymams ateityje ir apskritai panaikinti mirties bausmę¹³⁶. Vis dėlto, nors Europos Parlamentas aktyviai pasisako prieš mirties bausmę, šiuo atveju, raginimai Indijos Vyriausybei nepadėjo, kadangi dar ir šiandien Indijoje yra skiriamos mirties bausmės.

Bahreiniui taip pat buvo skirtos dvi Europos Parlamento rezoliucijos: dėl žmogaus teisių padėties ir dėl padėties Bahreine. Kadangi valdžios institucijos ir saugumo pajėgos Bahreine ir toliau pažeidinėja žmogaus teises, imasi prievartos, draudžia protestus ir pan., pirmąją rezoliucija Parlamentas ragina imtis visų būtinų priemonių, kad būtų užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės¹³⁷. Antrąją rezoliucija, atsižvelgdamas į tai, kad Žmogaus teisių pakomitečio delegacija po vizito Bahreine pateikė pareiškimą spaudai, ir į kitus faktorius, Europos Parlamentas nuogaustauja, kad Bahreine demokratiją remiantys protestuotojai yra puldinėjami, kankinami ir suimami, yra pažeidinėjamos arba ribojamos gyventojų teisės ir laisvės (visų pirma taikių protestų rengimo ir žodžio laisvė), todėl ragina, kad Bahreino valdžios institucijos gerbtų žmogaus teises bei pagrindines laisves ir užtikrintų, kad piliečiai turėtų teisę laisvai reikšti savo nuomonę bei rengti taikius susirinkimus¹³⁸.

Irake, kaip ir Bahreine bei Indijoje, nėra pilnai gerbiamos žmogaus teisės ir laisvės. 2013-2014 m. laikotarpiu jam buvo skirtos dvi rezoliucijos. Europos Parlamento rezoliucijoje „Irakas. Sunki mažumų grupių, įskaitant Irako turkmėnus, padėtis“ yra išreiškiamas susirūpinimas, kad nepaisant to, jog Irako konstitucija reglamentuoja mažumų teises, šios mažumos vis tiek patiria etninę bei religinę smurtą bei diskriminavimą. Todėl, Parlamentas smerkia bet kokius smurto atvejus ir teroristinius išpuolius prieš Irako civilius gyventojus ir ragina Irako Vyriausybę taip pat smerkti bei imtis visų įmanomų priemonių, kad tokie atvejai nebesikartotų ir būtų užtikrintos piliečių, ypač labiausiai pažeidžiamų mažumų grupių, teisės ir jų apsauga¹³⁹. Rezoliucijoje dėl pastarojo meto smurto atveju Irake yra smerkiami 2013 m. rugsėjo – spalio mėnesiais surengti išpuoliai, kurių metu žuvo mažiausiai 320 žmonių. Vyriausybė yra raginama imtis visų reikalingų veiksmų, kad visi Irako gyventojai, ypač pažeidžiamos mažumos, būtų apsaugotos¹⁴⁰.

Vertinant 2013 m. Europos Parlamento rezoliucijas, vienos iš mažiausiai žmogaus teises ir laisves užtikrinančių valstybių yra Centrinė Afrikos Respublika ir Egiptas. Šioms valstybėms per metus buvo skirta net po tris rezoliucijas. Centrinėje Afrikos Respublikoje vis dar vyrauja nestabilumas ir politiniai neramumai, todėl EP 2013 m. sausio 17 d. priėmė rezoliuciją, kuria smerkia

¹³⁶ Europos Parlamento 2013 m. gegužės 22 d. rezoliucija dėl Indijos: mirties bausmės įvykdymo Mohammadui Afzalui Guru ir jo poveikio, 2013/2640(RSP).

¹³⁷ Europos Parlamento 2013 m. sausio 17 d. rezoliucija dėl žmogaus teisių padėties Bahreine, 2013/2513(RSP).

¹³⁸ Europos Parlamento 2013 m. rugsėjo 12 d. rezoliucija dėl padėties Bahreine, 2013/2824(RSP).

¹³⁹ Europos Parlamento 2013 m. kovo 14 d. rezoliucija „Irakas: sunki mažumų grupių, įskaitant Irako turkmėnus, padėtis“, 2013/2562(RSP).

¹⁴⁰ Europos Parlamento 2013 m. spalio 10 d. rezoliucija dėl pastarojo meto smurto atveju Irake, 2013/2953(RSP).

bet kokius mėginimus užgrobti valdžią ir ragina laikytis žmogaus teisių ir susilaikyti nuo prievartos prieš civilius¹⁴¹. Rezoliucija dėl padėties Centrinėje Afrikos Respublikoje, Parlamentas pasmerkė 2013 m. kovo 24 d. koalicijos „Séléka“ įvykdytą vadžios užgrobimą, kurio metu buvo panaudota ginkluota jėga, įvykdyta daug žiaurių veiksmų, nusikaltimų, prievartavimų, fizinio smurto, grobimų, vagysčių bei žmogaus teisių pažeidimų (be teismo vykdomos egzekucijos, neatidėliotini mirties bausmių vykdymai, prievartiniai dingimai, savavališki suėmimai ir įkalinimai, kankinimai, seksualinė prievarta, prievarta dėl lyties ir vaikų karių verbavimas) ir paragino kuo greičiau nustatyti, patraukti baudžiamojon atsakomybėn bei nubausti visų nusikaltimų vykdytojus¹⁴². Trečiąją Parlamento rezoliuciją dėl padėties Centrinėje Afrikos Respublikoje įtakėjo tai, kad pirmosios dvi rezoliucijos nedavė rezultatų ir situacija šalyje nelabai pasikeitė. Nuo tada, kai 2012 m. pabaigoje prasidėjo kovos ir 2013 m. buvo užgrobta valdžia, Centrinėje Afrikos Respublikoje vis dar tęsėsi chaosas, buvo šiurkščiai pažeidinėjamos žmogaus teisės. Todėl Parlamentas ir vėl paragino valdžios institucijas, kad nusikaltimų vykdytojais būtų nubausti ir kad būtų imtasi priemonių kovoje su smurtu prieš moteris¹⁴³.

Egipto valdžios institucijos yra raginamos užtikrinti visas pagrindines laisves, kartu ir žodžio, asociacijų, spaudos, religijos, sąžinės, minties laisves, kovą su diskriminacija dėl orientacijos, mažumų apsaugą ir kt.¹⁴⁴. Taip pat, Europos Parlamentas išreiškia susirūpinimą, kad po karinio įsikišimo 2014 m. liepos 4 d. buvo paskelbta, kad Konstitucija yra sustabdoma ir rengiami priešlaikiniai Prezidento, po kurių ir Parlamento, rinkimai, ragindamas, kad būtų kuo greičiau sugrįžta prie demokratinio proceso ir surengti laisvi ir nešališki Prezidento ir Parlamento rinkimai, į kuriuos būtų visapusiškai įtraukti demokratiniai dalyviai¹⁴⁵. Trečiojoje Europos Parlamento rezoliucijoje dėl padėties Egipte yra smerkiamas neproporcingas jėgos panaudojimas, dėl kurio žuvo žmonės ir įvairūs neapykantos kurstymo, terorizmo ir prievartos skatinimo atvejai. Dar kartą EP pabrėžia, kad šalis turi kuo skubiau sugrįžti prie demokratiško valdymo ir išlaisvinti politinius kalinius, kartu ir nuverstą prezidentą M. Morsi bei nutraukti bet kokius smurto aktus, žeminantį elgesį bei seksualinę prievartą prieš protestuojančias moteris ir žmogaus teisių aktyvistus¹⁴⁶.

Žinoma, Europos Parlamentas, kovodamas už pagrindines žmogaus teises ir laisves, veikia ne tik minėtose šalyse. 2013 m. rezoliucijos buvo paskelbtos ir tokioms šalims kaip Bangladešas, Šiaurės Korėja, Kinija, Turkija, Kongo Demokratinė Respublika, Gvantanamo, Kazachstanas ar Rusija. 2013-2014 m. laikotarpyje Parlamento priimtose rezoliucijos skirtos ne tik konkrečioms šalims, bet ir

¹⁴¹ Europos Parlamento 2013 m. sausio 17 d. rezoliucija dėl padėties Centrinės Afrikos Respublikoje, 2013/2514(RSP).

¹⁴² Europos Parlamento 2013 m. rugsėjo 12 d. rezoliucija dėl padėties Centrinės Afrikos Respublikoje, 2013/2823(RSP).

¹⁴³ Europos Parlamento 2013 m. gruodžio 12 d. rezoliucija dėl padėties Centrinės Afrikos Respublikoje, 2013/2980(RSP).

¹⁴⁴ Europos Parlamento 2013 m. kovo 14 d. rezoliucija dėl padėties Egipte, 2013/2542(RSP).

¹⁴⁵ Europos Parlamento 2013 m. liepos 4 d. rezoliucija dėl padėties Egipte, 2013/2697(RSP).

¹⁴⁶ Europos Parlamento 2013 m. rugsėjo 12 d. rezoliucija dėl padėties Egipte, 2013/2820(RSP).

konkreiems atvejams, pavyzdžiui - kovai su rasizmu, ksenofobija ir neapykantos nusikaltimais, spaudos ir žiniasklaidos laisvei pasaulyje, kylančioms grėsmėms žiniasklaidos laisvei ir piliečių sekimui. Pavyzdžiui, gegužės 23 d. Europos Parlamentas priėmė PLTVRK iniciatyva pateiktą rezoliuciją „ES chartija. Žiniasklaidos laisvės ES standartų nustatymas“, kuria, atsižvelgdamas į įvairius tyrimus, ataskaitas, darbus ir iniciatyvas, tuo pačiu ir dėl to, kad EP buvo gautos peticijos dėl piliečių rūpesčio ir prašymų imtis veiksmų, ragina Europos Sąjungą ir valstybes nares „gerbti, užtikrinti, saugoti ir remti pagrindinę saviraiškos ir informacijos laisvę, žiniasklaidos laisvę ir pliuralizmą, nekelti grėsmės žiniasklaidos laisvei“¹⁴⁷.

Vis dėlto, Europos Parlamento rezoliucijos neapsiribojo žmogaus teisių sklaida ir gynimu vien tik trečiosiose šalyse. 2013 m. spalio 10 d. EP priėmė rezoliuciją dėl tariamo CŽV vykdyto kalinių gabenimo ir neteisėto kalinimo Europos Šalyse, kurių tarpe yra ir Lietuva. Europos Parlamentas, atsižvelgdamas į Europos Žmogaus Teisių Tesimo nagrinėjamas bylas, žiniasklaidos pranešimus, atliktus įvairius tyrimus ir kt., pasmerkė Jungtinių Amerikos Valstijų Specialiosios (žvalgybos) tarnybos vykdytus perdavimus bei slauto kalinimo programas, kuriomis buvo pažeistos žmogaus teisės, įskaitant nepagrįstą ir neteisėtą jų sulaikymą bei kalinimą, netinkamą elgesį, negražinimo pažeidimus bei prievartinį dingimą. Todėl Parlamentas ragina valstybes nares (Švediją, Italiją, Prancūziją, Lenkiją, Lietuvą ir Rumuniją), atsižvelgiant į naujai atsiradusius įrodymus, atlikti veiksmingus ir nepriklausomus tyrimus dėl žmogaus teisių pažeidimų ir atskleisti visą informaciją, kuri yra reikalinga. Tuo tarpu Lietuva atskirai yra raginama atnaujinti tyrimą dėl baudžiamosios veiklos dėl slaptų kalinimo įstaigų bei, atsižvelgiant į visus faktinius įrodymus, atlikti išsamų tyrimą ir suteikti reikiamą informaciją¹⁴⁸.

Lyginant Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo veiksmus rezoliucijomis kovoti už žmogaus teises, situacija Lietuvoje gana prasta. Per 2013 m. Seime buvo pateikti tik 4 rezoliucijų projektai, iš kurių tik 2 buvo priimti.

2013 m. birželio 20 d. Lietuvos Respublikos Seimas svarstė gegužės 20 d. pateiktą rezoliuciją dėl katalikiškų organizacijų persekiojimo Rusijoje. Rezoliucijoje smerkiamas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos šiurkštus pažeidimas Rusijoje, kur yra taikomi nepagrįsti apribojimai religinėms organizacijoms ir negerbiamos religinių bendruomenių teisės. Todėl LRS paskatino Užsienio reikalų ministeriją, kad ši savo ruožtu išreikštų protestą prieš tokius Rusijos

¹⁴⁷ Europos Parlamento 2013 m. gegužės 20. rezoliucija “ES chartija. Žiniasklaidos laisvės ES standartų nustatymas”, 2011/2246(INI).

¹⁴⁸ Europos Parlamento 2013 m. spalio 10 d. rezoliucija dėl tariamo CŽV vykdyto kalinių gabenimo ir neteisėto kalinimo Europos Šalyse, 2013/2702(RSP).

veiksmus, kaip katalikiškų organizacijų persekiojimas ir tarptautinių teisės aktų pažeidimas¹⁴⁹. Vis dėlto, pirminis rezoliucijos tekstas buvo atmestas ir alternatyviai buvo balsuojama už pasiūlymą keisti projekto tekstą arba, už pasiūlymą projektą atmesti. Atitinkamai 35 ir 39 balsų skaičiumi ir 4 balsų persvara, Seimas nusprendė atmesti rezoliucijos tekstą ir jo nepriimti¹⁵⁰.

2013 m. rugsėjo 12 d. Seimo nariai įregistravo rezoliucijos projektą dėl buvusios Ukrainos premjerės Julijos Tymošenko paleidimo į laisvę, kurioje, remdamasis Europos Tarybos Parlamentinėmis Asamblėjomis, Europos Parlamento ir kitų institucijų rezoliucijomis ir sprendimais, pabrėžė būtinybę, kad pagarba žmogaus teisėms Ukrainoje, kuri siekia integruotis į Europą, turi būti užtikrinta. Kartu paragino kad Ukrainos Vyriausybę, kad ši, atsižvelgdama į Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą dėl politizuotų ir selektyvių kaltinimų, išlaisvintų buvusią premjerę¹⁵¹. Nors pati rezoliucija buvo pateikta dar rugsėjo mėnesį, tačiau priėmimo stadijos reikėjo laukti daugiau nei du mėnesius. Lapkričio 14 d. Lietuvos Respublikos Seimas, dėl susidariusios situacijos Ukrainoje, nusprendė nepriimti minėtos rezoliucijos (tą pačią dieną buvo pateikta kita rezoliucija dėl Ukrainos integracijos į Europos Sąjungą), o jos tekstą integruoti į kitą rezoliuciją, taip gaunant naują Seimo rezoliuciją dėl Ukrainos išpareigojimų ir jos siekių integruotis į Europos Sąjungą, kurioje nuostatų apie žmogaus teises nebeliko¹⁵².

2013 – 2014 m. laikotarpiu trečioji Lietuvos Respublikos Seimo rezoliucija dėl politinės situacijos Ukrainoje buvo priimta gruodžio 3 d., kurioje Ukrainos valdžios institucijos kviečiamos kalbėtis su opozicija ir pilietinės visuomenės veikėjais. Seimas paragino Ukrainos valdžią nesiimti prievartos prieš taikius demonstrantus ir užtikrinti pagarbą žmogaus teisėms, teisinės valstybės principams ir demokratijai¹⁵³.

Paskutinė rezoliucija, kurią priėmė Seimas, kovodamas su žmogaus teisėmis, buvo susijusi su vaikų teisėmis į kūdikystę ir vaikystę bei laisvėmis, kurias gina tarptautinės nevyriausybinės organizacijos. LRS 2013 m. gruodžio 10 d. priimtoje rezoliucijoje ragino Europos Parlamentą atmesti jo narės Editos Estrelas pateiktą rezoliucijos projektą „Seksualinė ir reprodukcinė sveikata bei teisės“ ir pripažinti, kad minėtos rezoliucijos nuostatos yra žalingos Europos tradicijoms, teisei ir moralei¹⁵⁴.

¹⁴⁹ Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gegužės 30 d. rezoliucija dėl katalikiškų organizacijų persekiojimo Rusijoje, Nr. XIIP-631, 2013.

¹⁵⁰ Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė, *Lietuvos Respublikos Seimo II (pavasario) sesijos vakarinio posėdžio Nr. 67 stenograma*, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=451797> [žiūrėta 2014-09-25].

¹⁵¹ Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. rugsėjo 13 d. rezoliucija dėl buvusios Ukrainos premjerės Julijos Tymošenko paleidimo į laisvę, Nr. XIIP-976, 2013.

¹⁵² Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė, *Lietuvos Respublikos Seimo III (rudens) sesijos vakarinio posėdžio Nr. 99 stenograma*, <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=459872>, [žiūrėta 2014-09-25].

¹⁵³ Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 3 d. rezoliucija dėl politinės situacijos Ukrainoje, XIIP-1284, 2013.

¹⁵⁴ Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 10 d. rezoliucija dėl Europos Parlamento narės Edite Estrelas rezoliucijos, XIIP-1315, 2013.

Taigi, vertinant Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo rezoliucijas, kurios ragina pasaulio valstybes gerbti pagrindines žmogaus laisves ir teises, matome ryškų skirtumą. 2013 - 2014 m. Europos Parlamentas priėmė 48 rezoliucijas, tuo tarpu Seimas – 2. Lietuvos politikai vangiai imasi veiksmų, susijusių su žmogaus teisių gynimu visame pasaulyje, o kartais jiems pritrūksta ir politinės valios priimti sprendimus. Dar daugiau, praėjęs gana ilgas laiko tarpas nuo rezoliucijų projektų pateikimo iki jų priėmimo Seime neleidžia efektyviai ir operatyviai sureaguoti į žmogaus teisių pažeidimus, kai Europos Parlamente rezoliucijos dažniausiai priimamos tą pačią ar bent jau kitą dieną.

Šioje vietoje, Europos Parlamento vaidmuo yra daug aktyvesnis. Tačiau EP sprendimus dėl žmogaus teisių gali priimti ne tik priimdamas savo rezoliucijas, raginančias tam tikras valstybes imtis atitinkamų veiksmų, bet ir pagal tam skirtas procedūras tai daryti kartu su Taryba. Visų pirma yra teikiamas Komisijos pasiūlymas, kuris perduodamas atitinkamam komitetui, šiuo atveju - Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komitetui, kuris, išnagrinėjęs pasiūlymą ir suformavęs savo poziciją, teikia ją svarstyti Parlamentui. 2013 m. Europos Parlamente priimti teisės aktai (pagal PLTVRK pateiktą nuomonę) buvo ne tiek susiję su žmogaus teisėmis, tačiau labiau su jų laisvėmis ir teisingumu. Pavyzdžiui, 2013 m. vasario 6 d. Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komitetas pateikė Europos Parlamentui be pakeitimų svarstyti Europos Komisijos pasiūlymus, dėl atitinkamų fondų didesnio finansavimo šalims, turinčioms finansinių sunkumų. Taip Europos Parlamentas, sprenddamas pagal įprastą teisėkūros procedūrą, pirmojo svarstymo metu, pritarė pasiūlymui ir kartu su Taryba (kovo 13 d.) užbaigė pirmojo svarstymo procedūras, priimdami bendrus sprendimus, kurie valstybėms narėms padėjo užtikrinti veiksmingą migracijos srautų valdymą, laisvą judėjimą ir trečiųjų šalių piliečių integraciją¹⁵⁵. Arba 2013 m. balandžio 18 d. Europos Parlamento posėdyje buvo pateikti du Tarybos sprendimai, dėl Europos Sąjungos ir Ukrainos bei Moldovos Respublikos susitarimo dėl vizų išdavimo tvarkos supaprastinimo, kurių įgyvendinimui reikalingas Parlamento pritarimas¹⁵⁶. Europos Parlamentui pritarus Tarybos sprendimams, Ukrainos ir Moldovos Respublikos piliečiams yra supaprastinama tvarka dėl vizų išdavimo ir atveriamas platesnis kelias į Europos Sąjungą.

Pagal Europos Parlamento darbo tvarkos taisyklių 134 str., frakcija arba keturiasdešimt ir daugiau Parlamento narių gali teikti pasiūlymą dėl rekomendacijos Tarybai. Tokie pasiūlymai yra perduodami išnagrinėti atsakingam komitetui. Šis savo ruožtu parengia pranešimą Parlamentui ir

¹⁵⁵ Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas Nr. 573/2007/EB, Sprendimas Nr. 575/2007/EB ir Tarybos sprendimas 2007/435/EB siekiant padidinti bendro finansavimo iš Europos pabėgėlių fondo, Europos grąžinimo fondo ir Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijai normą, kiek tai susiję su tam tikromis finansų valdymo nuostatomis, taikytinomis valstybėms narėms, kurios turi didelių finansinio stabilumo sunkumų arba kurioms gresia tokie sunkumai, *Official Journal*, 2013, Nr. L 82/1.

¹⁵⁶ Europos Parlamento interneto svetainė, *Europos Parlamento 2013 m. balandžio 18 d. posėdis*, <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=AGENDA&reference=20130418&secondRef=SIT&language=LT>>, [žiūrėta 2014-09-27].

pateikia pasiūlymą dėl rekomendacijos¹⁵⁷. 2013 m. Europos Parlamentas pasinaudojo tokia teise, numatyta Darbo tvarkos taisyklėse, ir birželio 13 d. (praėjus dviem mėnesiams nuo pasiūlymo pateikimo) priėmė Europos Parlamento rekomendaciją Tarybai dėl ES religijos ar tikėjimo laisvės skatinimo ir apsaugos gairių projekto. Kadangi daugelyje pasaulio šalių vis dar dažnai susiduriama su smurtu prieš asmenis, priklausančius religinėms bendruomenėms ar mažumoms, arba prieš nereliginių pažiūrų turinčius asmenis ir vyksta tokių asmenų persekiojimas ir diskriminacija, kurie gali šalyje iššaukti politinius neramumus ir skatinti ginkluotų konfliktų atsiradimą, Europos Parlamentas siūlo parengti apsaugos gaires, kurios¹⁵⁸:

- skatintų ir apsaugotų religijos ir tikėjimo laisvę trečiosiose šalyse;
- įtrauktų religijos ir tikėjimo laisvę į Europos Sąjungos išorės veiksmus bei žmogaus teisių politiką;
- padėtų skatinti religijos ir tikėjimo laisvę kuomet yra organizuojamas Sąjungos institucijų bei valstybių narių pareigūnų darbas;
- padėtų užtikrinti didesnę Sąjungos išorės santykių matomumą, nuoseklumą ir veiksmingumą.

Vis dėlto, kad ir kiek daug Europos Parlamentas, kovodamas su žmogaus teisėmis, priėmė rezoliucijų, jos nėra privalomos ir didelio poveikio gali nedaryti. Didesnę įtaką turintis teisės aktas – direktyva, nustatanti tikslus, kuriuos valstybės narės turi pasiekti, pasirinkdamos tam priemones. Siekiant, kad direktyvos poveikį pajautų ir paprasti piliečiai, valstybės narės per nustatytą terminą turi perkelti direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę ir savo teisės aktus pakeisti taip, kad jie atitiktų direktyvoje numatytus tikslus¹⁵⁹. 2013 – 2014 m. Europos Parlamentas kartu su Taryba pagal įprastą teisėkūros procedūrą žmogaus teisių srityje priėmė dvi direktyvas, kurių perkėlimas į nacionalinę teisę padeda užtikrinti, kad pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės būtų labiau gerbiamos.

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl atakų prieš informacines sistemas, kuriai priimti prireikė kiek daugiau nei trijų metų (Komisijos pasiūlymas 2010 m. rugsėjo 30 d., priėmimas Parlamente 2013 m. rugpjūčio 12 d.) tikslas - valstybių narių baudžiamosios teisės suderinimas dėl atakų prieš informacines sistemas. Direktyvoje nustatomos būtiniausios taisyklės, sankcijos, gerinamos Europos Sąjungos ir valstybių narių kompetentingų institucijų tarnybos ir jų bendradarbiavimas. Direktyva yra „gerbiamos žmogaus teisės laisvės ir teisės ir laikomasi principų, visų pirma, pripažintų Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje, įskaitant asmens duomenų apsaugą, teisę į privatų gyvenimą, saviraiškos ir

¹⁵⁷ Europos Parlamento darbo tvarkos taisyklės, 2014, 134 str.

¹⁵⁸ Europos Parlamento 2013 m. birželio 5 d. rekomendacija Tarybai dėl ES religijos ar tikėjimo laisvės skatinimo ir apsaugos gairių projekto, 2013/2082(INI), 2013.

¹⁵⁹ Europos Komisijos interneto svetainė, *Europos Sąjungos teisės taikymas*,

<<http://ec.europa.eu/eu-law/introduction/what-directive-it.htm>>, [žiūrėta 2014-09-11].

informacijos laisvę, teisę į teisingą bylos nagrinėjimą, nekaltumo prezumpciją ir gynybos teises, taip pat teisėtumo ir nusikalstamos veikos bei sankcijų proporcingumo principų. Visų pirma, šia direktyva siekiama užtikrinti, kad būtų besąlygiškai laikomasi visų tų teisių ir principų, ir ji atitinkamai turi būti įgyvendinama¹⁶⁰. Antrąją direktyva yra užtikrinama žmogaus teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, kuri yra įtvirtinta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje, Europos žmogaus teisių ir laisvių apsaugos konvencijoje, Tarptautinių pilietinių ir politinių teisių pakte. Direktyva numato teisę turėti advokatą, teisę, jei asmeniui yra atimama laisvė, susiekti su trečiosiomis šalimis ar konsulinėmis įstaigomis ir teisę reikalauti, kad būtų informuota trečioji šalis¹⁶¹.

Galiausiai, turbūt svarbiausias žingsnis siekiant spręsti pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių problemas – 2013 m. gruodžio mėn. priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas, kuriuo nustatoma Teisių, lygybės ir pilietiškumo programa 2014 – 2020 m. Reglamentas yra stipriausią galią turintis Europos Sąjungos teisės aktas, kadangi valstybės narės privalo vykdyti jį visą. Skirtingai nuo direktyvų, skirtų valstybėms narėms, ar nuo sprendimų, skirtų tiksliais adresatams, reglamentas yra skirtas visiems ir jis yra taikomas tiesiogiai. Jo nereikia perkelti į nacionalinę teisę, kadangi reglamento nuostatos yra pradedamos taikyti nedelsiant ir lygiagrečiai su nacionalinėmis teisėmis¹⁶². Taigi, Teisių, lygybės ir pilietiškumo programa, kurią turi vykdyti visos Europos Sąjungos valstybės narės, apima šiuos kovos su žmogaus teisėmis aspektus¹⁶³:

1. veiksmingo įgyvendinimo nediskriminavimo dėl lyties, rasinės ar etninės kilmės, religijos, tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos principų propagavimas;
2. rasizmo, ksenofobijos, homofobijos ir kitų formų netolerancijos prevencijos vykdymas, kova su šiais reiškiniais;
3. neįgaliųjų teisių propagavimas;
4. moterų ir vyrų lygybės skatinimas, geresnio lyčių aspekto integravimas;
5. visų formų smurto prieš vaikus, moteris, jaunimą ir kitas rizikos grupes prevencijos vykdymas, tokių smurto aukų apsauga;
6. vaiko teisių propagavimas ir apsauga;

¹⁶⁰ Europos Parlamento ir Tarybos 2013/40/ES direktyva dėl atakų prieš informacines sistemas, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas, *Official Journal*, 2013, Nr. L 218/8.

¹⁶¹ Europos Parlamento ir Tarybos 2013/48/ES direktyva dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir Europos Arešto orderio vykdymo procedūroms ir dėl teisės reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis, ir teisės susisiekti su trečiaisiais asmenimis ir konsulinėmis įstaigomis laisvės atėmimo metu, *Official Journal*, 2013, Nr. L 294/1.

¹⁶² Europos Komisijos interneto svetainė, *Europos Sąjungos teisės taikymas*, <http://ec.europa.eu/eu_law/introduction/what_regulation_lt.htm>, [žiūrėta 2014-09-12].

¹⁶³ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1381/2013, kuriuo nustatoma Teisių, lygybės ir pilietiškumo programa 2014-2020 m., *Official Journal*, 2013-12-28, Nr. L 354/62.

7. pagalba užtikrinant aukščiausio lygio privatumo bei asmens duomenų apsaugą;
8. Sąjungos pilietybės teikiamų teisių naudojimo skatinimas ir gerinimas;

Taigi, atrodo, kad Europos Parlamentas imasi pakankamai veiksmų, kovodamas su žmogaus teisių ir laisvių gerbimu ne tik Europos Sąjungoje, bet ir visame pasaulyje. O kaip šiame kontekste atrodo Lietuva?

Pirmasis Lietuvos Respublikos Seimo žingsnis 2013 m. žmogaus teisių srityje – naujai patvirtinta Laisvės premijų komisija, į kurią įtraukiami Seimo frakcijų atstovai, Nepriklausomybės akto signatarai, jaunimo organizacijų atstovai ir Seimo bei Pasaulio lietuvių bendruomenės nariai. Panašiai kaip ir Europos Parlamento Sacharovo premija, Laisvės premija kiekvienais metais yra skiriama fiziniam, viešajam ar juridiniam asmeniui, kuris prisidėjo prie žmogaus teisių gynimo, demokratijos plėtojimo, tarpvyriausybinių bendradarbiavimo skatinimo¹⁶⁴. Taip pat, balandžio mėnesį buvo priimtos įstatymo pataisos, kurios draudžia draudikams atsižvelgti į draudėjo (apdraustojo) lytį, kai šis apskaičiuoja draudimo įmokas ar išmokas¹⁶⁵.

Siekiant apsaugoti vartotojų interesus, gegužės 7 d. Seimas priėmė įstatymą, kuriame numatoma pardavėjo ar paslaugų teikėjo prievolė pateikti vartotojui išsamų motyvuotą atsakymą (remiantis nacionaline teise ir Europos Sąjungos reglamentais), jei šis nesutinka su vartotojo reikalavimais¹⁶⁶. Po dviejų dienų Seime buvo priimtas įstatymas „Dėl Jungtinių Tautų konvencijos dėl asmenų be pilietybės skaičiaus mažinimo ratifikavimo“ Nr. XIIP-291(2) ir Pilietybės įstatymo 18 ir 40 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymą Nr. XIIP-292(2). Lietuvai prisijungus prie konvencijos, bus mažinamas asmenų be pilietybės skaičius, kadangi tokie asmenys turi mažiau teisių. Atitinkamai keičiamos Pilietybės įstatymo nuostatos, kurios nustato sąlygas dėl pilietybės gavimo¹⁶⁷. Siekiant ugdyti visuomenės toleranciją, įstatymo projektu lapkričio 16 d. skelbiama Tarptautine tolerancijos diena¹⁶⁸. 2013 m. gegužės 21 d. Seimas, įvertinęs Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2012 m. veiklos ataskaitą, pateikė siūlymus stiprinti kontrolieriaus galias ginant vaiko interesus. Seimo nutarimu Vyriausybei pavesta kuo greičiau įvykdyti institucinės socialinės vaikų (iki 3-4 m.) globos reformą, parengti naujos redakcijos atitinkamų įstatymų pakeitimus, kuriuose būtų numatyta asmenų administracinė atsakomybė dėl vaiko teisių pažeidimų ir kt.¹⁶⁹. Kartu buvo svarstoma Lygių galimybių

¹⁶⁴ Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. balandžio 23 d. nutarimas Nr. XII-252 „Dėl Laisvės premijų komisijos sudarymo“, Valstybės žinios, 2013, Nr. 43-2102.

¹⁶⁵ Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 93,114,127 straipsnių pakeitimo ir 228 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, XIP-4723(2), 2013.

¹⁶⁶ Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 20 straipsnio pakeitimo įstatymas, XIP-5014(2), 2013.

¹⁶⁷ Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė, *Lietuvos Respublikos Seimo II (pavasario) sesijos rytinio posėdžio Nr. 48 stenograma*, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=448173>, [žiūrėta 2014-09-25]

¹⁶⁸ *Atmintinų dienų įstatymo 1 straipsnio papildymo ir pakeitimo įstatymas*, Nr. XIIP-237(2), 2013.

¹⁶⁹ Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gegužės 21 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2012 metų veiklos ataskaitos, *Valstybės žinios*, 2013-05-25, Nr. 54-2693.

kontrolieriaus tarnybos 2012 m. veiklos ataskaita, kuriai Seimas pritarė ir kartu pasiūlė, kad Vyriausybė parengtų ir patvirtintų švietimui ir suvokimui apie lygių galimybių svarbą skirtas programas, kurios įgyvendintų specialias tolerancijos skatinimo, lygių galimybių bei nediskriminavimo principus¹⁷⁰.

Birželio mėn. Seime po svarstymo buvo pritarta įstatymams, įpareigojantiems valstybės bei savivaldybių institucijas, rengiant strateginio planavimo dokumentus, juose numatyti nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims prevencijos priemonės bei užtikrinti lygias galimybes¹⁷¹. Taip pat priimtas Dėl užsieniečių teisinės padėties 2, 53, 101 straipsnių bei priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas XIIP-253(2), kuriame yra perkeliama Europos Sąjungos direktyvų nuostatos, praplečiančios asmenų ratą, kuriems suteikiama tarptautinė apsauga. Siekiant apsaugoti vaikų interesus, birželio 18 d. Seime buvo priimtas įstatymas Nr. XIIP-4816(2)ES, kuris užtikrina valstybės išieškamą skolą iš asmenų, kurie gyvena ne Lietuvoje ir turi prievolę išlaikyti asmenį iki 21 metų, bet jos nevykdo¹⁷².

Gruodžio 3 d. Seime buvo priimtas Seimo kontrolierių įstatymo 3 straipsnio pakeitimo ir įstatymo papildymo 19(1) straipsniu įstatymas Nr. XIIP-433, pagal kurį nacionaline prevencijos institucija, remiantis Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyviniu protokolu, yra laikoma Seimo kontrolierių įstaiga. Kartu ji turi vykdyti ir kankinimų prevenciją laisvės apribojimo įstaigose.

Vis dėlto, Lietuvos Respublikos Seimas nenoriai vykdo savo pažadus žmogaus teisių apsaugos srityje. Kiekvienos Seimo sesijos pradžioje yra tvirtinama ateinančių 4 mėnesių darbo programa, kurioje numatomi svarstyti klausimai (žr. 10 lentelę).

10 lentelė. 2013 m. Lietuvos Respublikos Seimo darbų programos Žmogaus teisių srityje

Eil. Nr.	Projekto Nr.	Teisės akto projekto pavadinimas	Svarstymo mėnuo	Rezultatas	Dabartinė situacija
1.	XIP-4468, XIP-4466, XIP-4467	Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 5, 6, 7, 8, 9 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas ir jo lydimieji teisės aktai	balandis- birželis spalis	nesvarstytas nesvarstytas	Priimtas 2014-04-10

¹⁷⁰ Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gegužės 21 d. nutarimas dėl Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos 2012 metų veiklos ataskaitos, *Valstybės žinios*, 2013-05-25, Nr. 54-2694.

¹⁷¹ Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 3 straipsnio papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2013-07-23, Nr. 79-3993, Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2013-07-23, Nr. 79-3994, Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2013-07-23, Nr. 79-3995.

¹⁷² Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo 31(5) straipsnio pakeitimo, Įstatymo papildymo devintuoju (2) skirsniu ir Įstatymo priedo papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2013-06-28, Nr. 68-3419.

2.	XIIP-321, XIIP-322, XIIP-323	Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 24, 56 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 47(1) ir 56(1) straipsniais įstatymas ir jo lydymieji teisės aktai	gegužė	pateikimas	spalio mėn. ŽTK nepritare Rengia LRV
3.	XIP-4088, XIP-4089	Lygių galimybių įstatymo pakeitimo įstatymas ir jo lydymasis teisės aktas	balandis rugsėjis	nesvarstytas nesvarstytas	Dar nepriimtas
4.	XIIP-629	Seimo kontrolierių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymai	balandis- birželis gruodis	nesvarstytas svarstytas	Priimtas gruodžio mėn.
5.	nereg.	Tautinių mažumų įstatymas	birželis lapkritis- gruodis	nesvarstytas nesvarstytas	-
6.	XIP-2981, XIP-2982	Profesinių sąjungų įstatymo preambulės, 1, 2, 3, 4, 8, 9, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21 straipsnių ir IV skirsnio pavadinimo pakeitimo įstatymas	balandis	svarstytas	Priimtas birželio mėn.
7.	XIP-4700, XIP-4702, XIP-4827	Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymai ir jų lydymasis teisės aktas	gegužė spalis	pateikimas tobulintas	Yra 2014 m. rudens sesijos darbų programoje
8.	XIP-1968	Pasipriešinimo 1940-1990 metų okupacijoms dalyvių teisinio statuso įstatymo preambulės ir 4 straipsnio pakeitimo įstatymas	balandis- birželis spalis	nesvarstytas tobulintas	Priimtas 2014-06-17
9.	nereg.	Nevyriausybinių organizacijų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas	kovas- birželis	nesvarstytas	-
10.	XIP-3193	Seimo nutarimas „Dėl Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos Fakultatyvaus protokolo įgyvendinimo“	gegužė spalis	pateikimas nesvarstytas	LRV nepritaria.
11.	XIIP-220	Seimo nutarimas „Dėl Laisvės premijų komisijos sudarymo“	kovas	svarstytas	Priimtas balandžio mėn.
12.	nereg.	Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 6, 10, 11 ir 20 straipsnių pakeitimo, papildymo 91, 22, 23 ir 24 straipsniais bei 12 ir 21 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas	spalis	nesvarstytas	Neregistruotas visai
13.	XIIP-304, XIIP-305	Asmenų, nukentėjusių nuo 1939-1990 metų okupacijų, teisinio statuso įstatymo 5 ¹ straipsnio pakeitimo įstatymas	rugsėjis- gruodis	nesvarstytas	Priimtas 2014 m. liepos mėn.
14.	XIIP-337, XIIP-338, XIIP-339	Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymas ir jo lydymieji teisės aktai	gruodis	svarstytas	LRV nepritaria. Yra 2014 m. rudens sesijos darbų programoje
15.	XIIP-261, XIIP-262	Asmens tapatybės kortelės įstatymo 4 straipsnio papildymo įstatymas ir jo lydymieji teisės aktai	spalis	pateiktas	Dar nėra sprendimo
16.	XIIP-890, XIIP-891	Paso įstatymo 3 straipsnio pakeitimo įstatymas ir jo lydymasis teisės aktas	spalis	pateiktas	Dar nėra sprendimo

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Lietuvos Respublikos Seimo II (pavasario) ir III (rudens) sesijų darbų programas¹⁷³

¹⁷³ Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė, II (pavasario) sesijos darbų programa, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=444116>, III (rudens) sesijos darbų programa, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=455343>, [žiūrėta 2014-09-17]

Kaip matome iš lentelės, dalis klausimų, numatytų svarstyti pavasario sesijoje, atėjus jų svarstymo laikui yra perkeliama į kitą (rudens) sesiją, o šiai prasidėjus, vėl perkeliama. Tam tikri įstatymų projektai yra persikėlę net iš ankstesnių sesijų. Yra ir tokių įstatymų projektų, kuriuose per metus (ar daugiau) dar nėra priimta jokio sprendimo, kadangi Seimo nariai sunkiai susitaria dėl politinių klausimų, o kai kurie projektai dar net nėra užregistruoti. Nors situacija su įstatymų projektų priėmimais nėra viena iš geriausių, tačiau Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetas vykdo efektyvią parlamentinę kontrolę ir (kaip ir Europos Parlamento Užsienio reikalų komiteto Žmogaus teisių pakomitetas) rengia įvairias konferencijas, susitikimus, diskusijas.

2013 – 2014 m. ŽTK vykdė net 16 parlamentinės kontrolės atvejų: apsvaistė įvairias Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus, Seimo kontrolieriaus, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, Valstybės kontrolės ir kitas ataskaitas; teikė pasiūlymus kaip galima būtų patobulinti atitinkamas sritis, kuriose būtų pagerinamas žmogaus teisių gerbimas; kreipėsi į Vyriausybę, ministerijas ir kitas kompetentingas institucijas su prašymais įvertinti vienus ar kitus veiksmus, kurie yra susiję su žmogaus teisėmis ir laisvėmis; svarstė skundus dėl Seimo kontrolierių darbo; reagavo į piliečių skundus; įžvelgdamas įvairias problemas, kurios kyla dėl: 1. apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo įgyvendinimo; 2. nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2011–2015 metų programos įgyvendinimo; 3. vaikų globos namų (didžioji dalis vaiko pinigų yra skiriama globos namus aptarnaujančiai sistemai, o ne tiesiogiai vaiko poreikiams tenkinti); 4. lėšų panaudojimo, skiriamo kovai su prekyba žmonėmis, paprašė 2014 m. atlikti šių sričių valstybinį auditą¹⁷⁴.

Palyginus Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo veiklą žmogaus teisių srityje, galima daryti išvadą, kad Europos Parlamentas yra daug aktyvesnis žmogaus teisių gynėjas visame pasaulyje ir efektyviau priima sprendimus, susijusius su žmogaus teisių gerbimu ir apsauga (žr. 11 lentelę).

11 lentelė. Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo veiklos žmogaus teisių srityje palyginimas 2013 m.

Europos Parlamentas	Lietuvos Respublikos Seimas
Rezoliucijos	
48	2
Rekomendacijos/siūlymai	
11	3

¹⁷⁴ Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė, Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto pavasario ir rudens sesijų veiklos ataskaitos, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=8952&p_d=139501&p_k=1> ir <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=8952&p_d=145387&p_k=1>, [žiūrėta 2014-09-21].

Įstatymo galią turintys teisės aktai	
Direktyvos (pakeitimai) - 4 Reglamentai (pakeitimai) - 11	Įstatymai (pakeitimai) - 8
Komitetų klausymai	
28	2
Konferencijos, seminarai, pasitarimai, susitikimai ir kiti renginiai	
9	20
Delegacijos/vizitai	
4	22

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo darbotvarkes ir veiklos ataskaitas¹⁷⁵

Iš lentelės matyti, kad 2013 m. Europos Parlamente, lyginant su Lietuvos Respublikos Seimu, buvo priimta dešimtis kartų daugiau rezoliucijų. LRS priimtose rezoliucijose, siekiant kovoti su žmogaus teisėmis visame pasaulyje, sudarė tik 4 proc. Europos Parlamento rezoliucijų. Toks ryškus skirtumas aiškiai byloja, kad Seimas nėra aktyvus žmogaus teisių gynėjas ir nenoriai reaguoja į pažeidimus visame pasaulyje. Nors rezoliucijos ir nėra privalomo pobūdžio, jose išreiškiamas tik susirūpinimas vienais ar kitais veiksmais, kurie pažeidžia ar negerbia žmogaus teisių atitinkamose valstybėse, tačiau tokie sprendimai rodo, kad institucijos reaguoja, rūpinasi, gerbia, gina ir saugo žmogaus teises, siekdamas, kad pagrindinės teisės ir laisvės būtų pripažįstamos visame pasaulyje.

Vertinant rekomendacijas ir siūlymus (čia prilyginamos Europos Parlamento rekomendacijos Tarybai ir Seimo nutarimai, kuriais yra siūloma Vyriausybei ir kitoms kompetentingoms institucijoms imtis atitinkamų veiksmų), Europos Parlamento vaidmuo ir šioje vietoje yra stipresnis. Per 2013 m. Europos Parlamentas Tarybai pateikė net 11 rekomendacijų, kuriomis siūloma keisti Tarybos pamatinius sprendimus, tuo tarpu Lietuvos Respublikos Seimas tokių siūlymų pateikė tik tris, įvertinęs Vaiko teisių apsaugos, Lygių galimybių ir Seimo kontrolierių ataskaitas.

Lyginant įstatymo galią turinčių teisės aktų priėmimą Lietuvos Respublikos Seime ir Europos Parlamente, vėlgi, matomas ryškus skirtumas. 2013 m. Europos Parlamente buvo priimta beveik

¹⁷⁵ Europos Parlamento interneto svetainė, *Žmogaus teisių pakomitetis 6 kadencija*, <<http://www.europarl.europa.eu/parlArchives/comArch/com6/mainSheet.do?language=LT&body=DROI>>, *Piliečių laisvės, teisingumo ir vidaus reikalų komitetas 6 kadencija*, <<http://www.europarl.europa.eu/parlArchives/comArch/com6/mainSheet.do?language=LT&body=LIBE>>, Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė, *2013 m. pavasario sesijos Žmogaus teisių komiteto veiklos ataskaita*, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=8952&p_d=139501&p_k=1>, *2013 m. rudens sesijos Žmogaus teisių komiteto veiklos ataskaita*, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=8952&p_d=145387&p_k=1>, [žiūrėta 2014-09-21].

dvigubai daugiau pakeitimų, susijusių su žmogaus teisėmis, negu LRS. Žinoma, reikėtų įvertinti ir tai, kad Europos Parlamente sprendimai nėra priimami skubotai, kartais direktyvos ar reglamento pakeitimas nuo pasiūlymo pateikimo gali būti priimtas ir po daugiau nei dviejų metų. Taip yra todėl, kad Europos Parlamentas nėra vienintelis teisės aktų leidėjas, jo pozicija turi būti suderinta su Taryba. Teisės aktai yra kruopščiai išnarinėjami, įvertinamas jų poveikis ir tik tada priemas galutinis sprendimas. Išanalizavus Lietuvos Respublikos Seimo darbotvarkes, taip pat galima sakyti, kad bent jau žmogaus teisių srities klausimai, nėra priimami skubotai, vis dėlto, per metus jų buvo priimta tik 7. Tačiau pažvelgus atidžiau, susidaro įspūdis, kad tam tikri įstatymų projektai tiesiog neturi būti priimti. Pavyzdžiui, dar 2012 m. kovo mėnesį pateikti Lygių galimybių įstatymo pakeitimo įstatymo XIP-4088 ir Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 4, 5, 6, 7, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo XIP-4089 projektai, kuriais yra siekiama uždrausti diskriminaciją dėl fizinės išvaizdos ir šeimyninės padėties, taip sumažinant diskriminacijos galimybes ir sudarant sąlygas veiksmingiau saugoti žmonių orumą, 2013 m. net tris kartus buvo išimti iš darbotvarkių. Nors Žmogaus teisių komitetas ir pritarė pateiktiems siūlymams, tačiau Seimo plenariniuose posėdžiuose taip ir nebuvo suteikta galimybė svarstyti minėtų projektų pakeitimų. Tai yra ne vienintelis atvejis, kai pateikimo procedūrą praėję įstatymo projektai ir atitinkamam komitetui pateikus savo išvadą, šie yra įkeliami ir išbraukiami iš darbotvarkės. Yra ir tokių situacijų, kai po pateikimo yra gauta komiteto išvada arba net ir svarstymo metu priimti įstatymo projektai ilgą laiką nėra įdedami į Seimo plenarinių posėdžių darbotvarkės, taip atitolinant jų įgyvendinimą.

Analizuojant Europos Parlamento Žmogaus teisių pakomitečio ir Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komiteto bei Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto veiklą žmogaus teisių srityje 2013 m., skaičiai tarsi rodo, kad didesnę vaidmenį atlieka Žmogaus teisių komitetas. Tačiau ar surengtos konferencijos, diskusijos ir didelis vizitų skaičius duoda kokį nors rezultatą? Vargu. Konferencijų ar diskusijų metu išgvildintos žmogaus teisių problemos taip ir lieka tik pokalbių lygyje. Dar 2013 m. birželio mėnesį Žmogaus teisių ir Teisės ir teisėtvarkos komitetų bendrame posėdyje buvo pristatyta Žmogaus teisių stebėjimo instituto Žmogaus teisių padėties Lietuvoje 2011-2012 m. apžvalga, kurioje buvo akcentuota, kad žmogaus teisių padėtis Lietuvoje ritasi žemyn. Pasak Instituto direktoriaus, žmogaus teisės niekada nebuvo Lietuvos politikos prioritetas. Dar nuo 2008 m., prasidėjus krizei, klausimai, susiję su pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis, nebuvo įtraukti į politines darbotvarkes. Pasibaigus krizei ir įvertinus 2011-2012 m. laikotarpį, esminių pokyčių taip pat nebuvo matyti. Taigi, ir 2013 m. praktika parodė, kad konkrečių veiksmų spręsti žmogaus teisių pagarbos ir apsaugos problemoms nebuvo imtasi. Priešingai nei EP ŽTP surengtos diskusijos, dažniausia „perauga“ į Europos Parlamento rezoliucijas, ir apskritai Europos Sąjungos lygmeniu priimti teisės aktai turi svarią įtaką žmogaus teisių padėties gerinimui.

IŠVADOS

1. Europos integracijos teorijos gali būti skirstomos į tris blokus: 1) politinės integracijos teorijas. Politinė integracija buvo reikalinga, siekiant priimti bendrus įstatymus ir strategijas, kurios padėtų apsaugoti socialines grupes nuo neigiamų pasekmių kuriantis bendrajai rinkai. Žymiausias teorijos: federalizmas (valdžios įgaliojimų padalijimas tarp dviejų ar daugiau lygmenų), neofunkcionalizmas (viršnacionalinių institucijų vaidmuo integracijos gilinimo procesuose) ir liberalusis tarpvyriausybės šalis (valstybės narės – pagrindinės veikėjos Europos Sąjungos politinėje arenoje); 2) ekonominės integracijos teorijas. Ekonominė integracija, kuri apima ne tik rinkų, bet ir atskirų ekonominės politikos nuostatų integraciją, buvo svarbi, norint pašalinti kliūtis mainams tarp dviejų ar daugiau valstybių. Ekonominėje Europos valstybių integracijoje išskiriamos dvi teorijos: liberalizmas (individas turi daugiau teisių nei visuomenė, laisva rinka, minimalus valstybės kišimasis) ir institucionalizmas (laisva rinka neužtikrina integracijos procesų efektyvumo, turi būti kuriamos specialios viršnacionalinės institucijos); 3) naująsias Europos integracijos teorijas. Naujųjų teorijų poreikis atsirado tuomet, kai senosios universalios ir viską apimančios teorijos negalėjo paaiškinti vykstančių integracijos procesų ir reikėjo koncepcijų, kurios galėtų būti taikomos ir atskiruose integracijos etapuose. Naujasis institucionalizmas, daugiapakopis valdymas ir konstruktyvizmas integraciją vertina kaip kompleksinį viršnacionalinių, nacionalinių, regioninių ir vietos valdžios politikos formavimo iniciatyvų darinį, kuriame europiniu mastu yra institucionalizuojamos nacionalinės politikos.

2. Sprendimai Europos Sąjungoje bendradarbiaujant Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Komisijai ir kitoms institucijoms yra priimami remiantis bendrijos ir tarpvyriausybiniu metodu. Bendrijos metodas – pagrindinė sprendimų priėmimo procedūra, pagal kurią Europos Komisija teikia pasiūlymą Parlamentui ir Tarybai, o šios institucijos jį apsversto, teikia pakeitimus, tariasi dėl bendro teksto ir priima teisės aktą. Tarpvyriausybiniis metodas grindžiamas susitarimais tarp Europos Sąjungos valstybių narių vyriausybių. Tam tikrais klausimais (pvz., bendroji užsienio ir saugumo politika) sprendimai yra priimami Taryboje arba Europos Vadovų Taryboje.

3. Europos Parlamento priežiūros ir kontrolės, biudžeto bei teisėkūros galios nuo Europos anglių ir plieno bendrijos (1951) iki Lisabonos (2007) sutarties nuolatos augo. Demokratinės vykdomosios valdžios priežiūros ir kontrolės srityse didžiausią vaidmenį turėjo Maastrichto sutartis (1992), kuria Europos Parlamentui buvo suteikti platūs įgaliojimai, įgyvendinant atitinkamų Europos Sąjungos institucijų priežiūros ir kontrolės funkcijas. Biudžeto galių augimą labiausiai įtakojo Lisabonos sutartis (2007), kurioje buvo panaikintas išlaidų skirstymas į privalomasias ir neprivalomasias. Šiuo atveju

Europos Parlamentas tampa vienu iš pagrindinių veikėjų, sprendžiant dėl Sąjungos biudžeto pajamų ir išlaidų. Be kita ko, tvirtinant daugiametę finansinę programą reikalingas Parlamento pritarimas. Teisės aktų leidybos galių stiprinimui didesnę ar mažesnę įtaką turėjo praktiškai visos Europos Sąjungos sutartys. Kaip daugiausiai Europos Parlamento galias paveikusias sutartis galima būtų išskirti Maastrichto sutartį (1992), kuria įteisinta bendro sprendimo procedūra, numatanti Europos Parlamento ir Tarybos lygiateisiškumo principą priimant teisės aktus ir Lisabonos sutartį (2007), kuri žymiai išplėtė bendro sprendimo procedūros taikymą, atvėrė kelią į naujas teisėkūros sritis, sustiprino institucijos vaidmenį Sąjungos išorės sutarčių sudaryme ir įgalino Parlamentą veikti Sąjungos konstituciniame procese.

4. Europos Parlamentas, nors ir panašus į Lietuvos Respublikos Seimą (struktūra, tiesioginiai rinkimai, atstovavimas piliečiams, demokratijos užtikrinimas), tačiau nėra jo kopija. Seimas pasižymi didesniu galių svetu, kadangi ji yra vienintelė įstatymus leidžianti bei galinti juos inicijuoti institucija, tuo tarpu įstatymų leidžiamąją galia Europos Parlamentas dalijasi su Taryba, o įstatymų iniciatyvos teisę turi Europos Komisija. Tačiau, nors Lietuvos Respublikos Seimas ir yra „stipresnis“ veikėjas už Europos Parlamentą teisėkūros srityje, išanalizavus šių dviejų institucijų 2013 m. veiklą žmogaus teisių srityje matomas ryškus skirtumas. Europos Parlamentas yra daug aktyvesnis žmogaus teisių gynėjas, efektyviai reaguojantis į bet kokius žmogaus teisių pažeidimus visame pasaulyje. Taip pat, Parlamente buvo priimta dvigubai daugiau įstatymo galią turinčių teisės aktų pakeitimų, susijusių su žmogaus teisių apsauga, negu Seime. O ir pats sprendimų priėmimas Lietuvos Parlamente nėra veiksmingas, kadangi tam tikri klausimai sąmoningai išimami iš darbotvarkės, o kiti net po pusę metų ir daugiau „laukia savo eilės“, kada galės būti priimti.

SIŪLYMAI

- Europos Parlamentui, kaip tiesiogiai renkamam ir atstovaujančiam piliečių interesus, turėtų būti suteiktas didesnis vaidmuo socialinėje srityje;
- Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetas turėtų būti aktyvesnis žmogaus teisių gynėjas visame pasaulyje ir efektyviai reaguodamas į įvairiausių pažeidimus, parengti ir pateikti Seimui svarstyti atitinkamas rezoliucijas;
- Žmogaus teisių komitetas turėtų labiau atsižvelgti į konferencijų, diskusijų, seminarų ir kitų renginių metu pateiktas žmogaus teisių problemas Lietuvoje ir paruošti atitinkamus įstatymo projektus, siekiant jas išspręsti.

BIBLIOGRAFINIŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Konstituciniai teisės aktai

1. Amsterdamo Sutartis, iš dalies pakeičianti ir papildanti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus, *Official Journal*, 1997-11-10, Nr. C 340.
2. Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutartis, 1957-03-25.
3. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis, 1957-03-25.
4. Europos Sąjungos sutarties suvestinė redakcija, *Official Journal*, 2010-03-30, Nr. C 83.
5. Europos Sąjungos sutartis, *Official Journal*, 1992-07-29, Nr. C 191.
6. Lietuvos Respublikos Konstitucija, *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
7. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį, *Official Journal*, 2007-12-17, Nr. C 306.
8. Nicos sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus, *Official Journal*, 2001-03-10, Nr. C 80.
9. Sutartis, iš dalies keičianti tam tikras finansines nuostatas, *Official Journal*, 1975-04-06, Nr. L 91.
10. Sutartis, iš dalies pakeičianti tam tikras Europos Bendrijų steigimo sutarčių ir Europos Bendrijų jungtinės Tarybos ir jungtinės Komisijos steigimo sutarties biudžetines nuostatas, *Official Journal*, 1971-01-02, Nr. L 2.
11. Suvestinis Europos Aktas, *Official Journal*, 1987-06-29, Nr. L 169.
12. The European Coal and Steel Community Treaty, 1951-04-18.

Įstatymai ir kiti teisės aktai

13. Atmintinų dienų įstatymo 1 straipsnio papildymo ir pakeitimo įstatymas, Nr. XIIP-237(2), 2013.
14. Europos Parlamento 2013 m. birželio 5 d. rekomendacija Tarybai dėl ES religijos ar tikėjimo laisvės skatinimo ir apsaugos gairių projekto, 2013/2082(INI), 2013.
15. Europos Parlamento 2013 m. gegužės 20. rezoliucija “ES chartija. Žiniasklaidos laisvės ES standartų nustatymas”, 2011/2246(INI).
16. Europos Parlamento 2013 m. gegužės 22 d. rezoliucija dėl Indijos: mirties bausmės įvykdymo Mohammadui Afzalui Guru ir jo poveikio, 2013/2640(RSP).
17. Europos Parlamento 2013 m. gruodžio 12 d. rezoliucija dėl padėties Centrinės Afrikos Respublikoje, 2013/2980(RSP).

18. Europos Parlamento 2013 m. kovo 14 d. rezoliucija „Irakas: sunki mažumų grupių, įskaitant Irako turkmėnus, padėtis“, 2013/2562(RSP).
19. Europos Parlamento 2013 m. kovo 14 d. rezoliucija dėl padėties Egipte, 2013/2542(RSP).
20. Europos Parlamento 2013 m. liepos 4 d. rezoliucija dėl padėties Egipte, 2013/2697(RSP).
21. Europos Parlamento 2013 m. rugsėjo 12 d. rezoliucija dėl padėties Bahreine, 2013/2824(RSP).
22. Europos Parlamento 2013 m. rugsėjo 12 d. rezoliucija dėl padėties Centrinės Afrikos Respublikoje, 2013/2823(RSP).
23. Europos Parlamento 2013 m. rugsėjo 12 d. rezoliucija dėl padėties Egipte, 2013/2820(RSP).
24. Europos Parlamento 2013 m. sausio 17 d. rezoliucija dėl padėties Centrinės Afrikos Respublikoje, 2013/2514(RSP).
25. Europos Parlamento 2013 m. sausio 17 d. rezoliucija dėl smurto prieš moteris Indijoje, 2013/2512(RSP).
26. Europos Parlamento 2013 m. sausio 17 d. rezoliucija dėl žmogaus teisių padėties Bahreine, 2013/2513(RSP).
27. Europos Parlamento 2013 m. spalio 10 d. rezoliucija dėl pastarojo meto smurto atvejų Irake, 2013/2953(RSP).
28. Europos Parlamento 2013 m. spalio 10 d. rezoliucija dėl tariamo CŽV vykdyto kalinių gabenimo ir neteisėto kalinimo Europos Šalyse, 2013/2702(RSP).
29. Europos Parlamento ir Tarybos 2013/40/ES direktyva dėl atakų prieš informacines sistemas, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas, *Official Journal*, 2013-08-12, Nr. L 218/8.
30. Europos Parlamento ir Tarybos 2013/48/ES direktyva dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir Europos Arešto orderio vykdymo procedūroms ir dėl teisės reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis, ir teisės susisiekti su trečiaisiais asmenimis ir konsulinėmis įstaigomis laisvės atėmimo metu, *Official Journal*, 2013-11-06, Nr. L 294/1.
31. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1381/2013, kuriuo nustatoma Teisių, lygybės ir pilietiškumo programa 2014-2020 m., *Official Journal*, 2013-12-28, Nr. L 354/62.
32. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas Nr. 573/2007/EB, Sprendimas Nr. 575/2007/EB ir Tarybos sprendimas 2007/435/EB siekiant padidinti bendro finansavimo iš Europos pabėgėlių fondo, Europos grąžinimo fondo ir Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijai normą, kiek tai susiję su tam tikromis finansų valdymo nuostatomis, taikytinomis valstybėms narėms, kurios turi didelių finansinio stabilumo sunkumų arba kurioms gresia tokie sunkumai, *Official Journal*, 2013-03-13, Nr. L 82/1.

33. Lietuvos Respublikos civilinį procesą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymo 31(5) straipsnio pakeitimo, Įstatymo papildymo devintuoju (2) skirsniu ir Įstatymo priedo papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2013-06-28, Nr. 68-3419.
34. Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2013-07-23, Nr. 79-3995.
35. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 93,114,127 straipsnių pakeitimo ir 228 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, XIP-4723(2), 2013.
36. Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2013-07-23, Nr. 79-3994.
37. Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 3 straipsnio papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2013-07-23, Nr. 79-3993.
38. Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XII-51 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, *Valstybės žinios*, 2012-12-20, Nr. 149-7630.
39. Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. balandžio 23 d. nutarimas Nr. XII-252 “Dėl Laisvės premijų komisijos sudarymo”, *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 43-2102.
40. Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gegužės 21 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2012 metų veiklos ataskaitos, *Valstybės žinios*, 2013-05-25, Nr. 54-2693.
41. Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gegužės 21 d. nutarimas dėl Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos 2012 metų veiklos ataskaitos, *Valstybės žinios*, 2013-05-25, Nr. 54-2694.
42. Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gegužės 30 d. rezoliucija dėl katalikiškų organizacijų persekiojimo Rusijoje, Nr. XIIP-631, 2013.
43. Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 10 d. rezoliucija dėl Europos Parlamento narės Edite Estrelas rezoliucijos, XIIP-1315, 2013.
44. Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 3 d. rezoliucija dėl politinės situacijos Ukrainoje, XIIP-1284, 2013.
45. Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. rugsėjo 13 d. rezoliucija dėl buvusios Ukrainos premjerės Julijos Tymošenko paleidimo į laisvę, Nr. XIIP-976, 2013.
46. Lietuvos Respublikos Seimo Statutas, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 15-249.
47. Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 20 straipsnio pakeitimo įstatymas, XIP-5014(2), 2013.

Monografijos, straipsniai moksliniuose žurnaluose ir kita

48. Bagdanavičius J., Lukoševičius L., Stankevičius P., *Ekonomikos terminai ir sąvokos*, Vilnius: VPU, 1999, p. 48.
49. Balassa B., *The Theory of Economic Integration*, Homewood: Richard D. Irwin, Inc., 1961, p. 2.
50. Cairns W., *Europos Sąjungos teisės įvadas*, Vilnius: Eugrimas, 1999, p. 94.
51. Carbone M., *National Politics and European Integration: From the Constitution to the Lisbon Treaty*, Massachusetts: Edward Elgar Publishing Ltd, 2010, p. 1.
52. Christiansen Th., Jorgensen K. E., Wiener A., „The Social Construction of Europe”, *Journal of European Public Policy Vol. 6 No 4*, 1999, p. 541-542.
53. Eilstrup-Sangiovanni M., *Debates on European Integration. A Reader*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006, p. 3.
54. Europos Parlamentas, *Plenarinio posėdžio dokumentas: Dėl Europos Sąjungos nuosavųjų išteklių ateities*, 2007, p. 20.
55. Europos Teisingumo Teismas, *Council v European Parliament Case 34/86*, 1986.,
56. Ginsberg R. H., *Demystifying the European Union: The Enduring Logic of Regional Integration*, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2010, p. 180.
57. Haas E. B., *The Uniting of Europe. Political, Social and Economic Forces, 1950-1957*, Stanford: Stanford University Press, 1968, p. 16, 19.
58. Hagedorn F., „The Community method vs. Intergovernmental method in the European Constitution“, *CONVEU 30 Conference Paper*, 2006, p. 2.
59. Hall P., Taylor R., „Political Science And Three New Institutionalisms“, *Political Studies XLIV*, Cambridge: Harvard University, 1996, p. 943-944, 948.
60. Hall P., Taylor R., „The Potential Of Historical Institutionalisms: a Response to Hay and Wincott“, *Political studies XLVI*, 1998, p. 960.
61. Hix S., *Europos Sąjungos politinė sistema*, Vilnius: Eugrimas, 2006, p. 23, 38, 106.
62. Hix S., Noury G. A., Roland G., „A „Normal“ Parliament? Party Cohesion and Competition in the European Parliament , 1979-2001”, *European Parliament Research Group*, 2002, vol. 9, p. 3.
63. Hix S., Noury G. A., Roland G., *Democratic Politics in the European Parliament*, Cambridge: Cambridge University Press, 2007, p. 20.
64. Hooghe L., Marks G., *Multi-Level Governance and European Integration*, Oxford: Rowman & Littlefield Publishing, 2001, p. 2.
65. Horvath Z., *Handbook on the European Union*, Hungary: Hungarian National Assembly, 2005, p. 45-46.

66. Jackson R. H., Sorensen G., *Introduction to international relations: theories and approaches*, Oxford: Oxford University Press, 2007, p. 55.
67. Junevičius A., „Laisvas darbo jėgos judėjimas: pasekmės ir poveikis Europos Sąjungai bei Lietuvai“, *Socialiniai mokslai Nr. 1(33)*, 2002, p. 85
68. Kronsell A., „Gender, power and European integration theory“, *Journal of European Public Policy* 12(6), 2005, p. 1024.
69. Lindberg L. N., *The Political Dynamics of European Economic Integration*, Stanfrod: Stanford UP, 1963, p. 149.
70. Locke J., *Esė apie tikrąją pilietinės valdžios kilmę, apimtį ir tikslą (Antrasis traktatas apie valdžią)*, Vilnius: Mintis, 2002.
71. Maurear. A., „*The Treaty of Amsterdam: Challenges and Opportunities for the European Union*“, London, 2001, p. 6, 12.
72. Mc Allister R., *Nuo Europos Bendrijos iki Europos Sąjungos*, Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 106.
73. McGowan L., „Theorising European Integration: revisiting neofunctionalism and testing its suitability for explaining the development of EC competition policy?“, *European Integration online Papers*, 2007, p. 5.
74. Moravcsik A., „Preferences and Power in the EC: A Liberal Intergovernmentalist Approach“, *Journal of Common Market studies* 31(4), 1993, p. 474.
75. Moravcsik A., *Europos pasirinkimas: socialinis tikslas ir valstybės galia. Nuo Mesinos iki Maastrichto*, Vilnius: Margi raštai, 2008, p. 18.
76. Moravcsik A., Nicolidis K., „Federal Ideals and Constitutional Realities in the Treaty of Amsterdam“, *Journal of common market studies*, 1998, vol. 36, p. 13-14.
77. O’Neill M., *The Politics of European Integration: A Reader*. London: Routledge, 1996, p. 298.
78. Peterson J., Shackleton M., *The Institutions of the European Union*, Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 106.
79. Pollack M. A., *Theorizing EU Policy-Making: Policy-Making in the European Union*, Oxford: Oxford University Press, 2005, p. 18.
80. Rosamond B., *Theories of European Integration*, Basingstoke: Palgrave, 2000, p. 2, 53, 145-147.
81. Sandholtz W., Stone S. A., *European Integration and Supranational Governance*, Oxford: Oxford University Press, 1998, p. 25.
82. Sidjanski D., „The Quest for a New European Federalism“, *European Essay No. 22*, p. 3.
83. Spurga S., *Demokratija ir pilietinė visuomenė nacionalinėse valstybėse ir Europos Sąjungoje: Vidurio ir Rytų Europos demokratizacija*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, 9. 244.

84. Švarplys A., Matulionis A.V., „Konceptuali kaita Europos integracijos teorijose“, *Filosofija. Sociologija. T. 20, Nr. 2*, 2009, p. 105, 108-109.
85. Tarybos generalinis sekretoriatas, *Teisinė Sąjunga: nuo Paryžiaus iki Lisabonos*, Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2012, p. 10.
86. Uwe L., „Is Europe heading towards a federal constitution?“, *Federations vol. 1 No. 5*.
87. Valle-Flor M. A., „The Community Method and the European Commission as Agenda Setter“, *Developments Studies Research Seminar Spring PDED-WP03*, 2012, p.1.
88. Vilpišauskas R., „Europos studijos Lietuvoje: trumpalaikis susižavėjimas ar neišnaudotos galimybės?“, *Politologija* 4(48), 2007, p. 203.
89. Vitkus G., „Dabartinis Europos Sąjungos ir politinės integracijos etapas – kaip spręsti „sendaikčio“ dilemą?“, *Politologija* 3(55), 2009.
90. Vitkus G., *Europos sąjunga: enciklopedinis žinynas*, Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 134, 145, 183, 211.
91. Vitkus G., *Europos Sąjungos užsienio politika: trumpas vadovas*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008, p. 53, 203-204.
92. Willem M., *The Economics of European Integration: theory, practice, policy*, Cornwall: Ashgate Publishing Ltd., 2006, p. 4.

Elektroniniai šaltiniai

93. Donskio L. interneto svetainė, *Antroji rugsėjo plenarinė sesija Strasbūre: kaip įveikti ES krizę?*, <http://www.donskis.lt/p/lt/1/1_/788> žiūrėta [2013-04-18].
94. Europos Centrinio Banko interneto svetainė, *Europos integracija* <http://www.ecb.int/ecb/educational/facts/euint/html/ei_001.lt.html> [žiūrėta 2013-04-15].
95. Europos Komisijos interneto svetainė, *Europos Sąjungos teisės taikymas*, <http://ec.europa.eu/eu_law/introduction/what_directive_lt.htm> [žiūrėta 2014-09-11] ir <http://ec.europa.eu/eu_law/introduction/what_regulation_lt.htm> [žiūrėta 2014-09-12].
96. Europos Parlamento interneto svetainė, *Stipresnė ES turi būti labiau atskaitinga piliečiams, pažymi EP*, <<http://www.europarl.europa.eu/news/lt/news-room/content/20121116IPR55758/html/Stipresnė-ES-turi-būti-labiau-atskaitinga-piliečiams-pažymi-EP>> [žiūrėta 2013-04-18], *Biudžeto sudarymo procedūra*, <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/lt/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.4.3.html> [žiūrėta 2014-08-10], *Long-term Eu budget negotiations: EP sets out its*, <[79](http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20110429FCS18370/3/html/Long-

</div>
<div data-bbox=)

- [term-EU-budget-negotiations-EP-sets-out-its-stance](#)> [žiūrėta 2014-08-11], *Raida iki Suvestinio Europos Akto*, <http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/lt/FTU_1.1.2.pdf> [žiūrėta 2014-08-11], *Likus metams iki 2014 m. Europos Parlamento rinkimų „Parlametro“ dalis*, <<http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2013/election3/SyntheseEB795ParlemetreLT.pdf>>, [žiūrėta 2014-08-25], *Žmogaus teisių pakomitetis 7 kadencija*, <<http://www.europarl.europa.eu/parlArchives/comArch/com7/mainSheet.do?language=LT&body=DROI>> [žiūrėta 2014-09-02], *2013 m. balandžio 18 d. plenarinio posėdžio darbotvarkė*, <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=AGENDA&reference=20130418&secondRef=SIT&language=LT>> [žiūrėta 2014-09-10], *Žmogaus teisių pakomitetis 6 kadencija*, <<http://www.europarl.europa.eu/parlArchives/comArch/com6/mainSheet.do?language=LT&body=DROI>>, [žiūrėta 2014-09-21], *Piliečių laisvės, teisingumo ir vidaus reikalų komitetas 6 kadencija*, <<http://www.europarl.europa.eu/parlArchives/comArch/com6/mainSheet.do?language=LT&body=LIBE>>, [žiūrėta 2014-09-21], *Europos Parlamento darbo tvarkos taisyklės*, <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getLastRules.do?language=LT&reference=TOC>> [žiūrėta 2014-09-25].
97. Lietuvos Respublikos Seimo interneto svetainė, *II (pavasario) sesijos darbų programa*, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=444116> [žiūrėta 2014-09-17], *III (rudens) sesijos darbų programa*, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=455343> [žiūrėta 2014-09-17], *2013 m. pavasario sesijos Žmogaus teisių komiteto veiklos ataskaita*, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=8952&p_d=139501&p_k=1> [žiūrėta 2014-09-21], *2013 m. rudens sesijos Žmogaus teisių komiteto veiklos ataskaita*, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=8952&p_d=145387&p_k=1> [žiūrėta 2014-09-21], *II (pavasario) sesijos rytinio posėdžio Nr. 48 stenograma*, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=448173> [žiūrėta 2014-09-25], *II (pavasario) sesijos vakarinio posėdžio Nr. 67 stenograma*, <http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=451797> [žiūrėta 2014-09-25].
98. Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė, *Europe in 12 lessons*, <http://europa.eu/abc/12lessons/key_dates/index_lt.htm> [žiūrėta 2013-04-15], *Europos Sąjungos žodynas*, <http://europa.eu/abc/eurojargon/index_lt.htm> [žiūrėta 2013-04-17] ir <http://europa.eu/abc/eurojargon/index_lt.htm> [žiūrėta 2013-04-18], *Treaty of Nice: A Comprehensive Guide*, <http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/nice_treaty/nice_treaty>

- [_introduction_en.htm](#)> [žiūrėta 2014-08-20], *Europos Sąjungos teisės aktų santraukos*,
<http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/index_lt.htm> [žiūrėta 2014-09-02],
99. Paleckio J. interneto svetainė, *Nesigalėk pasakęs*,
<<http://www.paleckis.lt/Default.aspx?Element=ViewArticle&TopicID=39&ArticleID=10080&Lang=LT>> [žiūrėta 2013-04-17].
100. The Institute for the Study of Civil Society, *Theories of European Integration*,
<<http://www.civitas.org.uk/eufacts/download/OS.16%20Theories.pdf>> [žiūrėta 2013-04-16].
101. Verhofstadt G., *Kurkime liberalią Europą*, <<http://myep.delfi.lt/opinion/g-verhofstadt-kurkime-liberalia-europa.d?id=61467586>> [žiūrėta 2013-04-18].
102. Young European Federalists, *Politinė programa, priimta XX Europos kongrese Florencijoje*,
<http://www.communicate-europe.co.uk/fileadmin/files_jef-europe/Political_Docs/Political_Programme/JEF_Political_Programme_LT.pdf> [žiūrėta 2013-04-14].

Garškaitė M. Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo galios sprendimų priėmimo ir žmogaus teisių įgyvendinimo procese / Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. habil. dr. V. Paulikas – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2014. – 85 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe aptartos Europos Sąjungos integracijos teorijos ir sprendimų priėmimo metodai. Išanalizuota Europos Parlamento galių kaita nuo Europos anglių ir plieno bendrijos įsteigimo (1951) iki Lisabonos sutarties (2007). Pirmoje dalyje apžvelgiamos Europos integracijos teorijų koncepcijos bei metodologinės prielaidos. Antroje darbo dalyje pateikiami Europos Sąjungos bendrijos ir tarpvyriausybini sprendimų priėmimo metodai. Trečioje dalyje analizuojamos pagrindinės Europos Sąjungos sutartys ir jų įtaka Europos Parlamento galioms sprendimų priėmimo procese. Ketvirtoje dalyje analizuojami pagrindiniai Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo panašumai ir skirtumai bei pateikiama minėtų institucijų bei jų komitetų ir pakomitečių, atsakingų už pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugą, veiklos lyginamoji analizė.

Pagrindiniai žodžiai: Europos integracijos teorijos, Europos Parlamento galios, Žmogaus teisių apsauga, Lietuvos Respublikos Seimo ir Europos Parlamento veikla žmogaus teisių srityje.

Garškaitė M. The powers of the European Parliament and the Seimas of the Republic of Lithuania in decision-making and the human rights implementation process / Master`s Work in European Union Policy and Administration. Supervisor Prof. Hab. Dr. V. Paulikas – Vilnius: Mykolas Romeris University, Institute of Political Sciences 2014. – 85 p.

ANNOTATION

In this Master's thesis there are discussed theories of European integration and methods of decision making. In this paper there are analyzed the changes of the European Parliament's powers from the European Coal and Steel Community (1951) to the Treaty of Lisbon (2007). The first section provides an overview of the concept of European integration theories and methodological assumptions. The second part presents community and intergovernmental decision-making methods in European Union. The third part deals with the main EU treaties and their influence to the European Parliament's decision-making powers. The fourth section analyzes the main similarities and differences between the European Parliament and the Seimas of the Republic of Lithuania. Furthermore there are submitted a benchmarking of performance of the aforementioned institutions and their committees and sub-committees which are responsible for fundamental human rights and freedoms.

Key words: Theories of European integration, the powers of the European Parliament, protection of human rights, the human rights activities of the Seimas of the Republic of Lithuania and the European Parliament

Garškaitė M. Europos Parlamento ir Lietuvos Respublikos Seimo galios sprendimų priėmimo ir žmogaus teisių įgyvendinimo procese / Europos sąjungos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. habil. dr. V. Paulikas – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2014. – 85 p.

SANTRAUKA

Europos Parlamentas yra vienintelė Europos Sąjungos institucija, kuri yra tiesiogiai renkama Sąjungos piliečių, atstovaujanti rinkėjams ir užtikrinanti demokratinį sprendimų priėmimą. Dėl to kiekvienam Europos Sąjungos piliečiui Europos Parlamento vaidmuo sprendimų priėmimo procese yra labai svarbus, o jam suteiktos galios spręsti vienus ar kitus klausimus turi įtakos kiekvieno žmogaus gyvenime. Iš to kyla problema, ar Europos Parlamentas, kaip Europos Sąjungos piliečius atstovaujanti institucija, turi pakankamai galių, priimant Europos Sąjungos teisės aktus tiek politinėje, tiek ekonominėje ir socialinėje srityse? Įvertinus tai, kad Europos Sąjungos piliečių nuomone Parlamento įtaka nedidėja ir tai, kad piliečiai išreiškia lūkesčius dėl svarbesnio Europos Parlamento vaidmens, aktualu išanalizuoti pagrindines Europos Sąjungos sutartis ir, atsižvelgiant į jas, palyginti Europos Parlamento galių augimą nuo pat Europos anglių ir plieno bendrijos įkūrimo. Atlikta analizė padeda suvokti, kaip kito Europos Parlamento vaidmuo, priimant Sąjungos sutartis, nuo kada ir kokiose srityse Europos Parlamentas turi galių įtakoti atitinkamus sprendimus ir, kur dar galėtų augti Europos Parlamento įtaka sprendimų priėmimo procese.

Tapusi Europos Sąjungos nare, Lietuva įsipareigojo laikytis ir Europos Sąjungos sutarčių nuostatų. Pagal Lisabonos sutarties 2 str., Sąjunga yra grindžiama pagarbos žmogaus orumui, laisvės, demokratijos, lygybės ir pagarbos žmogaus teisėms principais. Be visa to, Lietuva yra prisijungusi ir prie Jungtinių Tautų žmogaus teisių dokumentų, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos. Vadinasi, gindama žmogaus teises, Lietuva prisiėmė moralinius ir politinius įsipareigojimus savo gyventojams bei piliečiams. Bet ar Lietuvos Respublikos Seimo veikla yra veiksminga ir efektyvi, ginant žmogaus teises ne tik šalyje, bet ir visame pasaulyje, lyginant su Europos Parlamentu? Dėl šios problemos yra aktualu atlikti ne tik Europos Parlamento, kaip visos Sąjungos pagarbos žmogaus teisėms ir laisvėms gynėjo, bet ir Lietuvos Respublikos Seimo veiklos žmogaus teisių apsaugos srityje lyginamąją analizę 2013 m. Analizė atskleidė, kad Europos Parlamentas buvo daug aktyvesnis žmogaus teisių gynėjas ne tik Europos Sąjungoje, bet ir visame pasaulyje. Be to, Europos Parlamente buvo priimta daugiau sprendimų, lyginant su Lietuvos Respublikos Seimu. Atlikta analizė padėjo surasti kelis būdus, kaip būtų galima patobulinti Seimo veiklos kryptis žmogaus teisių apsaugos srityje.

Garškaitė M. The powers of the European Parliament and the Seimas of the Republic of Lithuania in decision-making and the human rights implementation process / Master`s Work in European Union Policy and Administration. Supervisor Prof. Hab. Dr. V. Paulikas – Vilnius: Mykolas Romeris University, Institute of Political Sciences 2014. – 85 p.

SUMMARY

The European Parliament is the only directly elected by the citizens of the Union, representing the electorate and ensuring democratic decision-making EU institution. As a result, the European Parliament`s role in the decision-making process is very important to all European citizens because its power to deal with one or the other issues affects everyone's life. This creates a problem, does the European Parliament, as European citizens' representative body, have enough power to adopt EU legislation in both the political and the economic and social fields? Considering the fact that EU citizens believe that Parliaments` influence does not increase and that citizens express expectations for a stronger role of the European Parliament, it is relevant to analyze the basic EU Treaties and, according to them, it is important to compare the growth of European Parliament's powers from the moment European Coal and Steel Community was established. The analysis helps to understand how varied the impact of European Parliament in the adoption of EU agreements, when and in what areas the European Parliament has the power to influence the relevant decisions and where else to grow in decision-making process.

Becoming a member of European Union, Lithuania committed to comply with the provisions of EU Treaties. Under the Lisbon Treaty, Art. 2, the Union is founded on respect for human dignity, freedom, democracy, equality and respect for human rights. In all, Lithuania is a participant of the United Nations human rights instruments, European Convention on Human Rights. Thus, Lithuania has the moral and political obligations to its citizens and residents to defend human rights. But whether the activities of the Seimas of the Republic of Lithuania are effective and efficient in defending human rights, not only in the country but also around the world, compared with the European Parliament? Because of this problem it is important to submit a comparative analysis of not only the European Parliament`s but also Lithuanian Parliament`s activities on human rights protection in 2013. The analysis revealed that European Parliament is more active institution in defending human rights not only in the European Union, but throughout the world. Moreover, in the European Parliament were adopted more solutions than in the Seimas of the Republic of Lithuania. Analysis helped to find few steps what should be taken to improve the activities of Seimas in the field of human rights.

PRIEDAI

Europos Parlamento galių sprendimo priėmimo procese, remiantis konsultavimo procedūra, palyginimas (EEB steigimo ir Europos Sąjungos sutartys)

Str.	Sritis	EEB steigimo sutartis	Europos Sąjungos sutartis
8e	Sąjungos pilietybė	-	„Šiuo pagrindu ir nepažeisdama kitų šios Sutarties nuostatų, Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu , gali vieningai priimti nuostatas dėl šioje dalyje nustatytų teisių įtvirtinimo arba papildymo, kurias ji rekomenduoja valstybėms narėms priimti pagal atitinkamas jų konstitucines nuostatas.“
56	Įsisteigimo teisė	„2. Iki pereinamojo laikotarpio pabaigos Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Asamblėja , vieningai sprendama leidžia direktyvas pirmiau minėtoms įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytoms nuostatomis koordinuoti. [...].“ (Suvestiniu Europos aktu pasikonsultavusi su Asamblėja buvo pakeista į bendradarbiaudama su Europos Parlamentu)	„2. Iki pereinamojo laikotarpio pabaigos, Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu , veikdama vieningai leidžia direktyvas pirmiau minėtoms įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatomis koordinuoti. [...].“
57	Įsisteigimo teisė	„2. [...] Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Asamblėja , išleidžia direktyvas, skirtas koordinuoti valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatas dėl galimybių imtis veiklos ir ja verstis kaip savarankiškai dirbantiems asmenims. [...].“ (Suvestiniu Europos aktu pasikonsultavusi su Asamblėja buvo pakeista į bendradarbiaudama su Europos Parlamentu)	„2. [...]. Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu , vieningai nutaria dėl direktyvų, kurioms įgyvendinti bent vienoje valstybėje narėje reikia pakeisti teisės aktuose, reglamentuojančiuose profesijas, nustatytus galiojančius principus dėl mokymo ir prieinamumo sąlygų, keliamų fiziniams asmenims. [...].“
75	Transportas	„3. Tais atvejais, kai, taikant su transporto reguliavimo sistemos principais siejamas nuostatas, galėtų būti padaryta didelė įtaka gyvenimo lygiui bei užimtumui tam tikrose srityse ir transporto įrangos eksploatacijai, Taryba, nukrypdama nuo 1 dalyje nurodytai tvarkai, tokias nuostatas priima vieningai sprenddama. [...].“	„3. Tais atvejais, kai taikant su transporto reguliavimo sistemos principais siejamas nuostatas galėtų būti padaryta didelė įtaka gyvenimo lygiui bei užimtumui tam tikrose srityse ir transporto įrangos eksploatacijai, Taryba, nukrypdama nuo 1 dalyje nurodytos tvarkos, tokias nuostatas Komisijos pasiūlymu priima vieningai

			spřsdama ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu bei Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu. [...]>.“
94	Valstybių teikiama pagalba	„Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, kvalifikuota balsų dauguma gali priimti atitinkamus 92 ir 93 straipsnių taikymo reglamentus ir konkrečiai nustatyti 93 straipsnio 3 dalies taikymo sąlygas bei pagalbos kategorijas, kurioms ši tvarka netaikoma.“	„Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu , kvalifikuota balsų dauguma gali priimti atitinkamus 92 ir 93 straipsnių taikymo reglamentus ir konkrečiai nustatyti 93 straipsnio 3 dalies taikymo sąlygas bei pagalbos kategorijas, kurioms ši tvarka netaikoma.“
99	Mokesčių nuostatos	„Komisija svarsto, kaip atsižvelgiant į bendrosios rinkos interesus būtų galima suderinti apyvartos mokesčius, akcizą ir kitas netiesioginio apmokestinimo formas, įskaitant valstybių narių tarpusavio prekyboje taikomas išlyginamąsias priemones reglamentuojančius valstybių narių teisės aktus. [...]“	„Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu bei Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, vieningai priima nuostatas dėl apyvartos mokesčius, akcizus ir kitas netiesioginio apmokestinimo formas reglamentuojančių teisės aktų suderinimo, būtino užtikrinant, kad per 7a straipsnyje nustatytą terminą bus sukurta ir ims veikti vidaus rinka.“
100	Teisės aktų suderinimas	„Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, vieningai leidžia direktyvas dėl tų valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų, turinčių tiesioginę įtaką bendrosios rinkos kūrimui ar veikimui, suderinimo. [...]“	„Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu bei Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, vieningai leidžia direktyvas dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, turinčių tiesioginę įtaką bendrosios rinkos sukūrimui ar veikimui, suderinimo.“
100c	Teisės aktų suderinimas	-	„1. Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu , vieningai nustato, kurių trečiųjų šalių piliečiai, vykdami per valstybių narių išorės sienas, privalo turėti vizą.“
104c	Ekonominė politika	-	„14. Kitos su šiame straipsnyje aprašytos tvarkos įgyvendinimu susijusios nuostatos pateikiamos prie šios Sutarties pridedamame Protokole dėl perviršinio deficito tvarkos. Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu ir ECB, vieningai priima atitinkamas nuostatas, paskui pakeisiančias minėtą Protokolą.“
106	Pinigų politika	-	„6. Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu bei ECB arba remdamasi ECB

			rekomendacija ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu bei Komisija, kvalifikuota balsų dauguma priima ECBS statuto 4, 5.4, 19.2, 20, 28.1, 29.2, 30.4 ir 34.3 straipsniuose nurodytas nuostatas.“
109	Pinigų politika		„1. Nukrypdama nuo 228 straipsnio, Taryba, vieningai sprendama ir remdamasi ECB arba Komisijos rekomendacija ir pasikonsultavusi su ECB, stengdamasi, kad būtų pasiektas bendras sutarimas, atitinkantis tikslą - kainų stabilumą, taip pat pasikonsultavusi su Europos Parlamentu , 3 dalyje nurodyta tvarka dėl priemonių nustatymo, gali sudaryti oficialius susitarimus dėl ekiu valiutos kurso sistemos ne Bendrijos valiutų atžvilgiu. [...]“
130	Pramonė	-	„3. Bendrija 1 dalyje išdėstytų tikslų padeda siekti vykdydama savo politikos kryptis ir veiklą pagal kitas šios Sutarties nuostatas. Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, gali vieningai nuspręsti dėl konkrečių priemonių, remiančių valstybių narių veiklą, kuria siekiama 1 dalyje išdėstytų tikslų.“
130b	Ekonominė ir socialinė sanglauda	-	„Jei pasirodytų, kad reikia imtis konkrečių veiksmų, nesusijusių su fondais ir nepakenkiant priemonėms, kurių imtasi kitų Bendrijos politikos sričių sistemoje, tokių veiksmų Taryba gali imtis sprendama vieningai ir remdamasi Komisijos pasiūlymu bei pasikonsultavusi su Europos Parlamentu , Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu bei Regionų komitetu.“
130i	Moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra	-	„4. Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, kvalifikuota balsų dauguma patvirtina konkrečias programas.“
130o	Moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra	-	„Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, vieningai priima 130n straipsnyje nurodytas nuostatas.“

130s	Aplinka	-	<p>„2. Nukrypdamą nuo 1 dalyje numatytų sprendimų priėmimo tvarkos ir nepažeisdama 100a straipsnio, Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu bei Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, vieningai priima:</p> <ul style="list-style-type: none"> – iš esmės fiskalinio pobūdžio nuostatas; – miestų ir kaimų planavimo, žemės naudojimo, išskyrus atliekų tvarkymą bei bendro pobūdžio priemones, ir vandens išteklių valdymo priemones; – priemones, turinčias didelės įtakos valstybėms narėms pasirenkant skirtingus energijos šaltinius ir savo energijos tiekimo bendrą struktūrą. <p>[...].“</p>
209		<p>„Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, vieningai:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) priima finansinius reglamentus, nurodančius biudžeto sudarymo ir vykdymo bei sąskaitų pateikimo ir audito tvarką; b) nustato būdus ir tvarką, kaip valstybių narių įnašai tampa prieinamais Komisijai; c) nustato taisykles, reglamentuojančias įgaliojimus suteikiančių pareigūnų ir apskaitos pareigūnų atsakomybę bei atitinkamą inspektavimo tvarką.“ 	<p>„Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu bei gavusi Audito Rūmų nuomonę, vieningai:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) priima finansinius reglamentus, pirmiausiai nurodančius biudžeto sudarymo ir vykdymo bei sąskaitų pateikimo ir audito tvarką; b) nustato būdus ir tvarką, kaip biudžeto pajamos, numatytos pagal susitarimus dėl Bendrijos nuosavų lėšų, tampa prieinamos Komisijai, ir nustato priemones, kurios taikomos prireikus tenkinti grynųjų pinigų poreikį; c) nustato taisykles, reglamentuojančias finansų kontrolierių, įgaliojimus suteikiančių pareigūnų ir apskaitos pareigūnų atsakomybę bei atitinkamą inspektavimo tvarką.“

Šaltinis: sudaryta pagal Europos ekonominės bendrijos steigimo (1957) ir Europos Sąjungos sutarties (1992) nuostatas.

Bendro sprendimo procedūra pagal Maastrichto sutartį (1992)

1. Komisija pateikia teisės akto projekto pasiūlymą Tarybai ir Europos Parlamentui.
2. Europos Parlamentas apsversto ir savo poziciją perduoda Tarybai, kuri kvalifikuota balsų dauguma nusprendžia ir patvirtina savo bendrąją poziciją. Tarybos bendroji pozicija su išsamia informacija apie motyvus, kurie paskatino priimti tokį sprendimą yra perduodama atgal Europos Parlamentui. Komisija taip pat išsamiai informuoja EP.
3. Per tris mėnesius Europos Parlamentas turi apsispręsti. Jeigu jis:
 - a. patvirtina Tarybos bendrąją poziciją, tai svarstomas teisės aktas priimamas;
 - b. nepriima jokio sprendimo, Taryba teisės aktą priima remdamasi savo bendrąja pozicija;
 - c. nusprendžia absoliučia savo balsų dauguma atmesti bendrąją poziciją, nedelsiant apie tai informuoja Tarybą. Tokiu atveju Taryba gali sušaukti Taikinimo komitetą, norėdama išsamiau paaiškinti savo poziciją. Po Taikinimo komiteto, Europos Parlamentas gali arba patvirtinti, kad bendrajai pozicijai nepitaria (absoliučia savo narių balsų dauguma) ir teisės aktas laikoma nepriimtu, arba pasiūlyti savo pakeitimus;
 - d. nusprendžia absoliučia savo balsų dauguma pakeisti bendrąją poziciją, tai savo pakeitimus siunčia Tarybai ir Komisijai, kurios savo ruožtu pateikia savo nuomonę.
4. Taryba, gavusi Europos Parlamento pakeitimus, per tris mėnesius gali juos patvirtinti ir pakeitus savo pirminę bendrąją poziciją priimti svarstomą aktą (jeigu Komisija dėl pakeitimo pateikia neigiamą nuomonę, Taryba turi spręsti vieningai), arba nepatvirtinti. Susiklosčius tokiai situacijai, Tarybos ir Europos Parlamento pirmininkai susitaria ir sušaukia Taikinimo komiteto posėdį.
5. Iš Tarybos ir Parlamento atstovų sudarytas Taikinimo komitetas, remdamasis antruoju svarstymu priimtomis naujomis pozicijomis, bando ieškoti susitarimo dėl bendro projekto. Komisija taip pat dalyvauja posėdyje ir imasi veiksmų, kad būtų suderintos Europos Parlamento ir Tarybos pozicijos.
6. Jeigu Taikinimo komitetas neranda sutarimo ir nepatvirtina bendro teksto, teisės aktas laikomas nepriimtu. Jeigu susitarti pavyksta, pradedamas trečiasis svarstymas, kurio metu Europos Parlamentas (absoliučia atiduotų balsų dauguma) ir Taryba (kvalifikuota balsų dauguma) per šešias savaites atskirai priima bendrą teisės aktą ir galutinai apsisprendžia dėl projekto priėmimo. Jei per tą laikotarpį kuri nors viena iš minėtų institucijų atskirai nepriima Taikinimo komiteto posėdyje pasiūlyto teisės akto, jis yra laikomas nepriimtu.
7. Jeigu Taikinimo komitetas nepatvirtina bendro teksto, teisės aktas laikomas nepriimtu, tačiau Taryba, priimdama sprendimą kvalifikuota balsų dauguma, gali patvirtinti bendrąją poziciją, reikalui esant ir su EP pasiūlytomis pataisomis, kuriai ji pritarė dar prieš pradedant taikinimo procedūrą. Tokiu atveju, Europos Parlamentas absoliučia savo balsų dauguma arba priima Tarybos bendrąją poziciją ir teisės aktas laikomas priimtu, arba ją atmeta.

Bendradarbiavimo procedūra pagal Maastrichto sutartį (1992)

1. Komisija pateikia pasiūlymą, o Europos Parlamentas savo nuomonę Tarybai, kuri savo ruožtu kvalifikuota balsų dauguma patvirtina savo bendrąją poziciją.
2. Apie bendrąją poziciją yra informuojamas Europos Parlamentas. Yra pateikiama išsami informacija apie motyvus ir priežastis, kurios paskatino vienokią ar kitokią Tarybos ir Komisijos poziciją.
3. Europos Parlamentas turi tris mėnesius apsisprendimui. Jei per tą laikotarpį jis pritaria tokiai pozicijai arba nepateikia jokio sprendimo, Taryba, vadovaudamasi bendrąją pozicija, priima svarstomą aktą. Jeigu EP nepitaria, absoliučia savo narių balsų dauguma, jis gali pasiūlyti pakeitimus arba atmesti Tarybos bendrąją poziciją, apie tai informuodamas Tarybą ir Komisiją. Atmetus bendrąją poziciją, reikalaujama, kad per antrąjį svarstymą taryba spręstų nebe kvalifikuota balsų dauguma, o vieningai.
4. Kai Europos Parlamentas pasiūlo pakeitimus, Komisija per vieną mėnesį turi peržvelgti savo pirminį pasiūlymą ir pateikti Tarybai savo poziciją. Ji gali arba nepriimti EP pakeitimų, išreiškiant motyvus, arba vieningai priimti minėtus pakeitimus.
5. Gavusi Komisijos naujai apsvaistytą pasiūlymą, Taryba per tris mėnesius turi nuspręsti ar kvalifikuota balsų dauguma priimti Komisijos pasiūlymą, ar iš dalies jį pakeisti sprendžiant vieningai. Jeigu per minėtą laikotarpį taryba nepriima jokio sprendimo, Komisijos pasiūlymas yra laikomas nepriimtu.

Bendradarbiavimo ir bendro sprendimo procedūrų palyginimas ES veiklos srityse (Europos Sąjungos sutartis)

Bendro sprendimo procedūra (189b straipsnis)	Bendradarbiavimo procedūra (189c straipsnis)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Darbuotojų judėjimo laisvė; 2. Įsisteigimo laisvė tam tikros rūšies veikloje; 3. Įsisteigimo teisės nuostatų, kurias visose valstybėse narėse įtvirtina kiti teisės aktai, koordinavimas; 4. Nuostatos dėl požiūrio į užsienio piliečius; 5. Diplomų, pažymėjimų ir kitų oficialias kvalifikacijas įrodančių dokumentų abipusis pripažinimas; 6. Priemonės susijusios su savarankiškai dirbančiais asmenimis, valstybių narių teisės aktų nuostatų pakeitimas; 7. Paslaugų teikimas; 8. Vidaus rinkos sukūrimui ir veikimui būtinų valstybių narių teisės aktų nuostatų derinimas; 9. Skatinančiosios priemonės švietimo ir jaunimo srityje; 10. Skatinančiosios priemonės kultūros srityje; 11. Skatinančiosios priemonės sveikatos apsaugos srityje; 12. Vartotojų sveikatos, saugos bei ekonominių interesų apsauga; 13. Transeuropinių tinklų kūrimas ir plėtojimas transporto, telekomunikacijų ir energijos infrastruktūrų srityje; 14. Moksliniai tyrimai ir technologijos; 15. Daugiametė (aplinkos politikos) pamatinė programa. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diskriminacijos dėl pilietybės draudimas; 2. Gyventojų teisės; 3. Socialinė apsauga migruojantiems darbuotojams; 4. Bendros taisyklės tarptautiniam transportui; 5. Daugiašalės priežiūros tvarkos taisyklės; 6. Draudimo taikymas dėl privilegijų naudotis finansų įstaigomis; 7. Draudimo taikymas dėl lėšų pereinimo ir kitų kredito galimybių; 8. Visų apyvartai skirtų monetų nominalams ir techniniams duomenims derinimas; 9. Glaudus valstybių bendradarbiavimas socialinėje srityje; 10. Įgyvendinimo sprendimai, susiję su Europos socialiniu fondu; 11. Skatinančiosios priemonės profesinio mokymo srityje; 12. Transeuropiniai tinklai; 13. Vykdomieji sprendimai, susiję su Europos regioninės plėtros fondu; 14. Daugiametės (aplinkos politikos) pamatinės programos įgyvendinimas; 15. Sprendimai aplinkosaugos srityje; 16. Vystymosi politika.

Šaltinis: sudaryta pagal Europos Sąjungos sutarties (1992) nuostatas.

Bendro sprendimo procedūros palyginimas Maastrichto (1992) ir Amsterdamo (1997) sutartyse
Bendro sprendimo procedūra:

1. Kai dėl teisės akto priėmimo šioje Sutartyje daroma nuoroda į šį straipsnį, laikomasi tokios tvarkos.
2. Komisija pateikia Europos Parlamentui ir Tarybai pasiūlymą.

Taryba, gavusi Europos Parlamento nuomonę ir sprendama kvalifikuota balsų dauguma, ~~patvirtina bendrąją poziciją. Bendroji pozicija pateikiama Europos Parlamentui. Taryba išsamiai informuoja Europos Parlamentą apie motyvus, paskatinusius patvirtinti jos bendrąją poziciją. Komisija išsamiai informuoja Europos Parlamentą apie savo poziciją.:~~

- **jei pritaria visoms Europos Parlamento nuomonėje pateiktiems pakeitimams, gali priimti pasiūlytą teisės aktą su tokiais pakeitimais;**
- **jei Europos Parlamentas nesiūlo jokių pakeitimų, gali priimti pasiūlytą teisės aktą;**
- **kitais atvejais patvirtina bendrąją poziciją ir apie ją praneša Europos Parlamentui. Taryba išsamiai informuoja Europos Parlamentą apie motyvus, paskatinusius patvirtinti bendrąją poziciją. Komisija išsamiai informuoja Europos Parlamentą apie savo poziciją.**

Jei per tris mėnesius nuo tokio pranešimo gavimo Europos Parlamentas:

- a) patvirtina bendrąją poziciją, ~~Taryba galutinai priima svarstomą aktą pagal bendrąją poziciją;~~ **arba nepriima jokie sprendimo, atitinkamas teisės aktas laikomas priimtu pagal tą bendrąją poziciją;**
- b) ~~nepriima sprendimo, Taryba svarstomą aktą priima pagal savo bendrąją poziciją;~~
- e) **b) absoliučia savo narių balsų dauguma nurodo, kad ketina atmesti tą bendrąją poziciją, jis nedelsdamas apie tai informuoja Tarybą. Savo pozicijai išsamiau paaiškinti Taryba gali sušaukti 4 dalyje minima Taikinimo komitetą. Paskui Europos Parlamentas arba absoliučia savo narių balsų dauguma patvirtina, kad jis tai bendrajai pozicijai nepritaria, ir šiuo atveju pasiūlytas aktas laikomas nepriimtu, arba pateikia savo pakeitimus pagal šios dalies d punktą; **atmeta tą bendrąją poziciją, pasiūlytas teisės aktas laikomas nepriimtu;****
- ⊕ **c) absoliučia savo narių balsų dauguma pateikia bendrosios pozicijos pakeitimus, tai pakeistas tekstas siunčiamas Tarybai ir Komisijai, kuri dėl tų pakeitimų o pastaroji pareiškia savo nuomonę dėl tų pakeitimų.**

3. Jei per tris mėnesius nuo klausimo perdavimo jai, Taryba kvalifikuota balsų dauguma patvirtina visus Europos Parlamento pakeitimus, ~~ji atitinkamai pakeičia savo bendrąją poziciją ir priima svarstomą aktą~~ **atitinkamas teisės aktas laikomas priimtu kaip bendroji pozicija su tokiais pakeitimais**; tačiau dėl pakeitimų, dėl kurių Komisija pateikia neigiamą nuomonę, Taryba sprendžia vieningai. Jei Taryba nepatvirtina ~~minėto akto~~ **visų pakeitimų**, Tarybos pirmininkas, susitaręs su Europos Parlamento pirmininku, ~~nedelsdamas~~ **per šešias savaites** sušaukia Taikinimo komiteto posėdį.

4. Taikinimo komitetui, sudarytam iš Tarybos narių ar jų atstovų ir tiek pat Europos Parlamento atstovų, keliama užduotis pasiekti susitarimą dėl bendro teksto kvalifikuota Tarybos narių arba jų atstovų balsų dauguma ir Europos Parlamento atstovų balsų dauguma. Komisija dalyvauja Taikinimo komiteto posėdžiuose ir imasi visokios reikiamos iniciatyvos, siekdama suderinti Europos Parlamento ir Tarybos pozicijas. **Atlikdamas šią užduotį, Taikinimo komitetas bendrąją poziciją nagrinėja remdamasis Europos Parlamento pasiūlytais pakeitimais.**

5. Jei per šešias savaites nuo jo sušaukimo Taikinimo komitetas patvirtina bendrą tekstą, Europos Parlamentas, sprenddamas absoliučia atiduotų balsų dauguma, ir Taryba, sprenddama kvalifikuota balsų dauguma, per šešias savaites nuo to patvirtinimo turi atskirai priimti tą aktą pagal bendrą tekstą. Jei viena iš šių dviejų institucijų pasiūlyto akto nepatvirtina, jis laikomas nepriimtu.

6. Taikinimo komitetui nepatvirtinus bendro teksto, ~~pasiūlytas aktas laikomas nepriimtu, nebent Taryba, sprenddama kvalifikuota balsų dauguma, per šešias savaites nuo Taikinimo komitetui nustatyto termino pabaigos patvirtina bendrąją poziciją, kuriai ji pritarė prieš pradėdant taikinimo procedūrą, prireikus ir su Europos Parlamento pasiūlytomis pataisomis. Tokiu atveju svarstomas aktas yra galutinai priimamas, nebent Europos Parlamentas per šešias savaites nuo Tarybos pozicijos patvirtinimo dienos absoliučia savo narių balsų dauguma atmeta tą tekstą, ir tokiu atveju pasiūlytas teisės aktas laikomas nepriimtu.~~

7. Šiame straipsnyje nurodyti trijų mėnesių ir šešių savaičių terminai Europos Parlamento ~~ir~~ **arba** Tarybos ~~bendru sutarimu~~ **iniciatyva** pratęsimi atitinkamai **ne** daugiau kaip vienu mėnesiu ir dviem savaitėmis. ~~2 dalyje nurodytas trijų mėnesių terminas automatiškai pratęsiamas dviem mėnesiais tais atvejais, kai taikomas 2 dalies c punktas.~~

8. ~~Šiame straipsnyje nustatytos tvarkos taikymo sritis gali būti išplėsta Europos Sąjungos sutarties N straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka, remiantis Komisijos ne vėliau kaip iki 1996 m. Tarybai pateiktu pranešimu.~~

Bendro sprendimo procedūros apimtis po Amsterdamo sutarties (1997)

Bendro sprendimo procedūra	Taryba sprendžia	Komentaras
Draudimas diskriminuoti	KBD	Buvusi bendradarbiavimo procedūra
Gyventojų teisės	V	Buvusi bendradarbiavimo procedūra
Laisvas darbuotojų judėjimas	KBD	Liko nuo Maastrichto sutarties
Socialinė apsauga migruojantiems darbuotojams	V	Buvusi bendradarbiavimo procedūra
Įsisteigimo teisė	KBD	Liko nuo Maastrichto sutarties
Nuostatos, susijusios su požiūriu į užsienio piliečius	KBD	Liko nuo Maastrichto sutarties
Abipusis diplomų pripažinimas	KBD	Liko nuo Maastrichto sutarties
Nuostatos dėl savarankiško darbo	V	Liko nuo Maastrichto sutarties
Paslaugų teikimas	KBD	Liko nuo Maastrichto sutarties
Vizų tvarka ir sąlygos	V - KBD	Po 5 metų nuo Amsterdamo įsigaliojimo
Vizų vienodumo taisyklės	V - KBD	Po 5 metų nuo Amsterdamo įsigaliojimo
Transporto politika	KBD	Buvusi bendradarbiavimo procedūra
Jūros ir oro transportas	KBD	Buvusi bendradarbiavimo procedūra
Vidaus rinkos derinimas	KBD	Liko nuo Maastrichto sutarties
Užimtumą skatinančios priemonės	KBD	Nauja
Muitinių bendradarbiavimas	KBD	Nauja
Vyrų ir moterų lygios galimybės	KBD	Buvusi bendradarbiavimo procedūra
Vienodas požiūris į vyrus/moteris	KBD	Nauja
Europos socialinis fondas	KBD	Buvusi bendradarbiavimo procedūra
Švietimas ir jaunimo politika	KBD	Liko nuo Maastrichto sutarties
Profesinio mokymo politika	KBD	Buvusi bendradarbiavimo procedūra
Kultūros politika	V	Liko nuo Maastrichto sutarties
Sveikatos politika	KBD	Liko nuo Maastrichto sutarties

Vartotojų apsauga	KBD	Liko nuo Maastrichto sutarties
Transeuropinių tinklų gairės	KBD	Liko nuo Maastrichto sutarties
Transeuropiniai tinklai	KBD	Buvusi bendradarbiavimo procedūra
Europos regioninis fondas	KBD	Buvusi bendradarbiavimo procedūra
Moksliniai tyrimai ir technologijos	KBD	Liko nuo Maastrichto sutarties
Bendros įmonės MTTP	KBD	Buvusi bendradarbiavimo procedūra
Aplinkos politika	KBD	Buvusi bendradarbiavimo procedūra
Aplinkos politikos programos	KBD	Liko nuo Maastrichto sutarties
Vystymosi politika	KBD	Buvusi bendradarbiavimo procedūra
Teisė susipažinti su ES dokumentais	KBD	Nauja
Kova su sukčiavimu	KBD	Nauja
Statistika	KBD	Nauja
Asmens duomenų apsauga	KBD	Nauja

Šaltinis: sudaryta pagal Europos Sąjungos (1992) ir Amsterdamo (1997) sutarčių nuostatas.

* KBD – kvalifikuota balsų dauguma

* V – vieningai

Įprastinės teisėkūros procedūros taikymas po Lisabonos sutarties

Teisinis pagrindas	Straipsnis	Konsoliduotos sutarties str.
1. Bendrus ekonominius interesus tenkinančios paslaugos	16	14
2. Teisės susipažinti su dokumentais bendrieji principai	16a (3 d.)	15 (3 d.)
3. Duomenų apsauga	16b (2 d.)	16 (2 d.)
4. Priemonės, skirtos kovoti su bet kokia diskriminacija dėl pilietybės	16d	18
5. Pagrindiniai skatinamųjų priemonių principai, skirtų kovoti su bet kokia diskriminacija	16e (2 d.)	19 (2 d.)
6. Nuostatos, skirtos padėti naudotis piliečiams teisėmis laisvai judėti ir įsikurti valstybių narių teritorijoje	18 (2 d.)	21 (2 d.)
7. Piliečių iniciatyva	21	24
8. Muitinių bendradarbiavimas	27a	33
9. Konkurencijos taisyklių taikymas bendrajai žemės ūkio politikai	36	42
10. Teisėkūra bendrosios žemės ūkio politikos srityje	37 (2 d.)	43 (2 d.)
11. Laisvas darbuotojų judėjimas	40	46
12. Vidaus rinka – socialinės apsaugos priemonės migruojantiems Bendrijos darbuotojams	42	48
13. Įsisteigimo teisė	44 (1 d.)	50 (1 d.)
14. Įsisteigimo laisvės nuostatų netaikymas bet kurioje valstybėje narėje	45	51
15. Įstatymų ir kitų teisės aktų, numatančių kitokio režimo taikymą kitų valstybių narių subjektams, derinimas	46 (2 d.)	52 (2 d.)
16. Valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų dėl galimybių pradėti veiklą ir ja verstis kaip savarankiškai dirbantiems asmenims ir diplomų pripažinimo koordinavimas	47 (1 d.)	53 (1 d.)
17. Laisvės teikti paslaugas nuostatų taikymas paslaugas teikiantiems trečiosios šalies piliečiams, įsisteigusiems Bendrijoje.	49	56
18. Paslaugų liberalizavimas nustatytuose sektoriuose	52 (1 d.)	59 (1 d.)
19. Paslaugos	55	62
20. Kitų priemonių dėl kapitalo judėjimo į trečiąsias šalis ir iš jų įteisinimas	57 (2 d.)	64 (2 d.)
21. Administracinės priemonės, susijusios su kapitalo judėjimu, siekiant užkirsti kelią nusikalstamumui ir terorizmui	61h	75
22. Vizos, išorės sienų kontrolė, trečiųjų šalių piliečių laisvo judėjimo sąlygos, išorės sienų valdymas, vidaus sienų kontrolės nebuvimas	62 (2 d.)	77 (2 d.)
23. Asmenų prieglobstis, laikina ar papildoma apsauga	63 (2 d.)	78 (2 d.)
24. Imigracija ir kova su prekyba žmonėmis	63a (2 d.)	79 (2 d.)
25. Skatinamosios priemonės, skirtos palengvinti trečiųjų šalių piliečių integraciją	63a (4 d.)	79 (4 d.)
26. Teisminis bendradarbiavimas civilinėse bylose (išskyrus šeimos	65 (2 d.)	81 (2 d.)

teisę)		
27. Teisminis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – procedūros, bendradarbiavimas, mokymas, kompetencijų konfliktai, minimalios taisyklės nuosprendžių pripažinimui)	69a (1 ir 2 d.)	82 (1 ir 2 d.)
28. Minimalios taisyklės dėl nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžimo tarptautinio pobūdžio ypač sunkių nusikaltimų srityje	69b (1 d.)	83 (1 d.)
29. Pagalbos priemonės nusikaltimų prevencijos srityje	69c	84
30. Eurojustas	69d (1 d.)	85 (1 d.)
31. Europos Parlamento ir nacionalinių parlamentų bendradarbiavimo sąlygos vertinant Eurojusto veiklą	69d (1 d.)	85 (1 d.)
32. Policijos bendradarbiavimas	69f (2 d.)	87 (2 d.)
33. Europolas	69g (2 d.)	88 (2 d.)
34. EP ir nacionalinių parlamentų atliekamos Europolo veiklos priežiūros procedūros	69g (2 d.)	88 (2 d.)
35. Bendrosios transporto politikos įgyvendinimas	71 (1 d.)	91 (1 d.)
36. Jūrų ir oro transportas	80 (1 d.)	100 (1 d.)
37. Nacionalinių nuostatų, skirtų vidaus rinkos sukūrimui ar veikimui, derinimo priemonės 22a [26] straipsnyje numatytiems tikslams pasiekti	94 (1 d.)	114 (1 d.)
38. Priemonės, reikalingos pašalinti vidaus rinkos iškraipymus	96	116
39. Intelektinė nuosavybė, išskyrus Europos intelektinės nuosavybės instrumentų kalbinius režimus	97a	118
40. Daugiašalė priežiūra	99 (6 d.)	121 (6 d.)
41. Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto keitimas	107 (3 d.)	129 (3 d.)
42. Priemonės, reikalingos naudoti eurą	111a	133
43. Skatinamosios priemonės užimtumo srityje	129	149
44. Socialinė politika	137 (1 d.)	153 (1 d.)
45. Socialinė politika (galimybių, gydymo ir atlyginimo lygybė)	141 (3 d.)	157 (3 d.)
46. Europos socialinis fondas	148	164
47. Švietimas (išskyrus rekomendacijas)	149 (4 d.)	165 (4 d.)
48. Sportas	149 (2 ir 4 d.)	165 (2 ir 4 d.)
49. Profesinis mokymas	150 (4 d.)	166 (4 d.)
50. Kultūra (išskyrus rekomendacijas)	151 (5 d.)	167 (5 d.)
51. Visuomenės sveikata: priemonės, skirtos bendroms sveikatos saugumo problemoms spręsti	152 (4 d.)	168 (4 d.)
52. Visuomenės sveikata: skatinamosios priemonės, skirtos žmogaus sveikatai saugoti ir pirmiausia kovoti su tarptautinėmis labiausiai sveikatą pakertančiomis ligomis, piktnaudžiavimu tabaku ir alkoholiu	152 (5 d.)	168 (5 d.)
53. Vartotojų apsauga	153 (3 d.)	169 (3 d.)
54. Transeuropiniai tinklai	156	172
55. Pramonė	173 (3 d.)	173 (3 d.)
56. Priemonės ekonominės ir socialinės sanglaudos srityje (SESV 159 [175] straipsnio trečia pastraipa)	159	175

57. Struktūriniai fondai	161	177
58. Sanglaudos fondas	161	177
59. Europos regioninės plėtros fondas	162	178
60. Tyrimų pagrindų programa	166 (1 d.)	182 (1 d.)
61. Europos mokslinių tyrimų erdvės įgyvendinimas	166 (4 d.)	182 (4 d.)
62. Tyrimų pagrindų programos įgyvendinimas: įmonių dalyvavimo ir rezultatų sklaidos taisyklės	167 ir 172	183 ir 188
63. Papildomos tyrimų programos kai kurioms valstybėms narėms	168 ir 172	184 ir 188
64. Dalyvavimas tyrimų programose, vykdomose daugelio valstybių narių	169 ir 172	185 ir 188
65. Kosmoso politika	172a	189
66. Aplinka (Bendrijos veiksmai siekiant įgyvendinti tikslus šioje srityje, išskyrus fiskalinio pobūdžio nuostatas)	175 (1 d.)	192 (1 d.)
67. Veiksmų programa aplinkos srityje	175 (3 d.)	192 (3 d.)
68. Energetika, išskyrus fiskalinio pobūdžio priemonės	176a (2 d.)	194 (2 d.)
69. Turizmas: priemonės, skirtos veiksams valstybėse narėse papildyti	176b (2 d.)	195 (2 d.)
70. Civilinė apsauga nuo gaivalinių nelaimių arba žmogaus sukeltų katastrofų	176c (2 d.)	196 (2 d.)
71. Administracinis bendradarbiavimas valstybėms narėms įgyvendinant Sąjungos teisę	176d (2 d.)	197 (2 d.)
72. Prekybos politikos įgyvendinimo priemonės	188c (2 d.)	207 (2 d.)
73. Vystomasis bendradarbiavimas	188e (1 d.)	209 (1 d.)
74. Ekonominis, finansinis ir techninis bendradarbiavimas su trečiosiomis šalimis	188h (2 d.)	212 (2 d.)
75. Bendra humanitarinės pagalbos veiksmų sritis	188j (3 d.)	214 (3 d.)
76. Europos savanoriškos humanitarinės pagalbos korpusas	188j (5 d.)	214 (5 d.)
77. Politinių partijų statusas ir finansavimo taisyklės Europos lygmeniu	191	224
78. Specializuotųjų teismų kūrimas	225a	257
79. Teisingumo Teismo statuto keitimas, išskyrus I antraštinę dalį ir 64 straipsnį	245	281
80. Įgyvendinimo įgaliojimų kontrolės bendrieji principai	249c (3 d.)	291 (3 d.)
81. Europos administracija	245a (2 d.)	298 (2 d.)
82. Finansinių taisyklių priėmimas	279 (1 d.)	322 (1 d.)
83. Kova su Bendrijos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu	280 (4 d.)	325 (4 d.)
84. Sąjungos pareigūnų tarnybos nuostatai ir kitų tarnautojų įdarbinimo sąlygos	283	336
85. Statistika	285 (1 d.)	338 (1 d.)

■ - straipsniai, kurių teisinis pagrindas yra naujas arba, kurių procedūra pakeista.

2013 m. Europos Parlamento rezoliucijos, susijusios su žmogaus teisėmis

Europos Parlamento rezoliucija	Numeris	Diskusija	Priėmimas
dėl smurto prieš moteris Indijoje	2013/2512(RSP)	sausio 17 d.	sausio 17 d.
dėl žmogaus teisių padėties Bahreine	2013/2513(RSP)	sausio 17 d.	sausio 17 d.
dėl padėties Centrinės Afrikos Respublikoje	2013/2514(RSP)	sausio 17 d.	sausio 17 d.
dėl 22-osios Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos sesijos	2013/2533(RSP)	vasario 6 d.	vasario 7 d.
dėl Laoso. Sombatho Somphone'o atvejis	2013/2535(RSP)	vasario 7 d.	vasario 7 d.
dėl Zimbabvės žmogaus teisių aktyvistų kalinimo	2013/2536(RSP)	vasario 7 d.	vasario 7 d.
dėl pastarųjų išpuolių Pakistane prieš pagalbą teikiančius medicinos darbuotojus	2013/2537(RSP)	vasario 7 d.	vasario 7 d.
dėl kovos prieš rasizmą, ksenofobiją ir neapykantos nusikaltimus stiprinimo	2013/2543(RSP)	kovo 6 d.	kovo 14 d.
dėl padėties Egipte	2013/2542(RSP)	kovo 13 d.	kovo 14 d.
dėl branduolinės grėsmės ir žmogaus teisių Šiaurės Korėjoje	2013/2565(RSP)	kovo 13 d.	kovo 14 d.
dėl padėties Bangladeše	2013/2561(RSP)	kovo 14 d.	kovo 14 d.
„Irakas: sunki mažumų grupių, įskaitant Irako turkmėnus, padėtis“	2013/2562(RSP)	kovo 14 d.	kovo 14 d.
dėl Arafato Jaradato bylos ir Palestinos kalinių padėties Izraelio kalėjimuose	2013/2563(RSP)	kovo 14 d.	kovo 14 d.
dėl Vietnamo, ypač saviraiškos laisvės	2013/2599(RSP)	balandžio 18 d.	balandžio 18 d.
dėl žmogaus teisių padėties Kazachstane	2013/2600(RSP)	balandžio 18 d.	balandžio 18 d.
dėl Gvantanamo kalinių bado streiko	2013/2601(RSP)	balandžio 18 d.	-
dėl Sirijos pabėgėlių padėties kaimyninėse šalyse	2013/2611(RSP)	gegužės 23 d.	gegužės 23 d.
dėl pereinamojo laikotarpio Arabų pavasario šalių turto gražinimo	2013/2612(RSP)	gegužės 23 d.	gegužės 23 d.
dėl Gvantanamo: kalinių bado streiko	2013/2654(RSP)	gegužės 23 d.	gegužės 23 d.
dėl Indijos: mirties bausmės įvykdymo Mohammadui Afzalui Guru ir jo poveikio	2013/2640(RSP)	gegužės 23 d.	gegužės 23 d.
„Ruanda: Victoire Ingabire byla“	2013/2641(RSP)	gegužės 23 d.	gegužės 23 d.
dėl padėties Turkijoje	2013/2664(RSP)	birželio 12 d.	birželio 13 d.
dėl spaudos ir žiniasklaidos laisvės pasaulyje	2011/2081(INI)	birželio 12 d.	birželio 13 d.
dėl Malio atstatymo ir demokratizacijos	2013/2587(RSP)	birželio 12 d.	birželio 13 d.
dėl įstatymo viršenybės Rusijoje	2013/2667(RSP)	birželio 13 d.	birželio 13 d.
„Azerbaidžanas: Ilgaro Mammadovo atvejis“	2013/2668(RSP)	birželio 13 d.	birželio 13 d.
dėl rohinjų musulmonų padėties	2013/2669(RSP)	birželio 13 d.	birželio 13 d.

„Pagrindinių teisių padėtis Vengrijoje: standartai ir praktika“	2012/2130(INI)	liepos 2 d.	liepos 3 d.
dėl padėties Egipte	2013/2697(RSP)	liepos 3 d.	liepos 4 d.
dėl padėties Džibutyje	2013/2690(RSP)	liepos 4 d.	liepos 4 d.
dėl padėties Nigerijoje	2013/2691(RSP)	liepos 4 d.	liepos 4 d.
dėl grėsmės žiniasklaidos laisvei ir piliečių sekimui	2013/2825(RSP)	rugsėjo 10 d.	-
dėl padėties Sirijoje	2013/2819(RSP)	rugsėjo 11 d.	rugsėjo 12 d.
dėl padėties Egipte	2013/2820(RSP)	rugsėjo 11 d.	rugsėjo 12 d.
dėl padėties Kongo Demokratinėje Respublikoje	2013/2822(RSP)	rugsėjo 12 d.	rugsėjo 12 d.
dėl padėties Centrinės Afrikos Respublikoje	2013/2823(RSP)	rugsėjo 12 d.	rugsėjo 12 d.
dėl padėties Bahreine	2013/2824(RSP)	rugsėjo 12 d.	rugsėjo 12 d.
„Teisinė valstybė ir žmogaus teisės Rusijoje, ypač atsižvelgiant į ksenofobiją ir homofobiją“	2013/2836(RSP)	spalio 10 d.	-
dėl diskriminacijos dėl priklausymo kastai	2013/2676(RSP)	spalio 10 d.	spalio 10 d.
dėl tariamo CŽV vykdyto kalinių gabenimo ir neteisėto kalinimo Europos šalyse	2013/2702(RSP)	spalio 10 d.	spalio 10 d.
dėl naujausių smurto prieš krikščionis ir jų persekiojimo atvejų, ypač Maluloje (Sirija) ir Pešavare (Pakistanas), ir pastoriaus Saeedo Abedini (Iranas) atvejo	2013/2872(RSP)	spalio 10 d.	spalio 10 d.
dėl konfliktų Sudane ir paskesnės žiniasklaidos cenzūros	2013/2873(RSP)	spalio 10 d.	spalio 10 d.
dėl pastarojo meto smurto atvejų Irake	2013/2874(RSP)	spalio 10 d.	spalio 10 d.
dėl žmogaus teisių ir artėjančių rinkimų Bangladeše	2013/2951(RSP)	lapkričio 21 d.	lapkričio 21 d.
„Darbuotojų migrantų padėtis Katare“	2013/2952(RSP)	lapkričio 21 d.	lapkričio 21 d.
dėl teisingumo Bolivijoje, ypač Elódo Tóásó ir Mario Tadićo bylų	2013/2953(RSP)	lapkričio 21 d.	lapkričio 21 d.
dėl padėties Centrinės Afrikos Respublikoje	2013/2980(RSP)	gruodžio 12 d.	gruodžio 12 d.
dėl organų ėmimo persodinimui Kinijoje	2013/2981(RSP)	gruodžio 12 d.	gruodžio 12 d.
dėl padėties Šri Lankoje	2013/2982(RSP)	gruodžio 12 d.	gruodžio 12 d.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal 2013 m. Europos Parlamento plenarinių posėdžių darbotvarkes.